

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Р І Ш Е Н Н Я

Від 13 лютого 2025 року

Миколаїв

№ 1

Про внесення змін до Стратегії
розвитку Миколаївської області
на період до 2027 року включно

Двадцять сьома позачергова
сесія восьмого скликання

На підставі статті 143 Конституції України, пункту 16 частини першої статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статті 10 Закону України «Про засади державної регіональної політики», Постанови Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року № 940), згідно з Порядком розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 816, обласна рада

ВИРІШИЛА:

1. Внести зміни до Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно, затвердженої рішенням обласної ради від 23 грудня 2020 року № 2 (далі - Стратегія), виклавши її в редакції, що додається.

2. Рекомендувати сільським, селищним, міським, районним радам забезпечити приведення документів стратегічного планування та програмних документів у відповідність зі Стратегією.

3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійні комісії обласної ради.

Голова обласної ради

Антон ТАБУНЩИК

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ ВКЛЮЧНО

**м.Миколаїв
2025 рік**

ЗМІСТ

1.	РОЗДІЛ 1. ВСТУП. ПІДСТАВИ АКТУАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 року.....	7
2.	РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ І ПРОЦЕС.....	8
3.	РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПІДСУМКИ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 2019-2023 роки.....	16
	3.1. Географічне розташування, суміжні території.....	16
	3.2. Природно-ресурсний потенціал, кліматичні умови.....	17
	3.3. Демографічна ситуація та ринок праці.....	18
	3.4. Регіональний людський розвиток.....	21
	3.5. Розвиток інфраструктури.....	43
	3.6. Характеристика пошкоджень і руйнувань внаслідок військових дій.....	55
	3.7. Містобудівна документація регіону (просторове планування).....	64
	3.8. Економічний розвиток.....	64
	3.9. Фінансовий стан та бюджетна сфера.....	82
	3.10. Територіальний розвиток регіону.....	86
	3.11. Стан громадської безпеки в області.....	88
	3.12. Екологічний стан регіону.....	90
4.	РОЗДІЛ 4. ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ВИБОРУ....	93
	4.1. Сценарії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року.....	93
	4.2. Стратегічне бачення Миколаївської області на період до 2027 року.....	98
5.	РОЗДІЛ 5. СТРАТЕГІЧНІ ТА ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 року.....	110
	5.1. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. Стійкість, соціальна згуртованість та безпека.....	112
	5.2. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. Стійке економічне зростання багатогалузевої економіки.....	121
	5.3. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. Висока якість життя людини та ефективне багаторівневе врядування.....	132
	5.4. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. Економіка на основі інноваційного та високотехнологічного розвитку у сферах смартспеціалізації.....	142
6.	РОЗДІЛ 6. СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНЮВАННЯ....	147
7.	РОЗДІЛ 7. УЗГОДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ З ПРОГРАМНИМИ ДОКУМЕНТАМИ ТА ОСНОВНИМИ АСПЕКТАМИ РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ.....	163

Перелік малюнків

- Мал. 3.1. Карта лінії фронту за станом на 17.12.2024 року.
- Мал. 3.2. Динаміка чисельності наявного населення Миколаївської області на 1 січня, тис. осіб
- Мал. 3.3. Динаміка скорочення наявного населення у Миколаївській області, осіб
- Мал. 3.4. Статеві-вікова піраміда Миколаївської області на 01.01.2022 року
- Мал. 3.5. Розподіл наявного населення Миколаївської області за типом місцевості на 1 січня
- Мал. 3.6. Динаміка структури статевих складу постійного населення Миколаївської області на 1 січня
- Мал. 3.7. Динаміка структури вікового складу постійного населення Миколаївської області на 1 січня
- Мал. 3.8. Кількість закладів загальної середньої освіти Миколаївської області, що мають покриття Wi-Fi
- Мал. 3.9. Швидкісна мережа Інтернет у закладах загальної середньої освіти Миколаївської області
- Мал. 3.10. Динаміка укладання декларацій із сімейним лікарем
- Мал. 3.11. Вікова структура медичного персоналу закладів охорони здоров'я Миколаївської області
- Мал. 3.12. Система професійної мистецької освіти Миколаївської області
- Мал. 3.13. Система початкової мистецької освіти Миколаївської області
- Мал. 3.14. Охоплення фізичною культурою і спортом у Миколаївській області
- Мал. 3.15. Динаміка охоплення спортом дітей та юнацтва у Миколаївській області
- Мал. 3.16. Динаміка кількості тренерів – викладачів для розвитку фізичної культури і спорту в Миколаївській області
- Мал. 3.17. Динаміка внутрішнього переміщення у Миколаївській області протягом 2021-2024 рр.
- Мал. 3.18. Динаміка чисельності внутрішньо переміщених осіб у Миколаївській області протягом 2022-2024 рр.
- Мал. 3.19. Кількість молодіжних громадських організацій у Миколаївській області за районами, 2024 р.
- Мал. 3.20. Динаміка реалізованих молодіжних проєктів у Миколаївській області
- Мал. 3.21. Динаміка виробництва електроенергії сонячними електростанціями в Миколаївській області
- Мал. 3.22. Динаміка виробництва електроенергії вітровими електростанціями в Миколаївській області

- Мал. 3.23. Знос основних фондів житлово-комунального господарства Миколаївської області
- Мал. 3.24. Мапа залізничних шляхів, що проходять через Миколаївську область
- Мал. 3.25. Схема автомобільних доріг Миколаївської області
- Мал. 3.26. Природно-заповідний фонд Миколаївської області, 2018-2024 рр.
- Мал. 3.27. Динаміка кількості туристів та відпочивальників у Миколаївській області, осіб
- Мал. 3.28. Карта бойових дій в Україні за станом на 10.12.2024 р.
- Мал. 3.29. Валовий регіональний продукт Миколаївської області та його частка у ВРП України
- Мал. 3.30. Індекси фізичного обсягу ВРП Миколаївської області та України
- Мал. 3.31. Індекси фізичного обсягу випуску в основних цінах за окремими видами економічної діяльності у 2017–2021рр., у цінах попереднього року, %
- Мал. 3.32. Рівень ВРП на 1 особу за регіонами України у 2021 р., у фактичних цінах грн.
- Мал. 3.33. Кількість зареєстрованих юридичних та фізичних осіб-підприємців у Миколаївській області, од.
- Мал. 3.34. Динаміка обсягів реалізованої продукції в Миколаївській області та Україні
- Мал. 3.35. Кількість сільськогосподарських підприємств Миколаївської області та сусідніх регіонів у 2018-2020 рр., од.
- Мал. 3.36. Площа сільськогосподарських угідь у використанні господарств Миколаївської області та сусідніх регіонів у 2018-2020 роках, тис. га
- Мал. 3.37. Розвиток фермерства в Миколаївській області
- Мал. 3.38. Кількість фермерських господарств Миколаївської області та сусідніх регіонів у 2018-2020 рр., од
- Мал. 3.39. Динаміка кількості діючих підприємств у Миколаївській області за видом економічної діяльності «Сільське господарство, мисливство, лісове господарство та надання пов'язаних із ними послуг», од.
- Мал. 3.40. Динаміка капітальних інвестицій, млн грн
- Мал. 3.41. Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, у % до загального обсягу
- Мал. 3.42. Динаміка кількості докторів наук Миколаївської області, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, у порівнянні з сусідніми регіонами, осіб
- Мал. 3.43. Динаміка дослідників Миколаївської області, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за віковими групами, %
- Мал. 3.44. Основні країни-партнери Миколаївської області у 2023 році

- Мал. 3.45. Динаміка експорту та імпорту товарів Миколаївської області, тис. дол. США
- Мал. 3.46. Зовнішня торгівля товарами Миколаївської області та сусідніх регіонів за станом 9-ти місяців 2024 р., тис. дол. США
- Мал. 3.47. Динаміка товарної структури експорту товарів Миколаївської області, тис. дол. США
- Мал. 3.48. Динаміка товарної структури імпорту товарів Миколаївської області, тис. дол. США
- Мал. 3.49. Динаміка надходження податків і зборів до місцевих бюджетів Миколаївської області, млн грн.
- Мал. 3.50. Основні надходження загального фонду місцевих бюджетів у 2020-2024 рр.
- Мал. 3.51. Динаміка надходжень ПДФО до місцевих бюджетів Миколаївської області
- Мал. 3.52. Видатки загального фонду місцевих бюджетів Миколаївської області та видатки із розрахунку на 1 мешканця, 2021-2023 рр.
- Мал. 3.53. Карта адміністративно-територіального устрою Миколаївської області
- Мал. 3.54. Динаміка виникнення надзвичайних ситуацій у Миколаївській області
- Мал. 3.55. Динаміка виникнення пожеж у Миколаївській області
- Мал. 3.56. Динаміка забору поверхневих вод по Миколаївській області
- Мал. 3.57. Об'єми скидів зворотних вод до водних об'єктів області, відповідно до класифікації щодо їх якості, %

Перелік таблиць

Таблиця 3.1. Демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років за типом місцевості на 01.01.2022 року.

Таблиця 3.2. Надання освітніх послуг закладами дошкільної освіти Миколаївської області

Таблиця 3.3. Надання освітніх послуг закладами загальної середньої освіти Миколаївської області

Таблиця 3.4. Надання освітніх послуг закладами П(ПТ)О Миколаївської області

Таблиця 3.5. Динаміка кількості здобувачів вищої освіти у Миколаївській області

Таблиця 3.6. Розвиток наукової діяльності в Миколаївській області у 2019-2024 рр.

Таблиця 3.7. Чисельність медичного персоналу закладів охорони здоров'я Миколаївської області, осіб

Таблиця 3.8. Динаміка вироблення електроенергії в Миколаївській області, млн. кВт/год

Таблиця 3.9. Динаміка розподілу природного газу споживачам Миколаївської області

Таблиця 3.10. Фінансування системи охорони здоров'я Миколаївської області, тис. грн.

Таблиця 3.11. Рівень забезпеченості населення стаціонарними ліжками, % на 10 тис. населення

Таблиця 3.12. Кількість зареєстрованих у Миколаївській області юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців за окремими видами економічної діяльності

Таблиця 3.13. Індекси промислової продукції за видами діяльності у Миколаївській області за 2019 – 2024 роки, у % до відповідного періоду попереднього року

Таблиця 3.14. Динаміка індексів будівельної продукції за видами у Миколаївській області (відсотків до попереднього року)

Таблиця 3.15. Обсяг виробленої будівельної продукції за видами Миколаївської області

Таблиця 3.16. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок (на кінець року, осіб)

Таблиця 3.17. Динаміка видатків загального фонду місцевих бюджетів Миколаївської області за структурою

Таблиця 3.18. Структура земельного фонду Миколаївської області за період 2021 -2023 рр.

Перелік умовних скорочень

АЕС – атомна електростанція

АТ – акціонерне товариство

ВКФ – виробничо-комерційна фірма

ВП – відокремлений підрозділ

ВПЗ – відділення поштового зв'язку

ВПО – внутрішньо переміщені особи

ГЕС – гідроелектростанція

ГО – громадська організація

ДП – державне підприємство

ДСРР – Державна стратегія регіонального розвитку

КЗ – комунальний заклад

КП – комунальне підприємство

КПП – контрольно-пропускний пункт

КППРТ – комплексний план просторового розвитку території

ЛБЗ – лінія бойового зіткнення

МОП – Міжнародна організація праці

НАЕК – Національна атомна енергогенеруюча компанія

НСЗУ – Національна служба здоров'я України

ОСББ – об'єднання співвласників багатоквартирного будинку

ПАТ – публічне акціонерне товариство

ПМД – перша медична допомога

ПП – приватне підприємство

ПрАТ – приватне акціонерне товариство

ТзОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

ТОТ – тимчасово окуповані території

ТПВ – тверді побутові відходи

ЦНАП – Центр надання адміністративних послуг

рф – російська федерація

РОЗДІЛ 1. ВСТУП. ПІДСТАВИ АКТУАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 року

Миколаївська область – південний регіон України, що має потужний потенціал до економічної спроможності, завдяки наявності та якості корисних копалин, зокрема будівельної сировини, земельних, водних, лісових ресурсів, рекреаційних ресурсів для туризму, галузей суднобудування, машинобудування, металургії, харчової промисловості, значних сільськогосподарських угідь та сприятливих умов для розвитку сільського господарства. Вигідне географічне положення та наявність морських портів роблять область важливим транспортним вузлом, що сприяє розвитку логістики, торгівлі та залученню інвестицій. Проте накопичені проблеми (застаріла інфраструктура, залежність економіки від агропромислового комплексу та машинобудівної галузі, забруднення навколишнього середовища) стримують розвиток регіону. Бойові дії та близькість до фронту (безпекові фактори) суттєво вплинули на економічну спроможність Миколаївської області через людські втрати та руйнування, міграцію населення, у т.ч. висококваліфікованих кадрів (демографічні фактори), зменшення обсягів виробництва, зниження експорту, особливо сільськогосподарської продукції, порушення логістичних ланцюгів (економічні фактори), зростання безробіття (соціальні фактори).

Ці фактори стали підставою для оновлення Стратегії розвитку Миколаївської області, затвердженої рішенням Миколаївської обласної ради від 23 грудня 2020 року №2.

Актуалізована у надважкі для країни часи Стратегія розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно (далі – Стратегія) є основним планувальним документом розвитку Миколаївської області на найближчі три роки та підґрунтям для формування довгострокової перспективи розвитку у наступні періоди.

Внесення змін до Стратегії відбувалося:

на підставі законів України «Про засади державної регіональної політики», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», Указу Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»;

згідно з вимогами постанов Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 816 «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів», від 15 березня 2024 року № 305 «Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики», від

13 серпня 2024 року № 940 «Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки»;

з урахуванням стратегічних цілей і пріоритетів, визначених Державною стратегією регіонального розвитку України на період до 2027 року.

Внесення змін до Стратегії зумовлене також необхідністю врахування викликів, відображених у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року, серед яких:

наслідки повномасштабної війни РФ проти України та їх вплив на територіальні громади Миколаївської області, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників;

набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, поглиблення ступеня виконання положень Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого боку, перехід до початку переговорів про вступ України до ЄС;

рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку щодо необхідності забезпечення зв'язку з процесом відновлення України;

міжнародні кліматичні зобов'язання України.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ І ПРОЦЕС

Стратегія розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно (далі – Стратегія розвитку) є документом стратегічного планування регіонального рівня, що визначає стратегічні, оперативні цілі та завдання для сталого та безпечного розвитку регіону, розробляється на період реалізації Державної стратегії регіонального розвитку.

Документ створювався з використанням сучасних підходів до стратегування, у відкритому діалозі, на рівних умовах для усіх учасників розробки Стратегії розвитку, узгодженням дій, враховуючи вже існуючі напрацювання, з цілеспрямованим використанням ресурсів. Вибір пріоритетних напрямів економіки базувався на принципах SMART-спеціалізації, відповідно до європейських стандартів.

Для організації процесу стратегічного планування і актуалізації Стратегії розвитку розпорядженням начальника Миколаївської обласної військової адміністрації від 05 листопада 2024 року № 445-р було утворено робочу групу з актуалізації Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно та розроблено проєкт Плану заходів з реалізації у 2024 - 2027 роках Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно:

Голова робочої групи:

МАРІНОВ	-	-	заступник	начальника	обласної	військової
Микола Миколайович			адміністрації			

Заступник голови робочої групи:

КОРОЛЬОВ

Олександр

Володимирович

- директор департаменту економічного розвитку та регіональної політики обласної військової адміністрації

Члени робочої групи:

АГАБЕКОВ

Раміль Заур огли

- заступник начальника Миколаївської районної військової адміністрації

АЛПЄЄВА

Людмила Григорівна

- заступник директора Миколаївського обласного центру зайнятості

АНДРЕЄВ

Денис Миколайович

- заступник голови Миколаївської обласної ради

АНДРІЄВСЬКИЙ

Руслан Федорович

- виконувач обов'язків начальника відділу з питань туризму та курортів обласної військової адміністрації

БАБКІН

Сергій Олександрович

- радник з питань співпраці Офісу Посольства Королівства Данія в Миколаєві

БАЛАНСЬКА

Оксана Юріївна

- начальник Комунального некомерційного підприємства «Миколаївський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» Миколаївської обласної ради

БАРДОВСЬКИЙ

Вадим Павлович

- заступник начальника управління - начальник відділу дорожнього господарства та аналітичної роботи управління інфраструктури обласної військової адміністрації

БЄЛІК

Євгенія Вікторівна

- начальник відділу економіки та агропромислового розвитку управління соціально-економічного розвитку території Баштанської районної військової адміністрації

БЛОШЕНКО

Денис Валерійович

- начальник відділу ремонту та експлуатаційного утримання автомобільних доріг, штучних споруд та безпеки автомобільних доріг Служби відновлення та розвитку інфраструктури у Миколаївській області

БОЙЧЕНКО

Віталій Борисович

- заступник начальника управління культури, національностей та релігій обласної військової адміністрації

ВАСАЛАТІЙ Артем Сергійович	- радник з питань співпраці Офісу Посольства Королівства Данія в Миколаєві
ВАЩИЛЕНКО Артем Миколайович	- голова експертно-громадської ради виконавчого комітету Миколаївської міської ради, керівник Всеукраїнської громадської організації «Українська Асоціація центрів підтримки бізнесу»
ВДОВИЧЕНКО Сергій Миколайович	- начальник планово-економічного відділу Акціонерного товариства «Науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря»-«Машпроект»
ВЕЛІХОВСЬКА Алла Борисівна	- директор департаменту освіти і науки обласної військової адміністрації
ВОЛІК Андрій Олександрович	- начальник відділу із взаємодії з органами влади та безпеки судноплавства Товариства з обмеженою відповідальністю сільськогосподарське підприємство «НІБУЛОН»
ВОЛОСЮК Марина Валеріївна	- кандидат економічних наук, доцент Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, регіональний консультант з написання Стратегії
ГЕРАСИМЧУК Олена Андріївна	- голова регіональної ради підприємців при Миколаївській обласній державній адміністрації, член постійної комісії Миколаївської обласної ради з питань регіонального розвитку, планування, бюджету, фінансів та інвестицій
ГЛАДКОВ Євген Леонідович	- начальник управління житлово-комунального господарства обласної військової адміністрації
ГОМЕРСЬКИЙ Віталій Степанович	- голова постійної комісії Миколаївської обласної ради з питань регіонального розвитку, планування, бюджету, фінансів та інвестицій, перший заступник начальника Державної установи «Держгідрографія»
ГОНЧАРЕНКО Ірина Василівна	- доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського Національного аграрного університету
ГОРБАЧОВА Олена Анатоліївна	- заступник начальника управління - начальник відділу цивільного захисту управління з питань цивільного захисту обласної військової адміністрації

ГОРБУРОВ Євген Григорович	- голова постійної комісії Миколаївської обласної ради з питань науки і освіти, інновацій, молоді, сім'ї і спорту, культури та духовності
ДРОБІТЬКО Антоніна Вікторівна	- доктор сільськогосподарських наук, професор, проректор з наукової роботи Миколаївського національного аграрного університету
ДЕМЧЕНКО Олег Михайлович	- Первомайський міський голова
ДУДЮК Олександр Леонідович	- фахівець з питань регіонального розвитку Агенції регіонального розвитку Миколаївської області
ЄВССЄВ Володимир Борисович	- заступник голови Громадської організації «Агенція розвитку Південного регіону», директор регіонального фонду підтримки підприємництва в Миколаївській області, викладач кафедри менеджменту факультету економічних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили
ЄЛЬЧІЄВА Оксана Русланівна	- директор департаменту соціального захисту населення обласної військової адміністрації
ЄМЕЛЬЯНОВ Володимир Михайлович	- директор Навчально-наукового інституту публічного управління та адміністрування, доктор наук з державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили
ЄФИМЕНКО Олександра Валеріївна	- начальник управління екології та природних ресурсів обласної військової адміністрації
ЗІНЧЕНКО Андрій Ігорьович	- позаштатний радник начальника обласної військової адміністрації, проєктний менеджер Регіонального офісу міжнародного співробітництва при Миколаївській обласній військовій адміністрації
ІВАНЕНКО Олена Олегівна	- виконувач обов'язків начальника управління інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної військової адміністрації
ІВАНОВА Надія Валеріївна	- голова постійної комісії Миколаївської обласної ради з питань аграрної політики, землекористування, розвитку села та продовольчої безпеки

КАЛИНА Олександр Олександрович	- начальник управління соціально-економічного розвитку території Вознесенської районної військової адміністрації
КАПТАН Альона Миколаївна	- військовий психолог, голова Благодійної організації «Благодійний фонд «Знай наших», співзасновниця тренінгово-консультаційного центру психічного здоров'я «КаЖи», голова ради з питань внутрішньо переміщених осіб при обласній військовій адміністрації
КАТВАЛЮК Ігор Анатолійович	- президент Регіональної торгово-промислової палати Миколаївської області
КРИВЦОВ Артем Олегович	- голова правління Громадської організації «Молодіжний центр наукової діяльності»
КУПЧИШИНА Ольга Анатоліївна	- заступник начальника Головного управління Державної податкової служби у Миколаївській області
КУРБАКОВА Анастасія Сергіївна	- виконувач обов'язків начальника управління з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації обласної військової адміністрації
КУХТА Іван Васильович	- голова постійної комісії Миколаївської обласної ради з питань промислової політики, підприємництва, транспортної інфраструктури, водного господарського комплексу, енергетики та енергозбереження, зв'язку та цифровізації, начальник Снігурівської міської військової адміністрації
ЛУК'ЯНЕНКО Зоя Анатоліївна	- начальник Головного управління статистики у Миколаївській області
ЛУЦЕНКО Анна Вадимівна	- начальник відділу з питань інвестиційних проєктів та соціально-економічного розвитку Новобузької міської ради
МАВКО Петро Михайлович	- консультант проєкту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування («ГОВЕРЛА»)
МАКОЄД Андрій Євгенійович	- перший заступник Вознесенського міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради
МАЛШЕВСЬКИЙ Дмитро Петрович	- перший заступник Первомайського міського голови

МЕДВЕДИК Олександр Федорович	- директор Державного підприємства «Миколаївський морський торговельний порт»
МОЗГОВИЙ Андрій Михайлович	- доцент кафедри екології та природоохоронних технологій Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, президент Громадської організації «Екологічна студентська асоціація Миколаївської області»
МОСІН Олександр Володимирович	- голова постійної комісії Миколаївської обласної ради з питань спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Миколаївської області, житлово - комунального господарства, капітального будівництва та архітектури, виконавчий директор Миколаївського регіонального відділення Асоціації міст України
МУЗИКА Богдан Костянтинович	- директор Товариства з обмеженою відповідальністю «Суднобудівно - судноремонтний завод «НІБУЛОН»
МУХІН Олександр Олександрович	- начальник відділу стратегічного розвитку та євроінтеграції Миколаївської філії Державного підприємства «Адміністрація морських портів України» (адміністрації Миколаївського морського порту)
М'ЯСОЄДОВ Ігор Миколайович	- заступник начальника головного управління із запобігання надзвичайним ситуаціям Головного управління ДСНС України у Миколаївській області
НІКОЛАЄВ Михайло Олегович	- начальник управління молоді та спорту обласної військової адміністрації
ПІСКУН Олена Віталіївна	- директор департаменту агропромислового розвитку обласної військової адміністрації
ПОНОМАРЬОВА Ірина Євгенівна	- начальник служби у справах дітей обласної військової адміністрації
РИШКОВ Павло Володимирович	- директор Підприємства комунальної власності області «Фармація»
РОТАР Ольга Федорівна	- заступник директора департаменту - начальник бюджетного управління департаменту фінансів обласної військової адміністрації

РЯЖСЬКИХ Алла Антонівна	- голова постійної комісії Миколаївської обласної ради з питань екології, охорони довкілля, раціонального природокористування, туризму та рекреації
САКАЛЬ Іван Іванович	- фінансовий директор групи компаній «Агроф'южн»
САМОЙЛОВА Вікторія Анатоліївна	- головний лікар Комунального некомерційного підприємства «Березнегуватська центральна районна лікарня» Березнегуватської селищної ради
СЕНКЕВИЧ Олександр Федорович	- Миколаївський міський голова
СКАРЛАТ Євген Сергійович	- заступник начальника управління містобудування та архітектури - начальник відділу архітектури та житлового будівництва департаменту містобудування, архітектури, капітального будівництва та супроводження проєктів розвитку обласної військової адміністрації
СОЛОНЕНКО Ігор Анатолійович	- головний інженер Товариства з обмеженою відповідальністю «Морський спеціалізований порт Ніка-Тера»
ТАБУНЩИК Антон Вікторович	- голова Миколаївської обласної ради, віце-президент Української асоціації районних та обласних рад з питань розвитку інфраструктури
ТАРАСЕНКО Дмитро Юрійович	- член Регіонального офісу міжнародного співробітництва при Миколаївській обласній військовій адміністрації, заступник директора з інвестиційної діяльності та організації закупівель Державного підприємства «Миколаївський морський торговельний порт»
ТАЦІЄНКО Тетяна Володимирівна	- начальник управління економічного розвитку Южноукраїнської міської ради
ТКАЧЕНКО Ірина Станіславівна	- виконувач обов'язків начальника управління охорони здоров'я обласної військової адміністрації
ТРУШЛЯКОВ Євген Іванович	- ректор Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
ФЕДОСЄЄВ Сергій Миколайович	- директор Комунальної установи «Агенція місцевого розвитку Коблівської сільської ради»

ФІСУН Роман Павлович	- заступник начальника управління з питань оборонної та мобілізаційної роботи апарату обласної військової адміністрації
ФУРКАЛО Ігор Савич	- генеральний директор Приватного акціонерного товариства «Лакталіс-Миколаїв»
ХАНСЕН Якоб Торрільд	- керівник Офісу Посольства Королівства Данія в Миколаєві
ЧИСТИК Ганна Миколаївна	- начальник управління економічного аналізу Головного управління Державної податкової служби у Миколаївській області
ШАБІЛЬЯНОВА Ірина Володимирівна	- голова постійної комісії Миколаївської обласної ради з питань соціальної політики, охорони здоров'я, материнства, дитинства, захисту прав учасників і ветеранів АТО/ООС та їхніх сімей, тендерної рівності, директор КНП «Миколаївська обласна клінічна лікарня» Миколаївської обласної ради
ШУЛІЧЕНКО Тетяна Василівна	- директор департаменту економічного розвитку Миколаївської міської ради
ЮРЧЕНКО Олег Андрійович	- перший заступник начальника Первомайської районної військової адміністрації
ЯРОВЕНКО Неллі Анатоліївна	- радник патронатної служби начальника Миколаївської обласної військової адміністрації апарату обласної військової адміністрації

Аналіз соціально-економічного стану Миколаївської області та проблем її розвитку, SWOT-TOWS-аналіз, актуалізація сценаріїв розвитку області, стратегічних та оперативних цілей було здійснено спільними зусиллями робочої групи та експертів проекту USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА»).

До процесу актуалізації пріоритетів розвитку Миколаївської області були долучені представники органів місцевого самоврядування та регіональної влади, державних установ та бізнес-спільноти, науки та освіти, охорони здоров'я, представники організацій громадянського суспільства та іноземні партнери.

У процесі актуалізації Стратегії розвитку проведено відкриті розширені онлайн-засідання робочої груп, оприлюднено на офіційному вебсайті Миколаївської обласної військової адміністрації проєкт Стратегії розвитку з метою залучення до її обговорення всіх суб'єктів регіонального розвитку.

Актуалізація Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно має на меті вирішення нагальних питань громад і територій

регіону, сприяння подальшого відновлення економічного зростання, забезпечення сталого та безпечного розвитку, поліпшення рівня життя жителів області. У контексті викликів, породжених російсько-українською війною, однією зі стратегічних цілей було визначено стійкість, соціальну згуртованість і безпеку.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПІДСУМКИ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 2019-2023 роки

3.1. Географічне розташування, суміжні території

Миколаївська область розташована на півдні України в межах Причорноморської низовини в басейні нижньої течії ріки Південний Буг. Площа області становить 24,6 тис.км² (4,1% від території України). На заході область межує з Одеською, на півночі з Кіровоградською, на сході та північному сході з Дніпропетровською та на південному сході з Херсонською областями України. На півдні омивається водами Чорного моря.

Центр області - місто Миколаїв, потужний політичний, діловий, індустріальний, науково-технічний, транспортний та культурний центр. Миколаїв розташований на півострові. Територія міста складає 259,8 км².

Завдяки своєму розташуванню, область має усі види транспорту, через її територію проходять залізничні, автомобільні, морські, авіаційні і трубопровідні міжнародні транспортні коридори.

Внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України 24.02.2022р. Миколаївська область стала прикордонною областю в несприятливих умовах, розділеною між умовними функціональними зонами «Фронт» і «Опора».

Мал. 3.1. Карта лінії фронту за станом на 17.12.2024 року

Географічне розташування з добре розвиненою інфраструктурою сприятиме економічному, соціальному та містобудівному розвитку території. Більш того, в умовах високого транзитного потенціалу, яким володіє держава та регіон зокрема, розвиток транспортної мережі міг би прискорити інтеграцію до міжнародного економічного простору, однак воєнні ризики суттєво звужують транспортний потенціал області, зокрема на морському узбережжі.

3.2. Природно-ресурсний потенціал, кліматичні умови

Миколаївська область розташована в межах двох фізико-географічних зон - лісостепової і степової. Ландшафти представлені заплавами, ділянками піщаного степу, вапняковими степами, прибережно-водними комплексами, наскельними дібровами, кам'янистими степами тощо.

У північній частині області переважають звичайні чорноземи, на півдні вони змінюються південними чорноземами і темно-каштановими, слабо- і

середньосолонцюватими чорноземами. Зустрічаються солонці, солонцювато-осолоділі ґрунти, заболочені плавні і торф'яники. У прирічкових і приморських районах - піщані і супіщані ґрунти, місцями з переходом в сипучі піски.

Ліси та інші лісовкриті площі, займають 5,05% від площі області.

Миколаївська область територіально належить до басейнів р. Південний Буг (59,5%), р. Дніпро (23,5%) і річок Причорномор'я (17%). Чорноморське узбережжя області порізане лиманами (Бузький, Березанський, Тузловський, Тилігульський, Дніпровський).

Корисні копалини Миколаївській області представлені головним чином нерудним комплексом. Розвинена сировинна база будівельних матеріалів, представлена запасами: каменю будівельного, гранітів із широкою гамою кольорів і високих декоративних якостей, каменю пиляного, цементної сировини, глиняно-черепичної сировини, піску будівельного. Промислове значення мають також поклади вапняків, каоліну, дорожніх матеріалів. На території області знаходяться джерела мінеральних вод і лікувальні грязі.

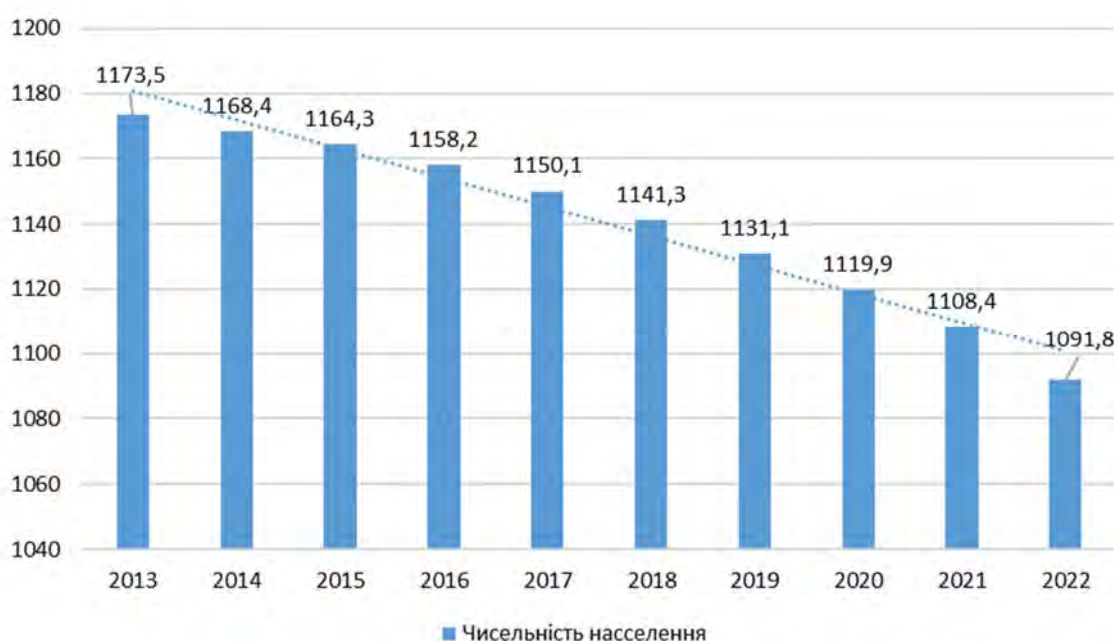
Клімат Миколаївської області помірно-континентальний з м'якою малосніжною зимою і жарким посушливим літом. Середня температура найхолоднішого місяця (січня) від -3 до -5°C . Середня температура найтеплішого місяця (липня) $+24,4$ до $+22,6^{\circ}\text{C}$.

Природні та кліматичні умови області сприятливі для інтенсивного високоефективного розвитку сільського господарства. З іншого боку посушливий клімат може завадити шкоду запланованому врожаю, що необхідно враховувати.

3.3. Демографічна ситуація та ринок праці

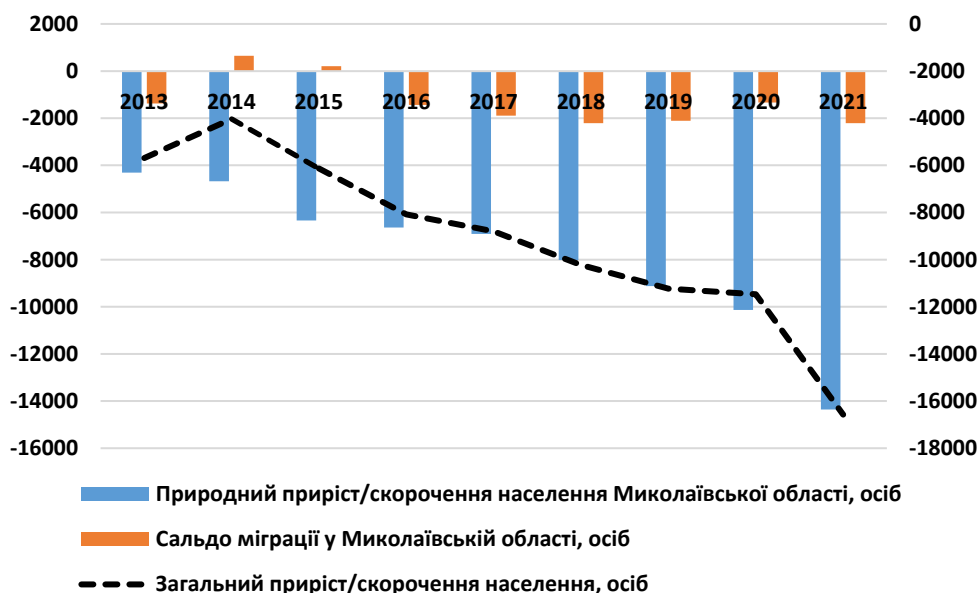
Щільність населення Миколаївської області становить 44 особи на км².

На 01 січня 2022 року чисельність наявного населення Миколаївської області становила 1091,8 тис. осіб. Упродовж останніх років спостерігається стійка тенденція щодо скорочення населення області.

Мал. 3.2. Динаміка чисельності наявного населення Миколаївської області на 01 січня, тис. осіб

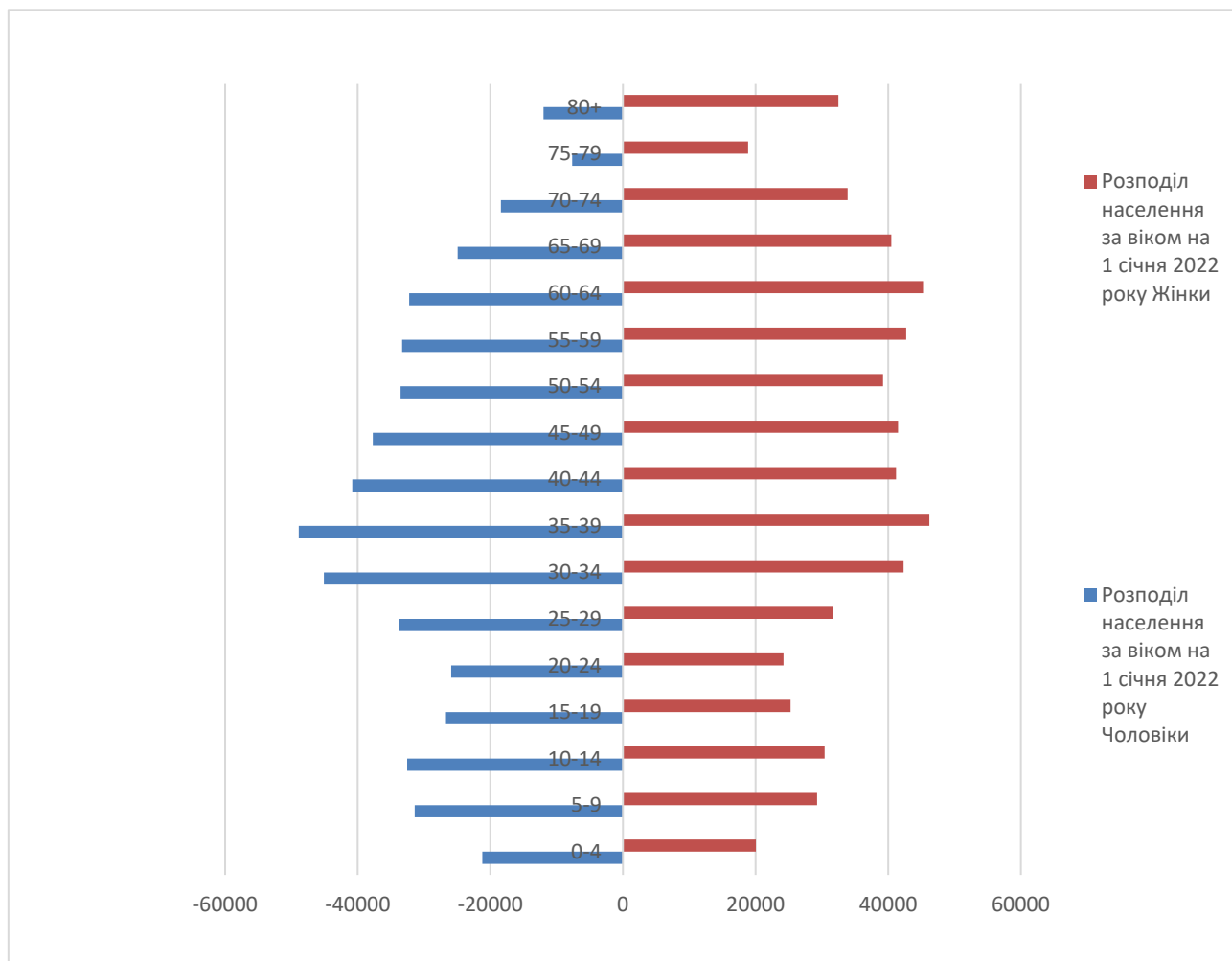
Загальне скорочення населення в Миколаївській області обумовлено як природним, так і міграційним рухом.

Мал. 3.3. Динаміка скорочення наявного населення у Миколаївській області, осіб

Незважаючи на велику кількість сільських населених пунктів більшість населення області проживає у міській місцевості. Рівень урбанізації Миколаївської області становить 68,8%.

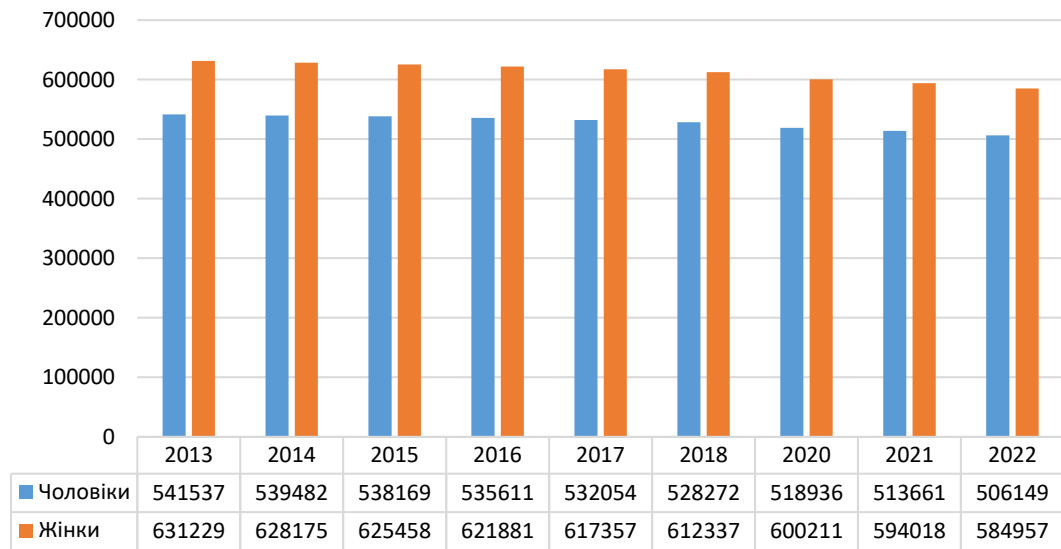
Статеві-вікова структура населення Миколаївської області демонструє у 2013-2022 рр., по-перше, збільшення чисельності населення віком 60 і більше (+8%) та зменшення населення 15-59 років (-12%) та 0-14 років (-4%); по-друге, стабільну перевагу жінок над чоловіками, в середньому у 1,1 раза.

Мал. 3.4. Статеві-вікова піраміда Миколаївської області на 01.01.2022 р.

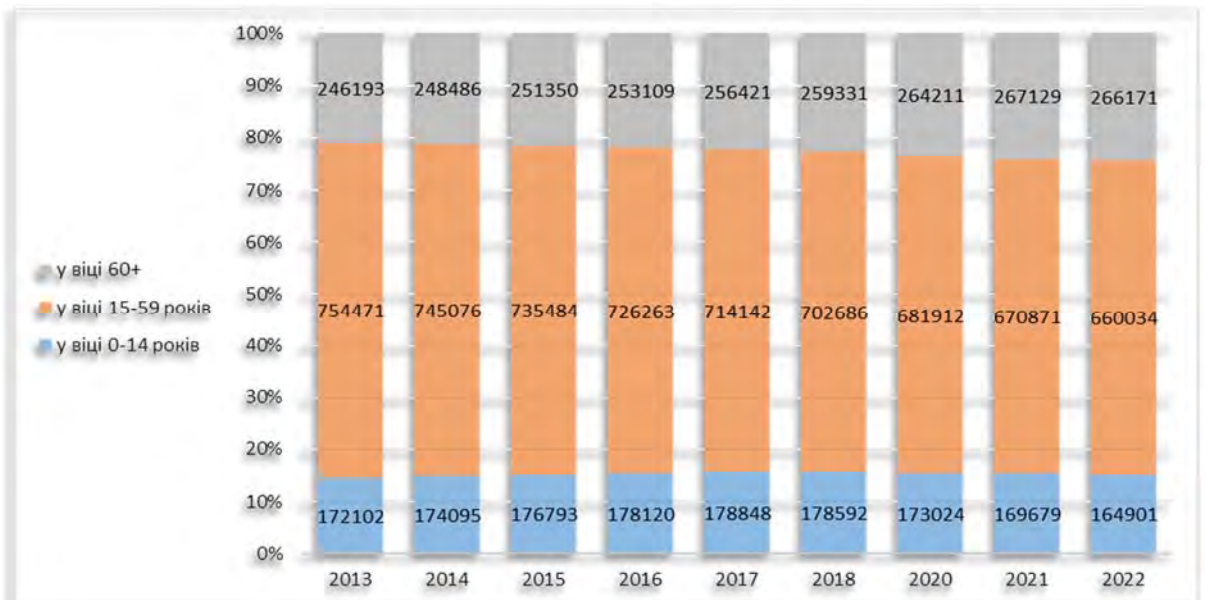
Мал. 3.5. Розподіл наявного населення Миколаївської області за типом місцевості на 01 січня

Мал. 3.6. Динаміка структури статевого складу постійного населення Миколаївської області на 01 січня

Миколаївська область є одним із багатоетнічних регіонів України, що створила і продовжує розвивати сприятливе і комфортне для громадян усіх національностей середовище.

Середній вік населення Миколаївської області – 42 роки.

Мал. 3.7. Динаміка структури вікового складу постійного населення Миколаївської області на 01 січня

Навантаження на працездатне населення Миколаївської області (на кожну 1000 осіб у віці 16-59 років) становить 682 особи працездатного віку. У цілому по Україні це співвідношення становить 688 осіб.

Таблиця 3.1

Демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років за типом місцевості на 01.01.2022 року
(на 1000 осіб постійного населення у віці 16–59 років)

	Загальне навантаження	Особами у віці	
		0–15 років	60 років і старше
Усього	682	272	410
міська місцевість	669	253	416
сільська місцевість	711	314	397

Рівень безробіття в Миколаївській області як серед робочої сили віком 15 років і старше, так як і серед осіб віком 15–70 років становив до повномасштабного військового вторгнення в Україну 11,3%.

У 2022-2024 роках пропозиція робочої сили на ринку праці Миколаївської області значно перевищує попит. Однак спостерігається поступове зростання кількості вакансій та зменшення співвідношення кількості безробітних на 1 вакансію. Фактори, що впливають на рівень зайнятості в області: активні бойові дії, дефіцит висококваліфікованих кадрів робітничих професій, невисокий рівень заробітної плати у запропонованих вакансіях, адаптація роботодавців до нових умов економічної діяльності.

3.4. Регіональний людський розвиток

3.4.1. Розвиток освіти

Військова агресія російської федерації проти України зумовила суттєві зміни в організації освітнього процесу, нагальною стала потреба в гнучкій трансформації діяльності. Передусім постала необхідність убезпечення учасників освітнього процесу, створення безпечних умов навчання та забезпечення доступності освіти.

У Миколаївській області здобувають дошкільну освіту 23010 дітей. Більше половини дошкільників здобувають освіту в очному режимі. За період 2019-2024 років спостерігається суттєве зниження (в 1,8 раза) абсолютної кількості здобувачів дошкільної освіти в області.

Таблиця 3.2

Надання освітніх послуг закладами дошкільної освіти Миколаївської області

Рік	Кількість закладів дошкільної освіти, закладів	Кількість здобувачів, осіб	Темп зростання (зниження) здобувачів, у порівнянні з попереднім періодом %	Кількість здобувачів з числа ВПО, осіб
2019	562	40547	-	179
2020	554	38499	-5%	108
2021	555	34907	-9,3%	108
2022	544	33646	-3,6%	166
2023	510	26870	-20,1%	700
2024	465	23010	-14,4%	1295

В області здобувають загальну середню освіту 100796 учнів. За період 2019-2024 років кількість здобувачів загальної середньої освіти в Миколаївській області зменшилася на 15%. З усього числа здобувачів майже 5% становлять внутрішньо переміщені особи.

Таблиця 3.3

Надання освітніх послуг закладами загальної середньої освіти Миколаївської області

Навчальний рік	Кількість закладів загальної середньої освіти, закладів, од.	Кількість здобувачів, осіб, осіб	Темп зростання (зниження) здобувачів, у порівнянні з попереднім періодом %	Кількість здобувачів з числа ВПО, осіб
2019/2020	484	119100	-	654
2020/2021	477	119711	+0,5%	675
2021/2022	452	118973	-0,6%	674
2022/2023	437	113907	-4,3%	2912
2023/2024	430	106590	-6,4%	4109
2024/2025	414	100796	-5,4%	4948

400 закладів загальної середньої освіти Миколаївської області (97%) мають покриття Wi-Fi.

362

2019

400

2024

Мал. 3.8. Кількість закладів загальної середньої освіти Миколаївської області, що мають покриття Wi-Fi

Швидкісну мережу Інтернет (30 Мбіт/с і більше) мають 70% закладів загальної середньої освіти області.

<i>Швидкість Інтернету</i>	2019	2024
30 Мбіт/с і більше	35%	70%
менше 30 Мбіт/с	65%	30%

Мал. 3.9. Швидкісна мережа Інтернет в закладах загальної середньої освіти Миколаївської області

Забезпечення педагогічних працівників комп'ютерним обладнанням становить 91%. Забезпечення учнів пільгових категорій комп'ютерним обладнанням становить 54%. Також 100% забезпечені комп'ютерною технікою студенти пільгових категорій закладів П(ПТ)О. Учні 1-11 класів закладів загальної середньої освіти області на 100% забезпечені підручниками.

Стосовно кадрового забезпечення закладів загальної середньої освіти, то у 21 територіальній громаді (із 52 громад) області заклади загальної середньої освіти на 100% забезпечено кадрами. Основні тенденції кадрового забезпечення загальної середньої освіти, це: суттєве переважання жінок-вчителів (крім фізичної культури та предмета «Захист України»); старіння педагогічних кадрів (майже в усіх предметах); викладання у сільських школах учителями більше 3-х предметів; суттєве переважання педагогів з вищою кваліфікаційною категорією.

У Миколаївській області функціонують 17 інтернатних закладів освіти обласного підпорядкування з пансіонами. Спеціалізовану освіту в області забезпечують 2 мистецькі ліцеї обласного підпорядкування та 1 спортивний ліцей. Позашкільну освіту в області забезпечують 36 закладів позашкільної освіти.

На підтримку інклюзивного навчання та супроводу дітей з особливими освітніми потребами у 2024 році в області функціонують 27 інклюзивно-ресурсних центри, у яких працюють 149 педагогічних працівників. Кадрове забезпечення ІРЦ становить 72%.

Професійна освіта в області охоплює 9604 здобувачі. За період 2019-2024 років кількість здобувачів професійної (професійно-технічної освіти) в Миколаївській області зменшилася загалом на 8,7%.

Таблиця 3.4

Надання освітніх послуг закладами П(ПТ)О Миколаївської області

Навчальний рік	Кількість закладів П(ПТ)О, закладів	Кількість здобувачів, осіб	Темп зростання (зниження) здобувачів, у порівнянні з попереднім періодом %	Кількість здобувачів з числа ВПО, осіб
2019/2020	31	10523	-	15
2020/2021	31	10425	-0,9%	27
2021/2022	31	10260	-1,6%	33
2022/2023	27	8110	-21%	438
2023/2024	24	9115	+12,4%	677
2024/2025	24	9604	+5,4%	399

Однак останні два навчальних роки (2023/2024, 2024/2025) демонструють зростання, у середньому майже на 9%, кількості здобувачів професійно-технічної освіти, серед яких 4% становлять внутрішньо переміщені особи.

В області працюють різноманітні міжнародні програми підтримки професійної освіти, а також встановлено та виконуються обсяги регіонального замовлення, з метою забезпечення регіонального ринку праці фахівцями та кваліфікованими робітничими кадрами.

У вищій освіті Миколаївської області за період 2019-2024 років кількість здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня зменшилася у 2,2 раза. Кількість здобувачів вищої освіти другого і третього рівнів протягом трьох останніх років також зменшилась на 31% (магістерський рівень) та на 41% (освітньо-науковий рівень) відповідно.

Таблиця 3.5

Динаміка кількості здобувачів вищої освіти у Миколаївській області

Роки	Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, осіб	Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти, осіб	Здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, осіб
2019/2020	4529		
2020/2021	6233		
2021/2022	6268		
2022/2023	2839	2000	103
2023/2024	3771	2074	144
2024/2025	2023	1376	61

За період 2019-2024 років сплеск наукової активності в Миколаївській області припав на 2020/2021 та 2021/2022 навчальні роки: і за захистом дисертацій PhD та докторів наук, і за кількістю патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, авторські свідоцтва, кількістю наукових монографій та підготовлених інноваційних проєктів

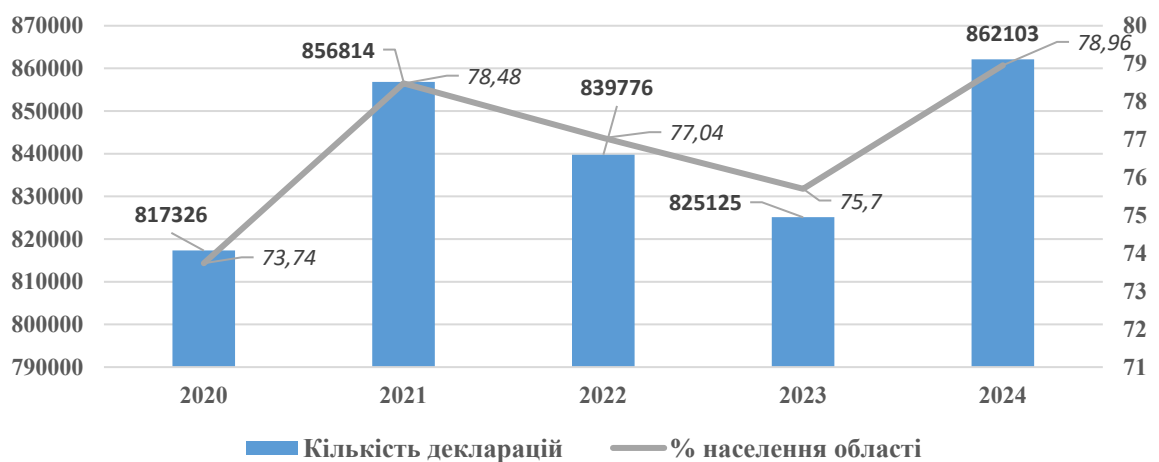
Таблиця 3.6

Розвиток наукової діяльності в Миколаївській області у 2019-2024 роках

Роки	Кількість захищених дисертацій доктора філософії	Кількість захищених дисертацій доктора наук	Кількість патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки та авторські свідоцтва	Кількість наукових монографій	Кількість підготовлених інноваційних проєктів
2019/2020	48	12	70	89	28
2020/2021	44	13	103	145	19
2021/2022	44	25	69	127	38
2022/2023	25	7	35	50	16
2023/2024	7	5	36	90	36

3.4.2. Розвиток системи охорони здоров'я

Пацієнти Миколаївської області отримують консультації, діагностику, профілактичні та лікувальні послуги у встановленому порядку, що забезпечує зручність та безперервність лікувального процесу під наглядом медичних фахівців. За станом на 17.10.2024 з населенням області укладено 862103 декларацій, що становить 78,96% населення області (Україна – 76,65%). Для порівняння, у 2020 році з населенням області було укладено 817326 декларацій, що становило 73,74% населення області.

Мал. 3.10. Динаміка укладання декларацій із сімейним лікарем

За станом на 01.11.2024 року амбулаторну медичну допомогу надають 35 центрів первинної медичної допомоги та 1 амбулаторія загальної практики сімейної медицини. Всі центри первинної медичної допомоги надають амбулаторну медичну допомогу відповідно до укладених договорів з Національною службою здоров'я України.

Крім того, 31 спеціалізований заклад, які мають стаціонарні ліжка, уклали договори з Національною службою здоров'я України за пакетом «Профілактика, діагностика, спостереження та лікування в амбулаторних умовах».

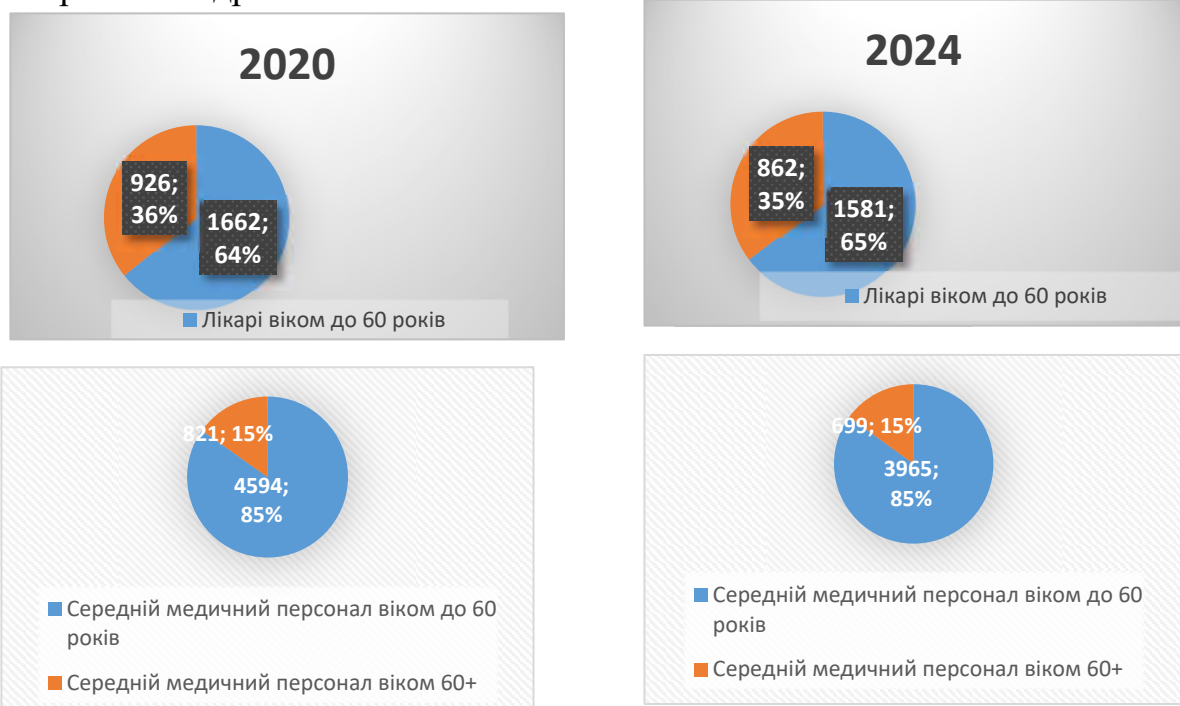
З метою підвищення доступності медичної допомоги в сільській місцевості в області використовуються мобільні амбулаторії.

Таблиця 3.7

Чисельність медичного персоналу закладів охорони здоров'я Миколаївської області, осіб

Персонал	2020	2021	2022	2023	2024
Лікарі	2588	2595	2529	2478	2443
Середній медичний персонал	5415	5321	5086	4718	4664
Молодший медичний персонал	3270	3202	3013	2654	2658
Інші	3095	2988	2908	2639	2656
Разом	14484	14243	13674	12667	12591

У закладах охорони здоров'я області існує дефіцит кадрів, перш за все, лікарських кадрів.

Мал. 3.11. Вікова структура медичного персоналу закладів охорони здоров'я Миколаївської області

Ще до озброєного конфлікту в області, як і в Україні в цілому, кадрове забезпечення було проблемним питанням, особливо у сільській місцевості. Сьогодні можна казати, що ситуація лише загострюється. За станом на 01.10.2024 року дефіцит лікарів по Миколаївській області становить майже 1300 лікарів (32%). Крім того, більше ніж 850 лікарів (35 %) старше 60 років. Особливо складна ситуація в сільській місцевості, яка призводить до скорочення обсягу надання медичної допомоги.

Кадрове забезпечення є однією з передумов для можливості лікарень підписати договори з НСЗУ та надаючи медичну допомогу населенню отримувати достойну оплату своєї праці. Сьогодні вже проводиться робота щодо контрагування закладів на 2025 рік, визначаються оптимальні маршрути пацієнтів.

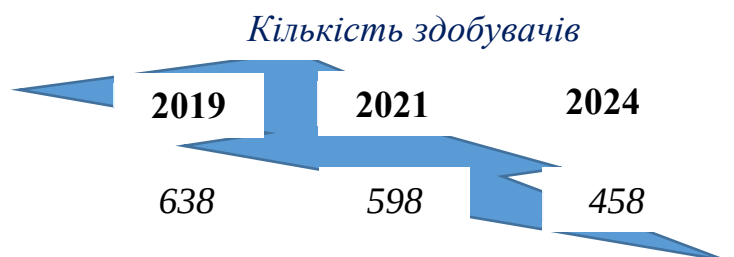
3.4.3. Розвиток культури та історико-культурна спадщина

Незважаючи на негативні наслідки війни та воєнного стану, культурна спільнота області своєю діяльністю забезпечує сталість розвитку культури. Більшість закладів культури реалізують у доступній на сьогодні формі культурно-мистецькі ініціативи, мистецькі акції, спрямовані на підтримку українського народу, його патріотичного духу.

В цілому мережа закладів культури та мистецтв забезпечує задоволення культурно-освітніх та мистецьких потреб населення області.

Заклади освіти у сфері культури здійснюють підготовку професійних кадрів у мистецькій галузі. Це успішно забезпечують 2 заклади фахової передвищої освіти сфери культури і мистецтв: Миколаївський фаховий коледж культури і мистецтв та Миколаївський фаховий коледж музичного мистецтва, які здійснюють освітній процес у змішаному форматі.

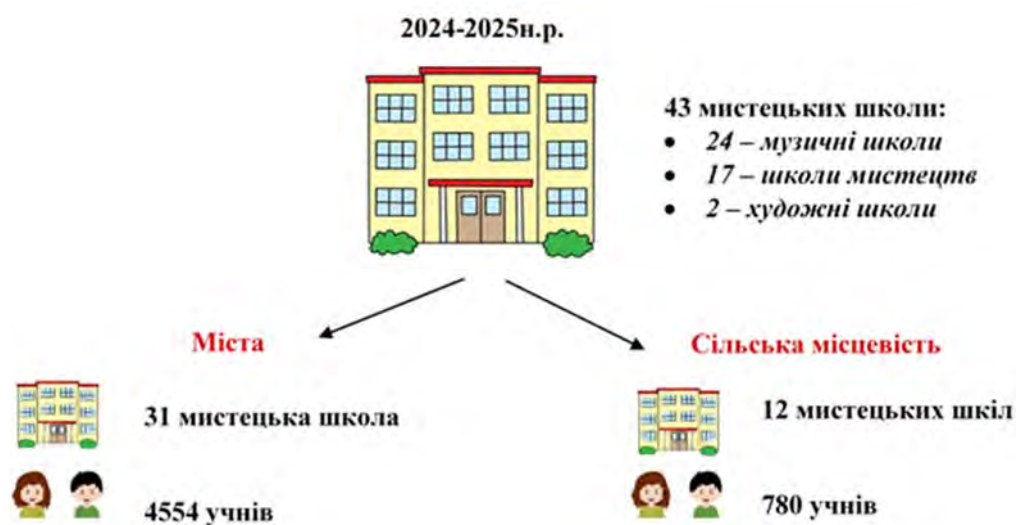
*Мистецькі коледжі
Миколаївської області*

Мал. 3.12. Система професійної мистецької освіти Миколаївської області

До системи початкової мистецької освіти входять 43 мистецькі школи (з них 24 дитячих музичних школи, 17 шкіл мистецтв та 2 художні школи). Із загальної кількості мистецьких шкіл області (43) 12 знаходяться в сільській місцевості. У 2024-2025 навчальному році провадження освітнього процесу в мистецьких школах здійснюється з урахуванням активних бойових дій та загальної ситуації в громадах: 4 школи призупинили освітній процес, в 1 школі освітній процес здійснюється в дистанційному форматі, а в 38 – в очному або змішаному. У мистецьких школах області навчається 5334 учні, з них у

сільській місцевості – 780 осіб. Освітній процес в закладах початкової мистецької освіти забезпечують 538 педагогічних працівників, з яких 72 % мають вищу освіту.

Мал. 3.13. Система початкової мистецької освіти Миколаївської області

Разом із тим, фінансово-економічна нестабільність, нерівномірність бюджетних витрат, недофінансування потреб закладів культури та мистецтв заважає їх повноцінній діяльності. Вкрай необхідно вирішити питання придбання власного приміщення для Миколаївської обласної філармонії та проведення протиаварійних ремонтних і реставраційних робіт Миколаївського академічного художнього драматичного театру.

Область володіє значною кількістю пам'яток архітектури, історії та археології, монументального та садово-паркового мистецтва, частина з яких мають статус об'єктів культурної спадщини національного значення та внесені до реєстру нерухомих пам'яток України. Найбільш цінними для Миколаївської області є:

Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія» - комплекс пам'яток античного міста-держави Ольвії, який занесений до переліку наукових об'єктів НАН України, що становлять національне надбання;

✓ пам'ятка архітектури національного значення *Миколаївська астрономічна обсерваторія* – одна з найстаріших обсерваторій Східної Європи, заснована в 1821 році, як морська;

✓ пам'ятка архітектури національного значення «*Старофлотські казарми*» - частина комплексу будівель Миколаївського адміралтейства, які були побудовані в стилі класицизму в середині XIX століття за проєктом архітектора Карла (Чарльза) Акройда для морського відомства;

✓ пам'ятка історії, археології та ландшафту «*Історичний ландшафт центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького*», яка розташована на річці Південний Буг у районі міста Южноукраїнськ, де зберігся останній історичний ландшафт доби українського козацтва – центр Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького (територія є частиною регіонального ландшафтного парку «Гранітно-Степове Побужжя»).

В обласному переліку елементів нематеріальної культурної спадщини зафіксовано 13 елементів:

- ❖ «Сурва: обряд святкування нового року громадою тернівських болгар Миколаївщини»,
- ❖ «Мартениці: традиції святкування зустрічі весни громадою тернівських болгар Миколаївщини»,
- ❖ «Технологія приготування традиційного матвіївського зеленого борщу з бичками «Червонянський»,
- ❖ «Традиції Різдвяного вертепу в смт Криве Озеро»,
- ❖ «Обряд Маланкування в селі Курячі Лози»,
- ❖ «Традиції та технології первомайської килимової вишивки»,
- ❖ «Весільні традиції обоянської громади селища Казанка»,
- ❖ «Польський бігос: традиційна кулінарія польської громади м. Південноукраїнська»,
- ❖ «Таврійський розпис: декоративний розпис Північного Причорномор'я»,
- ❖ «Обряд випікання весільного хліба «дівування» на Баштанщині»,
- ❖ «Кулінарні традиції рибалок Вітовщини: тюлька-насторчак та товченики по-вітовськи»,
- ❖ Пісенні традиції села Калуга Березнегуватської ТГ,
- ❖ Традиції та технології виготовлення рибальської сітки у селі Лупареве Галицинівської ТГ.

Все це є основою для розвитку культурної освіти, національних ремесел, створення культурних брендів регіону та залученню туристів.

3.4.4. Розвиток фізичної культури та спорту

Миколаївська область має давні спортивні традиції, спортсмени неодноразово ставали переможцями та призерами Олімпійських ігор, чемпіонатів світу, Європи та України. У Миколаївській області розвиваються 55 видів спорту, з них 30 - олімпійські (29-літні, 1-зимовий) та 25 - неолімпійські.

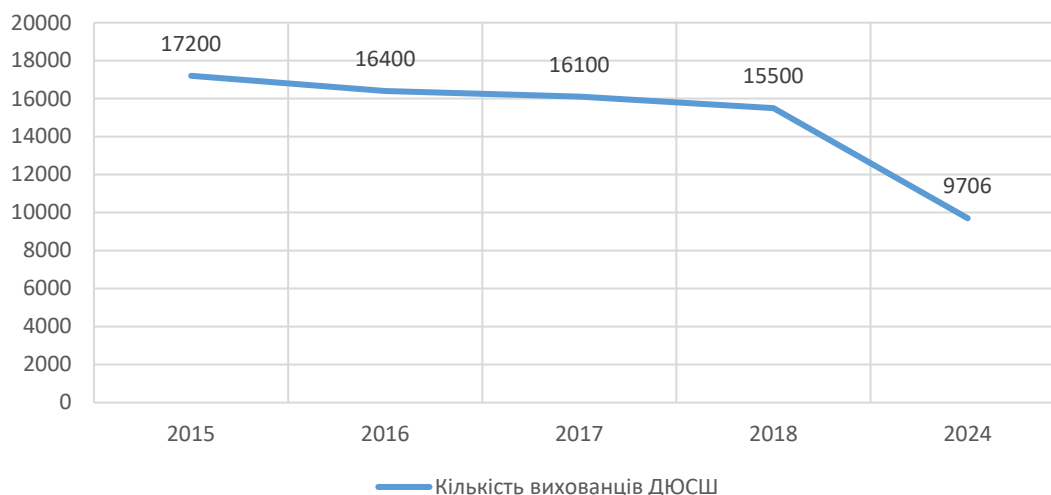
В області найвищі показники по розвитку масового спорту належать ігровим видам спорту: футболу, волейболу, баскетболу; з неолімпійських видів найбільшу популярність має кікбоксинг.

Мал. 3.14. Охоплення фізичною культурою і спортом в Миколаївській області

В області активно розвивається ветеранський спорт. У спортивному сезоні 2024 року Миколаївську область представляли ветерани з таких видів спорту як футзал, баскетбол, волейбол, важка атлетика, веслування на байдарках і каное.

В області діє Миколаївський регіональний центр з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт», де культивуються 15 видів спорту.

Мал. 3.15. Динаміка охоплення спортом дітей та юнацтва у Миколаївській області

За станом на 2024 рік у регіоні зареєстровано 50 спортивних закладів для дітей та підлітків шкільного віку, з яких 35 ДЮСШ та 10 СДЮСШОР (з них на сьогодні функціонують 30 ДЮСШ та 9 СДЮСШОР).

Розвитку фізичної культури і спорту сприяє високий рівень підготовленості тренерів-викладачів області.

Мал. 3.16. Динаміка кількості тренерів – викладачів для розвитку фізичної культури і спорту в Миколаївській області

У 2022 році кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводили заняття - 758 осіб, з них 477 штатних тренерів-викладачів з видів спорту. У 2023 році цей показник становив 607 осіб та 391 особа відповідно. У 2019 році в регіоні працювали 428 штатних тренерів: 40 - тренери вищої категорії, 129 - тренери першої категорії та 169 - другої категорії.

Спостерігається зменшення працюючих тренерів з усіх видів спорту області та загальної кількості працівників сфери фізичної культури і спорту. У регіоні катастрофічно не вистачає кваліфікованих працівників цієї сфери, особливо в сільських та селищних територіальних громадах.

3.4.5. Соціальний захист населення

Соціальні послуги

Комплексні соціальні послуги надаються мешканцям області з метою задоволення їхніх соціальних потреб і охоплюють різні види допомоги та підтримки, зокрема стаціонарний догляд, виховання, спільне проживання, соціальний супровід, кризове втручання, підтримане проживання, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція тощо.

У Миколаївській області діє 38 центрів надавачів соціальних послуг, які на місцях вирішують питання організації та надання різних видів соціальних послуг потребуючим особам, з них:

31 центр надання соціальних послуг;

7 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

Надавачами соціальних послуг забезпечується надання таких базових соціальних послуг як: догляд вдома; денний догляд; надання притулку; соціальна адаптація; екстрене (кризове) втручання; консультування; натуральна допомога; інформування.

Система надання соціальних послуг надає соціальну підтримку особам, соціальним групам та сприяє у створенні умов для самостійного розв'язання їх життєвих проблем, у відновленні втрачених ними навичок і функцій, у подоланні або мінімізації негативних наслідків таких обставин, які вони не в змозі подолати за допомогою наявних у них ресурсів. Саме задоволення соціальними послугами людей, які опинились у складних життєвих обставинах, є одним із ключових завдань діяльності системи надання соціальних послуг в області.

Рівень забезпечення соціальними послугами населення області

	2022	2023	2024
Чисельність населення, яке отримало соціальні послуги (осіб)	125453	118009	133908
Охоплення потребуючих, (%)	100	100	100

Забезпечено надання соціальних послуг відповідно до затверджених державних стандартів у 112 відділеннях, які надають соціальні послуги у структурах територіальних центрів та центрів надання соціальних послуг, зокрема: в 41 відділенні соціальної допомоги, вдома послуги з обслуговування отримали 5533 осіб; в 21 відділенні денного перебування послуги отримали 7835 осіб; в 21 відділенні стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання послуги отримали 365 підопічних; у 24 відділеннях організації надання адресної грошової та натуральної допомоги послуги отримали 66147 осіб.

Забезпечено функціонування 5 інших відділень у складі надавачів соціальних послуг, у яких послуги отримали 464 особи, зокрема: 3 відділення комплексної реабілітації дітей з інвалідністю, 1 відділення оздоровчо-реабілітаційних послуг, 1 відділення стаціонарного паліативного догляду.

Стаціонарний догляд

У сфері управління департаменту соціального захисту населення Миколаївської обласної військової адміністрації функціонують 10 будинків-інтернатів, з них: 2 - геріатричного профілю, 8 - психоневрологічних, у тому числі 1 - дитячий.

В інтернатних установах проживає/перебуває 1365 громадян похилого віку та осіб з інвалідністю, з них 334 особи є внутрішньо переміщеними особами (154 особи з Херсонської області).

Миколаївською областю в період з 24.02.2022 до 30.12.2024 прийнято 389 евакуйованих осіб похилого віку та особу з інвалідністю, (тимчасово, на період дії воєнного стану) з інтернатних та інших закладів.

Підопічні з числа внутрішньо переміщених осіб отримують пенсію та державну допомогу у повному розмірі, забезпечуються проживанням, харчуванням та медичною допомогою.

Служби перевезення осіб з інвалідністю

	2022	2023	2024 (за станом на 01.12.2024)
Кількість служб перевезення в області	9	9	13
Надано послуг з перевезення	3245	4006	4241
Охоплення послугою потребуючих, (%)	100	100	100

У Миколаївській області створені та діють 13 служб перевезення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у містах Миколаєві, Південноукраїнську, Новій Одесі, Снігурівці, Новому Бузі та Баштанці, Доманівській, Веселинівській, Коблівській, Казанківській, Березанській, Мішково-Погорілівській та Чорноморській територіальних громадах. Надано послуг з перевезення 790 особам з інвалідністю на загальну суму 2725,45 тис. гривень.

Денний догляд (реабілітація) дітей з інвалідністю.

Для надання реабілітаційних послуг з денного догляду дітям з інвалідністю в області функціонують 4 центри та 5 відділень соціальної реабілітації дітей з інвалідністю. Реабілітаційні послуги в центрах та відділеннях отримали 295 дітей з інвалідністю.

Мобільна соціальна служба

У межах Програми ООН з відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Уряду Канади закуплено, обладнано та передано до Миколаївської області такі транспортні засоби:

4 автомобілі для надання соціальних послуг особам похилого віку - догляд вдома, натуральна допомога (отримувачі Вознесенська міська рада, КЗ «Вознесенський центр надання соціальних послуг»; Баштанська міська рада, КУ «Центр надання соціальних послуг»; Новобузька міська рада, КУ «Центр надання соціальних послуг»; Коблівська сільська рада, Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)). Надаються послуги соціально-психологічної допомоги, допомога щодо ведення домашнього господарства та обслуговування житлового приміщення.

Протягом 2024 року мобільні соціальні служби надали понад 6 тисяч послуг для 3700 домогосподарств.

Розширення мережі центрів життєстійкості та центрів соціальної адаптації

В області проводиться робота із розширення мережі центрів життєстійкості та центрів соціальної адаптації, які надають послуги соціально-психологічної підтримки та реабілітації ветеранам війни та членам їх сімей, внутрішньо переміщеним особам, особам з інвалідністю тощо.

На сьогодні функціонують 7 центрів життєстійкості (в Миколаївській міській, Вознесенській міській, Коблівській сільській, Казанківській селищній, Березанській селищній, Кривоозерській селищній, Врадіївській селищній громадах) та 5 центрів соціальної адаптації (в Миколаївській міській, Вознесенській міській, Первомайській міській, Новобузькій міській та Коблівській сільській громадах).

Університети «третього віку»

Забезпечено ефективну роботу «Університетів третього віку» для осіб похилого віку у 17 територіальних громадах, послуги отримали 3654 особи.

При «Університетах третього віку» працюють такі факультети: плавання, основи права, філологічний, комп'ютерно - інформаційний; літературно-музичний; здоровий спосіб життя; культурно - дозвілєва діяльність та рукоділля; кінотерапія, арт-терапія; ароматерапія; соціально - психологічне розвантаження; скандинавська хода; освітній туризм; людина та довкілля; кіномистецтво; нова Я; шейпінг; цифрові технології; мистецько-освітній простір; коліжанка; мистецтвознавство; хочу жити в якісному світі та інші.

Патронажні сестри Червоного Хреста

Забезпечено співпрацю з Миколаївською обласною організацією Товариства Червоного Хреста України щодо організації роботи 61-ї «патронажної сестри Червоного Хреста», які надають соціальні послуги догляду вдома. Такі послуги отримали 313 осіб у 17 населених пунктах.

Спеціалізовані сервіси для осіб, які постраждали від домашнього/гендерно зумовленого насильства

На території Миколаївської області функціонує мережа з 40 спеціалізованих сервісів для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, у тому числі за підтримки Фонду народонаселення ООН в Україні:

3 притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (обласний, Миколаївська міська територіальна громада, Снігурівська міська територіальна громада);

8 денних центрів соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі;

21 мобільна бригада соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства (4 – новостворені мобільні бригади: Олександрівська селищна територіальна громада, Прибужанівська, Мостівська, Веснянська сільські територіальні громади);

2 спеціалізовані консультативні служби;

1 центр захисту та соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя дітей, які постраждали або стали свідками насильства (модель Барнахус);

2 інтегровані центри комплексної підтримки;

1 мобільний простір для жінок «Вільна»;

1 сімейний простір «Family friendly space».

Спеціалізовані сервіси забезпечують безпечним тимчасовим житлом жінок, у тому числі жінок з дітьми, які постраждали від домашнього насильства, та надають психологічні, побутові, медичні, юридичні, інформаційні послуги на основі індивідуального підходу до осіб з урахуванням їх віку, потреб та соціального становища.

Протягом 2023 року спеціалізованими службами для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, соціальною роботою охоплено 2334 особи, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та надано 28519 послуг.

За 9 місяців 2024 року спеціалізованими службами для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі соціальною роботою охоплено 5991 осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та надано 35622 послуги.

Розвиток мережі спеціалізованих сервісів для осіб, що постраждали від домашнього/гендерно зумовленого насильства

	2022	2023	2024
Кількість спеціалізованих сервісів	20	29	40
Чисельність населення, яке отримало послуги спеціалізованих сервісів (осіб)	1922	2334	6350
Кількість наданих послуг	10917	28519	45024

Державна соціальна допомога

Департаментом соціального захисту населення обласної військової адміністрації здійснюється координація нарахування та надання різних видів державної допомоги для соціально незахищених категорій населення, зокрема: сім'ям з дітьми; дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів; малозабезпеченим сім'ям; особам з інвалідністю з дитинства; дітям з інвалідністю; багатодітним сім'ям; дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування; батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною" тощо.

У 2021 році різні види соціальної допомоги отримали 55810 осіб на загальну суму 1,6 млрд грн;

у 2022 році – 56385 осіб на загальну суму 1,76 млрд грн;
у 2023 році – 48898 осіб на загальну суму 1,6 млрд грн;
у 2024 році – 45876 осіб на загальну суму 1,8 млрд грн.

Зменшення отримувачів державної соціальної допомоги протягом 2023-2024 років відбулося за рахунок міграції населення з Миколаївської області до більш безпечних регіонів України та за кордон.

З початком повномасштабного вторгнення не спостерігалась затримка у виплатах державної соціальної допомоги. Всі виплати нараховувались та здійснювались вчасно, у повному обсязі.

Підтримка внутрішньо переміщених осіб

У Миколаївській області за станом на 01.01.2025 року зареєстровано майже 121,9 тисячі внутрішньо переміщених осіб. Для порівняння, у 2021 році в області на обліку перебувала 8351 внутрішньо переміщена особа, яка перемістились до Миколаївської області з АРК, Донецької та Луганської областей протягом 2013-2014 років після анексії АРК та з початком АТО/ООС.

З початком повномасштабного вторгнення після 24.02.2024 року в області значно зросла чисельність внутрішньо переміщених осіб у зв'язку з внутрішнім переміщенням населення з небезпечних районів Миколаївської області (Миколаївського, Баштанського) до безпечних районів Миколаївської області (Первомайського та Вознесенського).

Мал. 3.17. Динаміка внутрішнього переміщення у Миколаївській області протягом 2021-2024 років

Також спостерігалось зовнішнє переміщення до Миколаївської області з інших небезпечних областей України – Херсонської, Запорізької, Донецької, Луганської, Харківської областей.

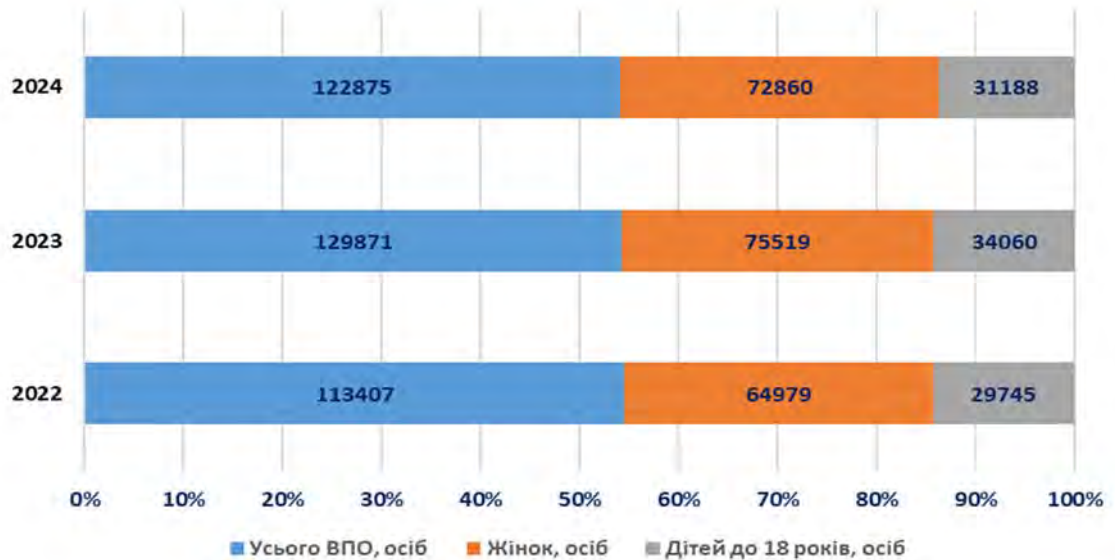
У 2022 році в області обліковувалось 113 407 внутрішньо переміщених осіб, у тому числі жінок – 64 979, дітей до 18 років – 29 745 (що в 13,5 раза більше порівняно з 2021 роком);

у 2023 році – 129 871 внутрішньо переміщена особа, в тому числі жінок – 75 519, дітей до 18 років – 34 060 осіб (що у 15,5 раза більше порівняно з 2021 роком);

у 2024 році – 121 907 внутрішньо переміщених осіб, у тому числі жінок – 72 168, дітей до 18 років – 30 613 осіб (що у 14,7 раза більше порівняно з 2021 роком).

Незначне зменшення чисельності облікованих внутрішньо переміщених осіб у 2024 році спостерігається у зв'язку з їх поверненням до постійного місця проживання та зняття з обліку як внутрішньо переміщених осіб.

Усім внутрішньо переміщеним особам надається консультаційна, методична, правова, соціально-психологічна допомога, забезпечується сприяння у працевлаштуванні, влаштуванні дітей до місцевих дитячих садочків та шкіл, забезпеченні послугами закладів охорони здоров'я.

Мал. 3.18. Динаміка чисельності внутрішньо переміщених осіб у Миколаївській області протягом 2022-2024 років

Однією з найважливіших проблем внутрішньо переміщених осіб, є забезпечення житлом.

У територіальних громадах області проводиться робота із формування *житлового фонду соціального призначення*. На сьогодні він складається зі 100 об'єктів комунальної власності (соціальних квартир, кімнат в гуртожитках), в якому проживає 217 осіб, із них 56 - внутрішньо переміщених.

Крім того, деякими територіальними громадами сформовано перелік приміщень, які після ремонтних робіт можуть використовуватись для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб.

З метою забезпечення тимчасовим житлом внутрішньо переміщених осіб затверджено *перелік місць тимчасового проживання* внутрішньо переміщених осіб на території Миколаївської області, згідно з яким функціонує 5 місць компактного проживання внутрішньо переміщених осіб, в яких проживає 315 осіб.

Наразі в м. Миколаєві за підтримки Міжнародної організації з міграції завершується ремонт двох гуртожитків та облаштування його меблями, побутовою технікою для потреб внутрішньо переміщених осіб.

У м. Баштанка завершується оснащення соціального центру «Надія є!» для тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб за підтримки Угорської Екуменічної Служби Допомоги.

У Шевченківській територіальній громаді завершується облаштування місця тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб за підтримки ГО «10 квітня» та УВКБ ООН в Україні.

В обласних інтернатних закладах системи соціального захисту населення проживає 334 внутрішньо переміщених особи похилого віку та особи з інвалідністю, з яких 154 особи – з Херсонської області (142 особи з інвалідністю з Херсонського психоневрологічного інтернату). Усі ці особи отримують послуги стаціонарного догляду, медичні послуги, забезпечені харчуванням, сезонним одягом та ін.

За період з 2022 року до грудня 2024 року інтернатними закладами області прийнято 389 евакуйованих осіб.

За програмою «Прихисток» з початку збройної агресії рф 43 установами комунальної та обласної (спільної) власності, розміщено 8 946 внутрішньо переміщених осіб на безоплатній основі з наданням відповідних комунальних послуг на загальну суму 32,8 млн грн.

136 271 власник житлових приміщень з березня 2022 року до грудня 2024 року прихисти 346 892 внутрішньо переміщених особи на загальну суму 197,96 млн грн.

Виготовлено проектно-кошторисну документацію по об'єкту «Нове будівництво житлового багатоквартирного комплексу, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб у м. Первомайськ» та отримано позитивний експертний звіт.

За проектом передбачається будівництво в 4 черги 26-ти житлових корпусів на загальну суму 3,3 млрд грн. Загальна площа житлового комплексу становить 103 тис. кв. м, 1 703 квартири, розрахункова кількість мешканців – 6 341.

Наразі проводиться пошук інвесторів для подальшої реалізації проекту.

У м. Вознесенськ планується проведення реконструкції нежитлової будівлі у 24-квартирний житловий будинок для розміщення близько 50 внутрішньо переміщених осіб, розроблено проектно-кошторисну документацію, проект розміщено на платформі DREAM.

Підтримка ветеранів війни та членів їх сімей

Державна політика щодо ветеранів/ветеранок та членів їх сімей враховує щонайменше три складові:

політика щодо учасників бойових дій під час проходження військової служби;

політика щодо ветеранів/ветеранок та членів їхніх сімей після звільнення з військової служби, під час перебування їх у військовому резерві;

політика щодо ветеранів/ветеранок та членів їхніх сімей у цивільному житті.

Заходи підтримки ветеранів війни та членів їх сімей орієнтовані на ефективне та динамічне повернення цієї категорії до активного економічного та соціального життя в Україні.

У процесі інтеграції до цивільного життя ветеранам війни та членам їх сімей необхідні такі види допомоги:

соціальна і психологічна підтримка;
 соціальний супровід ветерана в процесі переходу від військового до цивільного життя;
 медична, фізична, соціальна реабілітація;
 допомога у подоланні негативних наслідків психологічних травм, стресів, посттравматичного синдрому, поранень, інвалідності, конфліктів у сім'ї, які часто мають наслідком асоціальну поведінку;
 матеріальна підтримка у формі пільг, субсидій, грошових виплат;
 забезпечення житлом;
 кейс-менеджмент «рівний рівному»;
 сприяння у професійній адаптації, перепідготовці, працевлаштуванні, розвитку власного бізнесу;
 залучення ветеранів до активного суспільного, культурного життя;
 підтримка ветеранських громадських ініціатив;
 збереження потенціалу ветеранів війни як основи у системі патріотичного виховання майбутніх поколінь.

За інформацією Міністерства ветеранів України, відповідно до даних з Єдиного державного реєстру ветеранів війни, на території Миколаївської області зареєстровано 42 072 осіб зі статусом ветеранів війни.

З метою підтримки ветеранів війни та членів їх сімей в області діють 52 місцевих та 2 обласних програми. На реалізацію заходів зазначених програм у 2024 році було передбачено понад 116,3 млн грн.

У 2024 році за рахунок коштів обласного бюджету започатковано виплату щомісячної грошової допомоги дітям загиблих ветеранів війни під час російської агресії проти України.

З вересня 2024 року близько 1 000 дітей призначено щомісячну грошову допомогу у розмірі 1 000 грн.

Близько 1 000 дітей ветеранів війни та загиблих ветеранів війни отримали у 2024 році послуги з оздоровлення у закладах оздоровлення та відпочинку Миколаївської області, дитячому спеціалізованому (спеціальному) санаторії «Прикарпатський» (Івано-Франківська область, м. Яремче), дитячому санаторії «Косів» (Івано-Франківська область), а також за кордоном.

Щороку за рахунок коштів обласного бюджету реалізуються заходи з оздоровлення та відпочинку ветеранів війни, військовослужбовців та членів їх сімей. У 2024 році послуги з оздоровлення отримали майже 1 000 ветеранів війни та членів їх сімей. Під час оздоровлення ветеранам, військовослужбовцям та членам їх сімей в рекреаційній зоні надавалась соціально-психологічна допомога спеціалістами мобільної служби соціально-психологічної допомоги обласного центру соціальних служб.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 № 881 «Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб», з метою підвищення комунікації і взаємодії у громаді з ветеранами війни, членами їх сімей, членами сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членами сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України в 14 комунальних закладах територіальних

громад введено 44 посади фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. 13 фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб вже працюють в 11 громадах області.

Фахівець забезпечує індивідуальний супровід, первинне консультування та всебічну підтримку членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України, коли у них виникають проблеми, допомагає їх вирішувати, перш ніж виклики переростуть у кризу. Фахівцями забезпечено соціальний супровід 967 ветеранів війни та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України.

Для соціально-психологічної допомоги та реабілітації в області утворено 6 ветеранських просторів, у яких надається інформаційно-консультативна підтримка; психологічна допомога; соціально-психологічна реабілітація; кейс-менеджмент; правова допомога; послуги з фізкультурно-спортивної реабілітації; професійної адаптації; працевлаштування; арт-терапії та організації дозвілля; спілкування в групах взаємопідтримки.

Розпочала роботу інформаційна платформа для військовослужбовців, ветеранів і членів їх сімей, сімей військовополонених та загиблих бійців (<https://veterans.digital-front.com.ua>).

Метою цієї платформи є максимальне об'єднання ресурсів як з боку держави, так і з боку громадських організацій, приватного бізнесу, банківських установ, міжнародних партнерів, для того, щоб ветерани та члени їх сімей мали можливість оперативно отримати необхідну допомогу, за якістю якої буде здійснюватися повний контроль.

До переліку послуг, які можна обрати, зокрема, входять: фізична реабілітація та спорт, юридичні та психологічні послуги, дозвілля, матеріальна допомога та компенсації, акції та знижки від бізнесу та інше.

Наразі платформа працює у тестовому режимі. Серед зареєстрованих – 100 надавачів, які пропонують понад 140 послуг. Протягом кількох місяців їх перелік буде розширюватися.

З метою посилення підтримки ветеранів війни та членів їх сімей, забезпечення координації між органами державної влади, установами та організаціями, громадськими об'єднаннями, що надають послуги ветеранам війни та членам їх сімей, при Миколаївській обласній військовій адміністрації утворено партнерську раду з питань підтримки ветеранів війни (розпорядження начальника обласної військової адміністрації від 30.10.2024 № 439-р).

До складу ради увійшли представники органів виконавчої влади, бізнесу, банківських установ, громадських організацій тощо.

Головна мета ради - посилити підтримку ветеранів війни та членів їх сімей у галузях соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, працевлаштування та зайнятості, забезпечення житлом тощо.

В області проводиться робота із розширення мережі центрів життєстійкості та центрів соціальної адаптації, які надають послуги соціально-психологічної підтримки та реабілітації ветеранам війни та членам їх сімей.

На сьогодні в області функціонують 7 центрів життєстійкості (в Миколаївській міській, Вознесенській міській, Коблівській сільській, Казанківській селищній, Березанській селищній, Кривоозерській селищній, Врадіївській селищній громадах) та 5 центрів соціальної адаптації (в Миколаївській міській, Вознесенській міській, Первомайській міській, Новобузькій міській, Коблівській сільській громадах).

Одним із головних напрямів підтримки ветеранів війни є забезпечення житлом, зокрема:

виплата грошових компенсацій за належні для отримання житлові приміщення для сімей учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, ветеранів війни зі статусом внутрішньо переміщених осіб тощо;

надання пільгових довгострокових державних кредитів через банківські установи за державною програмою іпотечного кредитування «Є-Оселя»;

надання пільгових довгострокових державних кредитів для придбання житла учасникам бойових дій через Держмолодьжитло;

забезпечення житлом ветеранів війни, що потребують поліпшення житлових умов та перебувають на квартирному обліку, за рахунок коштів місцевих бюджетів.

У 2024 році Миколаївській області були виділені кошти з державного бюджету у сумі 176,3 млн грн для забезпечення житлом 81 ветерана. Таким чином, протягом 2023-2024 років грошові компенсації за рахунок коштів державного бюджету виплачені 126 особам на загальну суму 282,3 млн грн.

В області реалізовується програма державного довгострокового іпотечного кредитування «Є-Оселя». За період дії програми з жовтня 2022 року до 2024 року в Миколаївській області видано 57 пільгових кредитів ветеранам війни та військовослужбовцям на загальну суму 57 млн грн.

Також 131 особа отримала грошову компенсацію для придбання житла за рахунок коштів місцевого бюджету м. Миколаєва на загальну суму понад 235 млн грн.

Протягом 2024 року послугами служби зайнятості скористався 501 учасник бойових дій, з них були працевлаштовані 99 осіб.

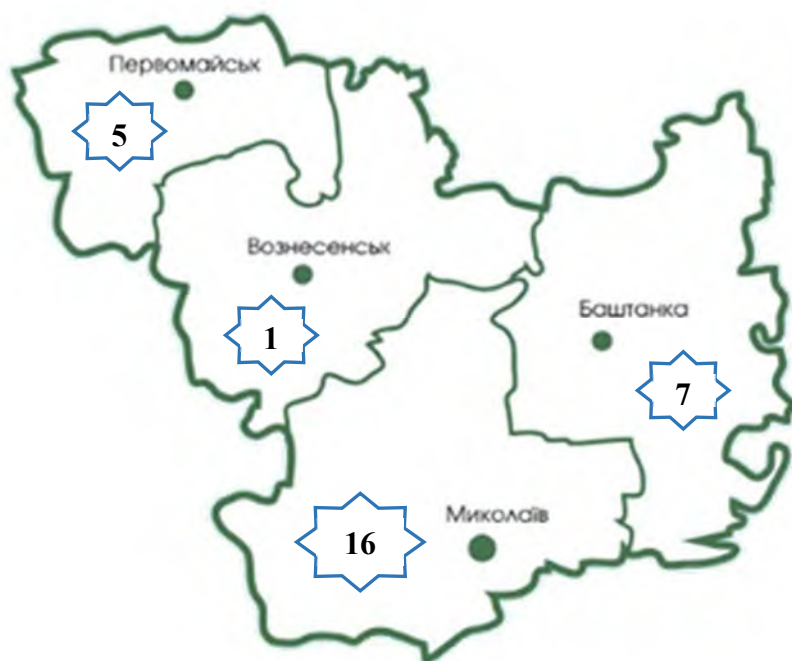
Професійним навчанням охоплено 169 ветеранів війни.

П'ятнадцять осіб (з них 4 ветерани та 11 дружин ветеранів) отримали позитивні рішення щодо надання грантів на започаткування або розвиток власного бізнесу (планується створення 29 нових робочих місць) на загальну суму 6,5 млн грн.

3.4.7. Молодіжна політика

У Миколаївській області за станом на 2024 рік функціонують 29 молодіжних громадських організацій, що активно підтримують розвиток молодіжної політики та залучають молодь до суспільних процесів. У порівнянні з 2023 роком кількість таких організацій зросла на третину.

У різних районах Миколаївської області їхня активність розподіляється нерівномірно: у Первомайському районі працює 5 організацій, що охоплюють 4 громади, а в Баштанському районі діють 7 організацій. У Миколаївському районі створено 16 організацій лише в 2 громадах, а у Вознесенському районі функціонує наразі одна організація.

Мал. 3.19. Кількість молодіжних громадських організацій в Миколаївській області за районами, 2024 рік

Ці простори виконують роль осередків молодіжної активності, де молодь має можливість реалізовувати свої ідеї, брати участь у проєктах та співпрацювати з

громадськими організаціями і місцевою владою. Вони слугують гарним підґрунтям для відкриття регіонального молодіжного центру та координації їх роботи.

Мал. 3.20. Динаміка реалізованих молодіжних проєктів у Миколаївській області

Розвиток молодіжної політики в Миколаївській області спирається як на всебічну підтримку голів і депутатів територіальних громад, так і на зацікавленість молоді регіону з метою участі у громадському житті.

У територіальних громадах області функціонує 13 молодіжних просторів, у яких впроваджуються різноманітні ініціативи молоді, розвивається міжрегіональне та міжнародне співробітництво.

3.5. Розвиток інфраструктури

3.5.1. Критична інфраструктура

3.5.1.1. Енергетична інфраструктура

Виробництво електричної енергії в Миколаївській області здійснюється ВП «Південноукраїнська АЕС», 5 гідроелектростанціями, 5 когенераційними установками, теплоелектроцентральною, 6 біоенергетичними електростанціями, вітряними та сонячними електростанціями.

Порівняно з 2018 роком виробництво електроенергії в області значно збільшилося за рахунок її вироблення вітряними та сонячними електростанціями. Загальна потужність альтернативної енергетики області становить 1013,368 МВт.

Таблиця 3.8

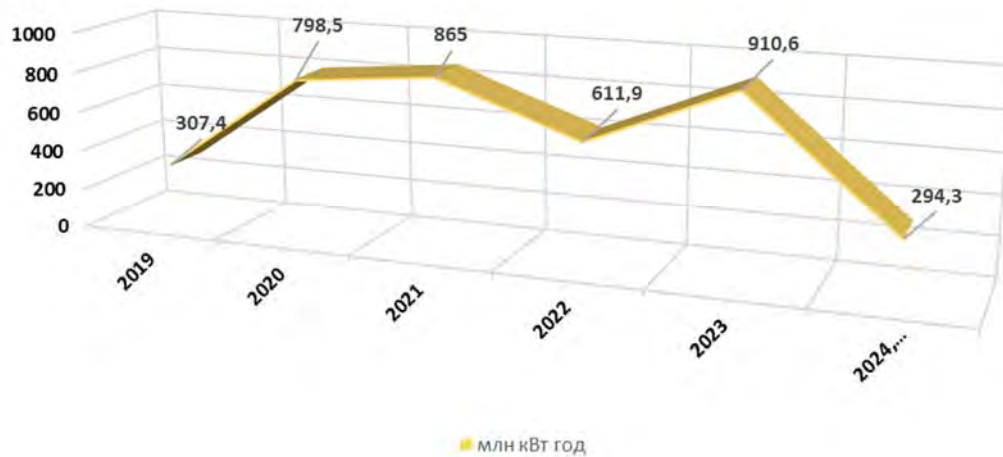
Динаміка вироблення електроенергії в Миколаївській області, млн. кВт/год

	2018	2021	2023
атомною електростанцією	18328,8	18812,1	**
гідроелектростанціями	234,7	215,4	**
теплоелектростанцією	253,7	247,6	**
вітряними електростанціями	192,0	333,1	910,6
сонячними електростанціями	78,2	512,7	725,3
всього	19087,4	20120,9	-

** інформація конфіденційна (закрита)

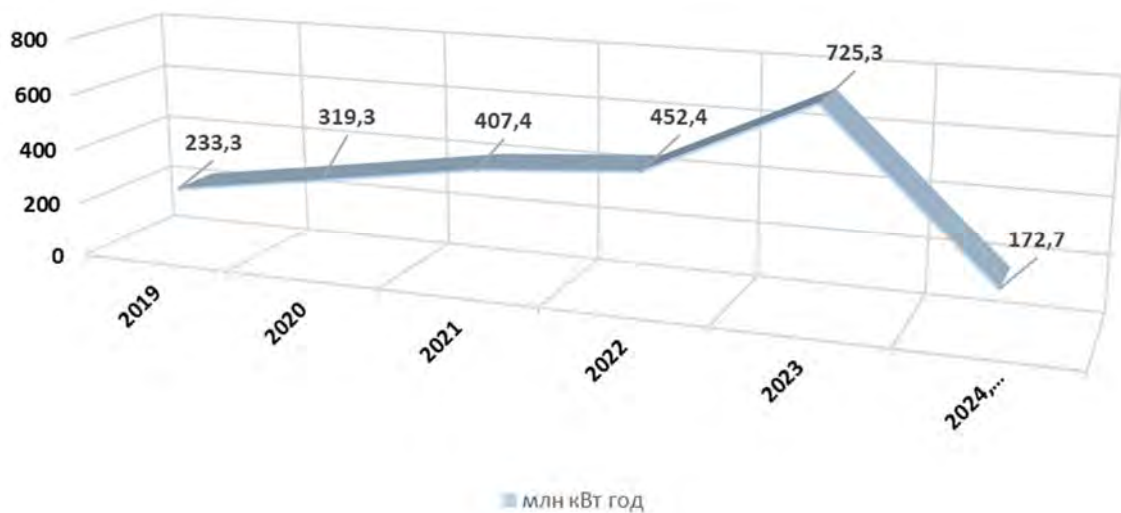
Теплоенергетика Миколаївської області представлена 1091 котельнею, з яких 639 працюють без використання природного газу на альтернативних природному газу видах палива (електроенергія, вугілля, деревне паливо, пелети), з них 189 од. теплових джерел використовують деревне паливо, пелети. Згідно з моніторинговими даними районних військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування в області наявні такі виробництва альтернативного палива.

У рамках реалізації розвитку енергетичної галузі, вирішення завдань підвищення ефективності використання наявних джерел енергії, оптимізації паливно-енергетичного балансу, застосування заходів з енергозбереження, підвищення екологічної безпеки та з метою сприяння використанню альтернативних і відновлювальних джерел енергії, зменшення споживання природного газу в Миколаївській області будуються сонячні електростанції.

Мал. 3.21. Динаміка виробництва електроенергії сонячними електростанціями в Миколаївській області

Частина території Миколаївської області має високий *вітроенергетичний потенціал*, який оцінюється міжгалузевим науково-технічним центром вітроенергетики Національної академії наук України у 10 % або 2500 км². Одними з найбільш перспективних майданчиків у Миколаївській області є Очаківське та Березанське вітрополя загальною площею 4000 га. Попередні розрахунки вказують на можливість розміщення на цих територіях ВЕС сумарною потужністю від 1500 до 2500 МВт.

Мал. 3.22. Динаміка виробництва електроенергії вітровими електростанціями в Миколаївській області

3.5.1.2. Газифікація регіону

Природний газ для споживачів Миколаївської області постачається двома магістральними газопроводами:

- Шебелинка – Дніпро - Кривий Ріг - Ізмаїл у південній частині області (компресорна станція «Мар'ївка» Південного ЛВУМГ ТОВ «Оператор ГТС України»);
- Слещь – Помари - Ужгород в північній частині області (газокомпресорна станція «Південнобузька» ТОВ «Оператор ГТС України»).

Таблиця 3.9

Динаміка розподілу природного газу споживачам Миколаївської області

Споживачі	Одиниця виміру	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Населення	тис. куб. м	208571,73	222683,42	188171,51	186842,41
Бюджетні установи	тис. куб. м	17222,73	17716,31	12734,85	10578,40
Теплоенергетика	тис. куб. м	94555,90	104927,78	81479,46	79608,70
Комерційні споживачі	тис. куб. м	55609,90	59516,75	16024,89	26293,39

У Миколаївській області природним газом забезпечені 312 з 885 сільських населених пунктів, 9 міст та 16 селищ із 17.

Загальна довжина розподільчих газопроводів та газопроводів становить в містах – 2810,144 км, у селищах – 5992,616 км.

3.5.1.3. Житлово-комунальне господарство

Для задоволення потреб населення області в послугах житлово-комунального господарства, на сучасному етапі задіяні такі основні фонди:

✓ 5756 багатоквартирних житлових будинків площею 10,3 млн м² (19 багатоквартирних житлових будинків площею 16,7 тис. м² зруйновано внаслідок ведення активних бойових дій на території України), з яких:

○ 918 житлових будинків обладнані 2543 ліфтами
 ○ 252,6 тис. приватних житлових будинків садибного типу площею 15,6 млн м²;

✓ 1091 котельня, з яких 100 котелень комунальної теплоенергетики, 991 котельні і топкових бюджетної сфери та інші і 329,4 км теплових мереж у двохтрубному обчисленні;

✓ 6416,3 км мереж водопостачання, 7 поверхневих водозаборів, обладнаних очисними спорудами, 915 комунальних артезіанських свердловин;

✓ 1677,9 км мереж водовідведення, 46 очисних споруд.

Обслуговування 3698 житлових будинків загальною площею 8132,8 тис. м² (79 %) здійснюється різними формами самоорганізації населення, зокрема:

- **ОСББ** – 1689 житлових будинків загальною площею 4967,96 тис. м² (61%);
- **ЖБК** – 57 житлових будинків загальною площею 207,08 тис. м² (2%);

- **ОСН** (органи самоорганізації населення) – 33 житлових будинків загальною площею 237,6 тис. м² (2,9 %).
- **самостійне утримання** (без створення юридичної особи) – 1919 житлових будинків загальною площею 2153,9 тис. м² (26,5 %).

2058 житловий будинок загальною площею 2153,9 тис. м² знаходиться в управлінні управителя (21%).

За основними підгалузями житлово-комунального господарства знос основних фондів становить: (мал. 3.23).

Процеси фізичного зносу, пошкодження/руйнування в період воєнного стану житлового фонду та інженерної інфраструктури потребують подальшої консолідації фінансового ресурсу за всіма джерелами для технічного переоснащення, модернізації та реконструкції базових підгалузей житлово-комунального господарства, підвищення рівня впровадження розподіленої генерації та незалежності від енергосистеми, яка знаходиться в нестабільному стані.

Водопостачання та водовідведення

У Миколаївській області з 911 населених пунктів 59% забезпечені централізованими системами водопостачання з охопленням близько 91% споживачів від загальної чисельності населення Миколаївської області. Внаслідок збройної агресії РФ місто Миколаїв з 12.04.2022 року залишилося без централізованого водопостачання через пошкодження водогону «Дніпро-Миколаїв». На сьогодні в м. Миколаєві забезпечено централізоване водозабезпечення для господарсько-побутових потреб за рахунок використання потужностей Інгулецької зрошувальної системи з подачею води з р. Інгулець магістральним каналом. Існує потреба в коштах для належної організації будівельного процесу магістрального водогону протяжністю 65,2 км для забезпечення мешканців м. Миколаєва питною водою.

У населених пунктах області відмічається суттєве відставання розвитку систем водовідведення та очистки стоків. Тільки 45 населених пунктів області, серед яких 9 міст, 17 селищ, 19 сіл мають системи централізованого водовідведення з охопленням майже 600 тис. осіб.

3.5.1.4. Управління відходами

У населених пунктах Миколаївської області відсутні технології сміттепереробки та сміттесортування ТПВ. Із загальної кількості утворених побутових відходів - 85% захоронюються на сміттєзвалищах. Кількість несанкціонованих сміттєзвалищ за 2023 рік становить 329 одиниць. Фінансування заходів зі створення сучасних комплексів з переробки відходів в умовах воєнного стану з бюджетів усіх рівнів не здійснювались.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну і масованими обстрілами, на території області почали утворюватися відходи від руйнувань. За станом на 01.01.2024 року на територіях громад області утворилося 5781,628 т відходів від руйнувань, які тимчасово зберігаються на території п'яти громад.

На території Миколаївського та Первомайського районів області зберігаються 226,87 т непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин.

У Миколаївській області існує система управління промисловими відходами, які накопичують сім промислових підприємств.

До основних проблемних питань в галузі житлово-комунального господарства відносяться: значний фізичний знос, пошкодження/руйнування житлового фонду та інженерних мереж комунального господарства; необхідність влаштування альтернативного водопостачання м. Миколаєва; недостатній рівень розвитку централізованих систем водопостачання в населених пунктах сільської місцевості; відставання рівня розвитку централізованих систем водовідведення та очистки стоків від розвитку централізованого водопостачання; значні питомі витрати та втрати енергоресурсів при виробництві і наданні послуг централізованого тепло-, водопостачання та водовідведення; необхідність будівництва в м. Миколаїв та інших містах обласного значення сміттепереробних комплексів для зменшення частки твердих побутових відходів, які видаляються на полігони ТПВ; подальше залучення інвестиційних ресурсів на реалізацію капіталоемних проєктів розподіленої генерації, розвитку відновлювальної енергетики та необхідність підвищення рівня використання природного потенціалу області в сфері відновлювальної енергетики.

3.5.1.5. Охорона здоров'я

В області функціонують 76 закладів охорони здоров'я, з яких 33 надають стаціонарну спеціалізовану медичну допомогу. Первинну медичну допомогу надають 36 центрів первинної медико-санітарної допомоги. Також в області функціонують 2 медичних коледжів.

Всі заклади забезпечено альтернативними джерелами живлення. На територіях закладів охорони здоров'я облаштовано 27 свердловин, які забезпечують їх і населення питною водою.

Фінансування закладів охорони здоров'я області здійснюється за рахунок коштів Національної служби здоров'я України за укладеними

договорами про медичне обслуговування населення та за рахунок коштів обласного бюджету.

Таблиця 3.10

Фінансування системи охорони здоров'я Миколаївської області, тис. грн.

Джерела фінансування	2020	2021	2022	2023	9 місяців 2024
Обласний бюджет	198893,3	186455,3	187044,7	233735,5	147005,3
НСЗУ	25525772,9	3400210,4	3650978,4	3189895,3	28206723,9

Рівень забезпеченості населення області стаціонарними ліжками складає 57% на 10 тис. населення, міста Миколаєва – 36,47% на 10 тис. населення міста.

Таблиця 3.11

Рівень забезпеченості населення стаціонарними ліжками, % на 10 тис. населення

	2020	2021	2022	2023	I півріччя 2024
Миколаївська область	60,19	62,80	60,58	58,05	57,01
м. Миколаїв	42,16	43,78	41,88	39,23	36,47

На території області функціонує КНП «Миколаївський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Миколаївської обласної ради, що надає екстрену медичну допомогу дорослому і дитячому населенню Миколаївської області на безоплатній основі та в цілодобовому режимі. Склад бригад екстреної медичної допомоги становить: лікарів - 71%; фельдшерів та медичних сестер - 88%; водіїв - 89%.

В області працює Центральна оперативна диспетчерська, що підключена до Всеукраїнської інформаційно-аналітичної системи «Централь 103». Кількість «гарячих» ліній щодобового приймання викликів – 8.

В області недостатнє забезпечення медичними кадрами на всіх рівнях медичної допомоги, особливо у сільській місцевості. На сьогодні дефіцит лікарів становить майже 1300 лікарів, у тому числі лікарів загальної практики – сімейної медицини майже 135 лікарів.

В області недостатня кількість захисних споруд цивільного захисту в частині ЗОЗ області: за станом на 01.10.2024 р. в закладах охорони здоров'я всього укриттів - 75, з них 80% готові та обмежено готові, додаткова потреба у захисних спорудах цивільного захисту - 41 одиниця.

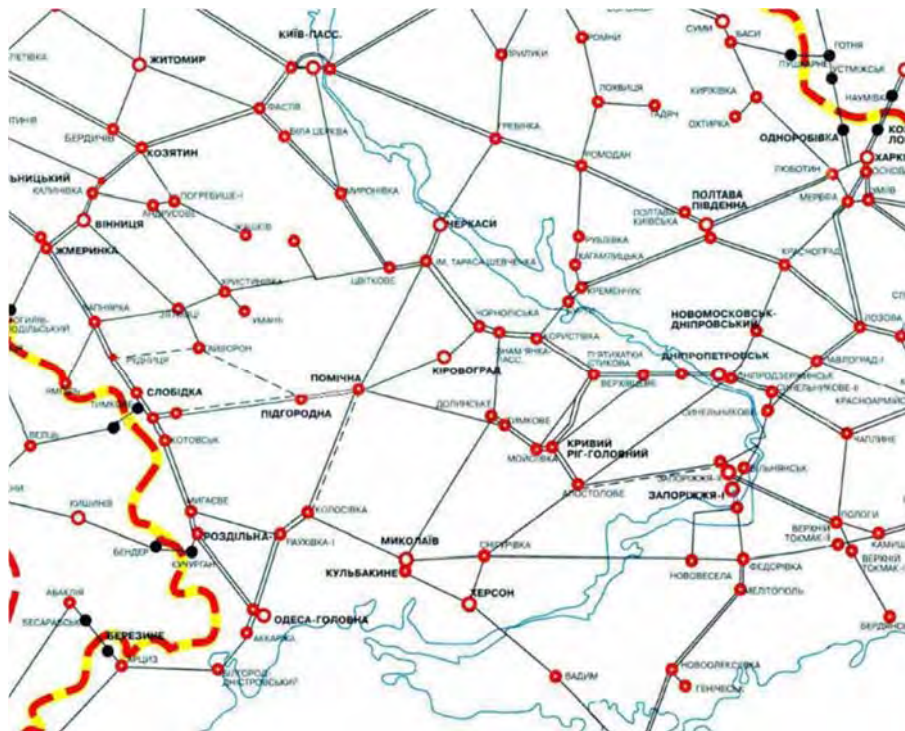
Відсутні організації, які мають ліцензію на господарську діяльність з управління медичними відходами. Послуги з цього виду діяльності надаються закладам охорони здоров'я підприємствами із інших областей.

3.5.2. Жорстка інфраструктура

3.5.2.1. Транспортна інфраструктура

Миколаївська область є одним із важливих центрів міжнародних економічних та транспортних зав'язків. В області діє розвинена транспортна система, яка складається із всіх видів транспорту, зокрема: залізничного, морського, річкового, автомобільного, авіаційного та трубопровідного.

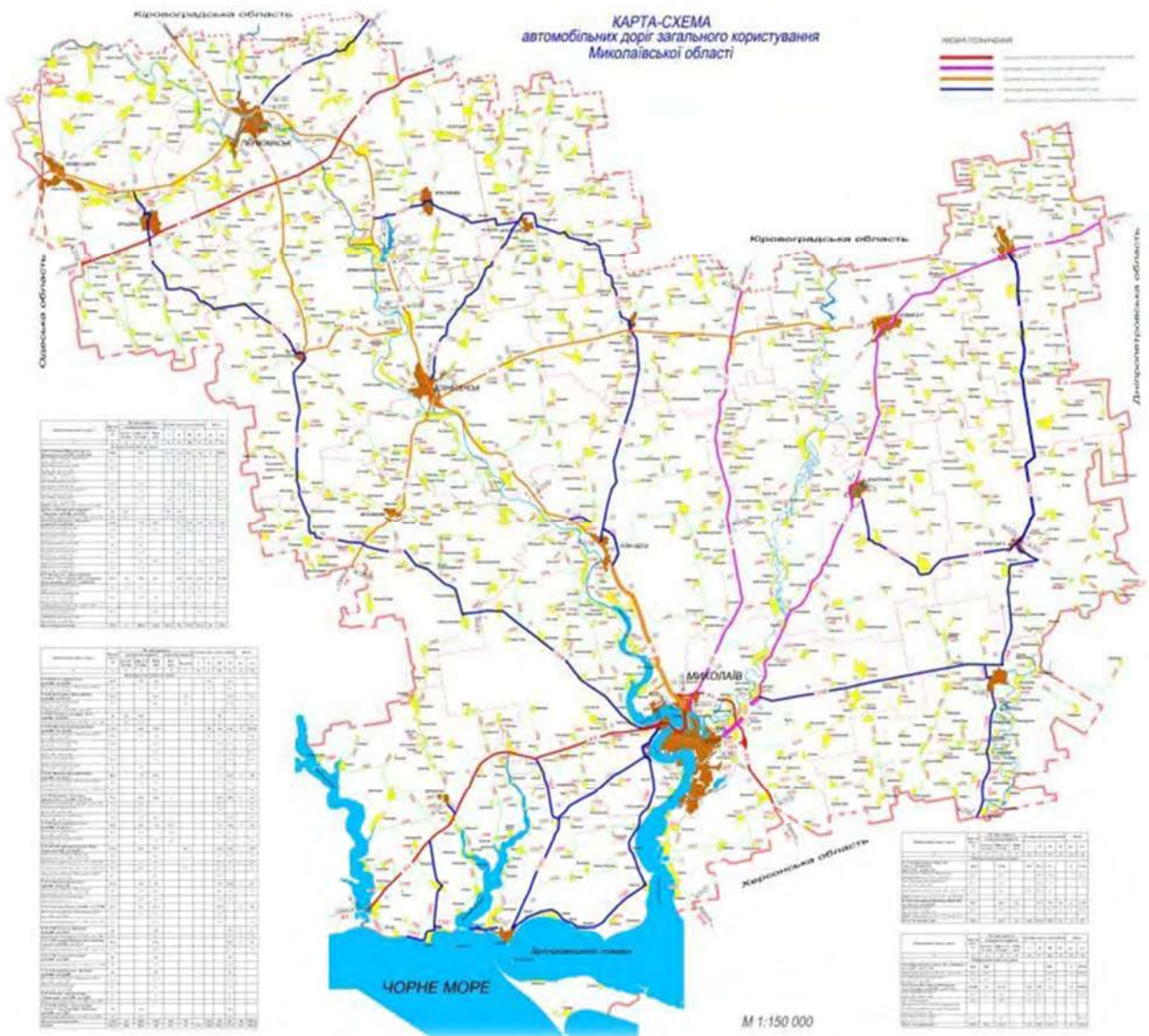
Довжина магістралей залізничних шляхів загального користування Миколаївської області становить 695 км, із них 37% - електрифікованих.

Мал. 3.24. Мапа залізничних шляхів, що проходять через Миколаївську область

Водний транспорт складається з 4 морських портів та 1 річкового, а також із низки приватних терміналів. Акваторії портів з'єднуються з морем через Бузько – Дніпровсько - лиманський канал. Портове господарство Миколаївщини має широкі можливості з перевантаження та зберігання вантажів, у т.ч. металопродукції, технічних засобів, тарно-штучних вантажів, зернових культур, наливних вантажів (нафтопродукти, м'яса, різні олії), суховантажних (вугілля, фосфорити, залізорудна сировина та ін.).

Аеропорт «Миколаїв» входить до числа найбільш великих аеропортів півдня України. Аеропорт класу «В» має сучасну злітно-посадкову смугу 2550×44 м, здатну приймати повітряні судна посадочною вагою 220 тонн і розмістити 8 літаків типу «ІЛ-76», обладнаний радіотехнічним, світлотехнічним та навігаційним устаткуванням. Аеровокзальний комплекс має пропускну здатність до 430 пасажирів на годину. КП «Миколаївський міжнародний аеропорт» господарську діяльність не здійснює.

Мал. 3.25. Схема автомобільних доріг Миколаївської області

Мережа доріг загального користування Миколаївської області становить 4819,2 км, з яких: дороги державного значення - 1504,8 км; дороги місцевого значення – 3314,4 км. На автомобільних дорогах загального користування нараховується 257 мостів загальною протяжністю 6473 пог.м.

В обласному центрі перевезення пасажирів здійснюється міським електротранспортом: довжина тролейбусних ліній 61 км, трамвайних – 70 км.

Перевезення пасажирів у м. Миколаїв здійснює КП ММР «МИКОЛАЇВЕЛЕКТРОТРАНС», що обслуговує 7 тролейбусних та 6 трамвайних маршрутів. Для перевезення пасажирів області автобусами працюють 27 автотранспортних підприємств приватної форми власності, 3 фізичні особи-підприємця.

3.5.2.2. Інфраструктура зв'язку

Підприємства галузі зв'язку Миколаївської області протягом останніх років зберігають тенденцію щодо підвищення ефективності діяльності. Постійно зростають обсяги наданих послуг зв'язку та поліпшується їх якість.

За станом на 01.10.2024 року Миколаївська область забезпечена широкосмуговим Інтернетом частково, у зв'язку з відсутністю фінансування на потреби територіальних громад.

На території Миколаївської області функціонують 64 терміналів Starlink.

3.5.3. М'яка інфраструктура

3.5.3.1. Заклади освіти

У 2024/2025 навчальному році освітні послуги надають 414 закладів загальної середньої освіти комунальної форми власності та 1 заклад приватної форми власності; діяльність 2-х ЗЗСО, які розташовані на тимчасово окупованій території, призупинено. Контингент учнів становить 100796 осіб.

Одним із головних критеріїв організації освітнього процесу є його безпечність. Протягом 2022-2024 років було вжито дієвих заходів для облаштування укриттів, що дозволило максимально збільшити кількість закладів, у яких освітній процес відбувається у форматі «офлайн» або за змішаною формою навчання.

3.5.3.2. Заклади культури

В області забезпечено умови для функціонування основної мережі закладів культури, до якої входить 1008 закладів: в т.ч. 481 клубний заклад, 445 бібліотек, 43 шкіл естетичного виховання, 23 музеї, 4 театральновидовищних закладів, 2 заклади фахової передвищої освіти сфери культури і мистецтва, обласний методичний кабінет закладів спеціалізованої мистецької освіти, Миколаївський зоопарк, «Культурно-ігровий комплекс «Дитяче містечко «Казка», а також 6 інших закладів культури.

Із 481 закладів культури клубного типу 39 будівель потребують капітального ремонту, 20 перебувають в аварійному стані.

За підсумками 2023 року із 445 бібліотечних закладів 6 приміщень є аварійними, 40 - потребують капітального ремонту, 105 (23,6 %) - без опалення та 7 без освітлення, 153 - потребують встановлення засобів безперешкодного доступу до них.

Мережа закладів культури клубного типу зменшилась у зв'язку з децентралізацією (погоджено з відповідним центральним органом виконавчої влади).

Основними проблемами закладів культури області є:

невідповідність культурної пропозиції сучасним потребам населення внаслідок обмеженого фінансування галузі, застарілої матеріальної бази, повільних темпів диджиталізації закладів культури;

відсутність бомбосховищ в закладах культури та мистецької освіти, неможливість побудови захисних споруд без повної реконструкції будівель;

відсутність бюджетних асигнувань на оновлення бібліотечних фондів;

дефіцит кадрів в закладах культури області внаслідок низького рівня оплати праці кваліфікованих працівників фахівців галузі культури та евакуації 480 фахівців за межі області після повномасштабного вторгнення;

необхідність внесення змін до законодавства у сфері охорони культурної спадщини шляхом його оновлення та усунення прогалин/колізій.

3.5.3.3. Спортивна інфраструктура

Протягом 2017-2019 років у Миколаївській області значно активізувалось будівництво спортивних майданчиків зі штучним покриттям, футбольних полів зі штучним покриттям та іншої спортивної інфраструктури за рахунок державного, обласного та місцевих бюджетів. Однак за період 2019-2024 років кількість споруд спортивної інфраструктури зменшилася вдвічі.

Спортивна інфраструктура потребує комплексного відновлення та розбудови з урахуванням безпекових вимог та вимог безбар'єрного доступу до неї.

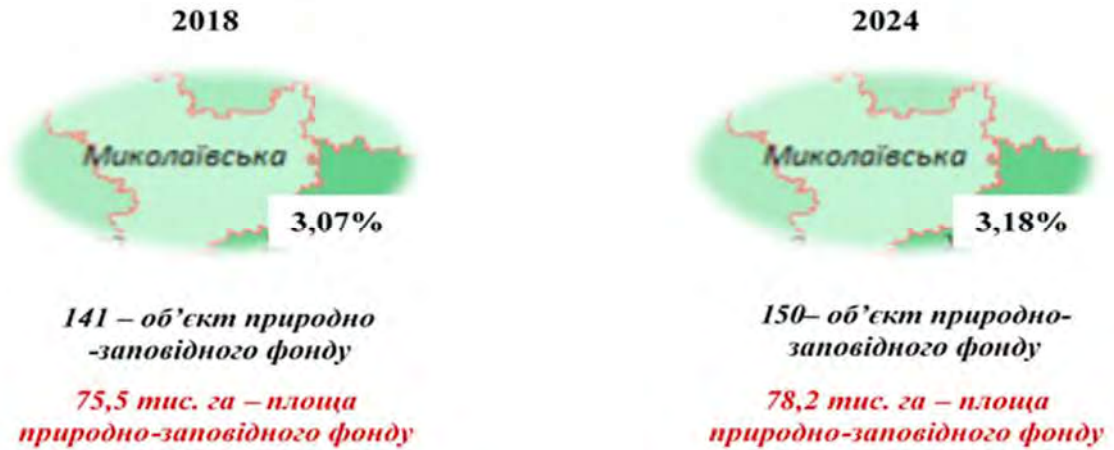
Основне завдання - це залучення більшої кількості населення до занять фізичною культурою і спортом, особливо дітей, підлітків та молоді. Створення умов, організація різноманітних заходів для дітей шкільного віку.

3.5.3.4. Рекреаційна, туристична інфраструктура

Миколаївська область володіє потужним природно-рекреаційним потенціалом, вигідним географічним розташуванням, протяжною береговою лінією Чорного моря, історико-культурними пам'ятками, неповторними

краєвидами, багатою спадщиною, безцінними рекреаційними ресурсами та має всі умови для успішного розвитку туризму і відпочинку.

Наявність в області рекреаційних і природних лікувальних ресурсів – морського узбережжя протяжністю майже 140 км, джерел мінеральної води, покладів лікувальних грязей, є матеріальною передумовою формування розвинутого курортно-рекреаційного комплексу.

Мал. 3.26. Природно-заповідний фонд Миколаївської області, 2018-2024 роки.

Природно-заповідний фонд Миколаївської області налічує 158 об'єктів природно-заповідного фонду фактичною площею 78159,2801 га, з них 8 – об'єкти загальнодержавного значення, в тому числі природний заповідник, два національних природних парки, зоопарк, лісовий заказник та пам'ятки природи, 150 – місцевого значення, у тому числі п'ять регіональних ландшафтних парків, ландшафтні, лісові, гідрологічні заказники, пам'ятки природи, парки-пам'ятники садово-паркового мистецтва тощо.

Частка природно-заповідних територій в Миколаївській області є недостатньою і залишається меншою ніж у більшості областей України. Природно-заповідна справа має соціально-економічну ефективність і впливає на імідж та екологічну стабільність регіону.

На території Миколаївської області частково або повністю розташовані 15 об'єктів Смарагдової мережі (Emerald Network) – екологічної мережі, що складається з територій, які становлять особливий природоохоронний інтерес:

- UA0000015 - природний заповідник «Сланецький степ»;
- UA0000017 - Чорноморський біосферний заповідник (частково розташований в межах Миколаївської області);
- UA0000040 - національний природний парк «Бузький Гард»;
- UA0000097 - національний природний парк «Білобережжя Святослава»;
- UA0000109 - Дніпровсько-Бузький лиман;
- UA0000138 - Тилігульський лиман;
- UA0000166 - регіональний ландшафтний парк «Приінгульський»;
- UA0000181 - «Нижнє Побужжя»;

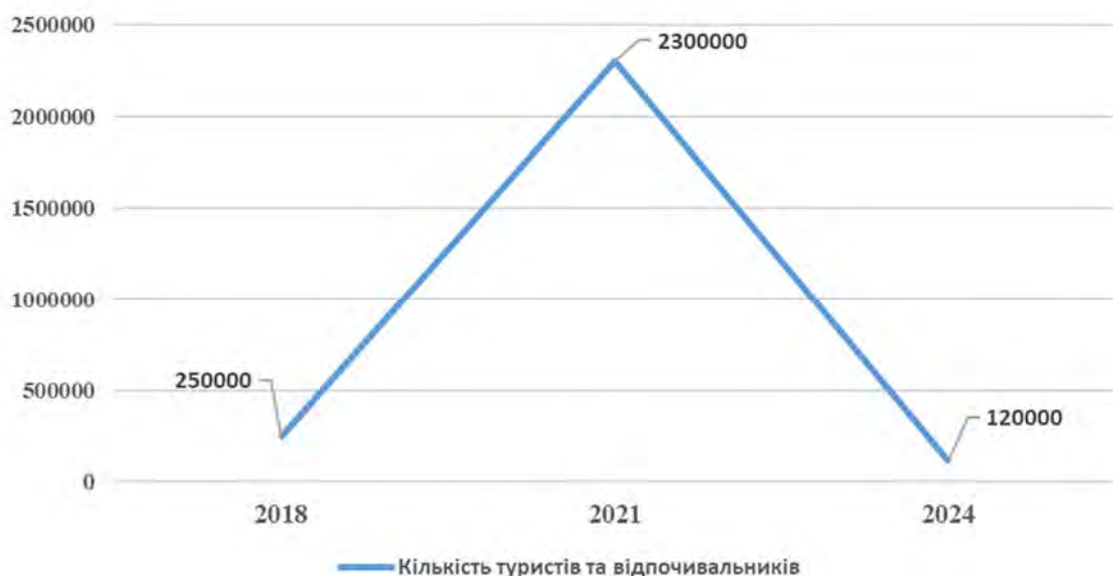
- UA0000203 - «Михайлівський степ» (у 2016 році Указом Президента України від 17.05.2016 №214/2016 «Про зміну меж територій природного заповідника «Єланецький степ» включено до складу природного заповідника «Єланецький степ»);
- UA0000206 - озеро Солонець-Тузли;
- UA0000207 - Березанський лиман;
- UA0000215 - «Кінбурнська коса»;
- UA0000216 - «Христофорівські плавні»;
- UA0000217 - «Рацинська дача»;
- UA0000253 - Очаківський.

Кліматичні умови області є сприятливими для рекреаційного використання, в тому числі і для зимових форм відпочинку в її північній частині. Клімат помірно континентальний, теплий до посушливого. Тривалість безморозного періоду до 205 днів.

Миколаївська область володіє високим рекреаційно-ресурсним та туристичним потенціалом. Область займає вигідне фізико-географічне положення як в межах України, так і в Європі. За станом на 01.10.2024 р. основним видами туризму в Миколаївській області є рекреаційний, гастротуризм, активні види туризму (рафтинг, кайтинг, пішохідний туризм). Серед туристів найбільш поширені екскурсійні поїздки (до 1 доби), тури вихідного дня (2-3 дні).

В області діють 65 туристичних маршрутів.

Кількість туристів та відпочивальників, які відвідали Миколаївську область у 2024 році, становить 100-120 тис. осіб, для порівняння - 2021 року Миколаївську область відвідали 2,3 млн. осіб.

Мал. 3.27. Динаміка кількості туристів та відпочивальників у Миколаївській області, осіб

Розвиток туристичних послуг та його інфраструктурне забезпечення є актуальною проблемою, але й важливою перспективою для Миколаївської

області. Туристичний ринок є досить гнучким середовищем, що швидко реагує на зміну туристичного попиту та пропозиції. Володіючи значними природними ресурсами, достатньою кількістю туристичних атракцій, Миколаївська область має потенціал щодо забезпечення не лише надходжень до місцевих бюджетів, але й створення робочих місць, розвитку територіальних брендів в області, формування її позитивного туристичного іміджу та підвищення конкурентоспроможності регіонального продукту

3.6. Характеристика пошкоджень і руйнувань внаслідок військових дій

З 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан, який на цей час продовжено. З початку військової агресії РФ значна частина області знаходилась у районі воєнних (бойових) дій.

Військові дії спричинили руйнівний вплив на життя людей та масове порушення ланцюгів економічної діяльності, руйнування інфраструктури, що призвело до значних економічних втрат.

У результаті російського вторгнення людські втрати на Миколаївщині становлять 527 вбитих, у тому числі 14 дітей, і 1453 поранених, у тому числі 88 дітей.

На сьогодні під тимчасовою окупацією перебувають 3 населених пункти (територія Кінбурнської коси Очаківської міської територіальної громади).

З березня до листопада 2022 року було деокуповано території 10-ти територіальних громад Баштанського та Миколаївського районів області (105 населених пунктів). Під тимчасовою окупацією перебували:

- Снігурівська міська ТГ Баштанського району (вся територія);
- Горохівська сільська ТГ Баштанського району (вся територія);
- Інгульська сільська ТГ Баштанського району (вся територія);
- Первомайська селищна ТГ Миколаївського району (вся територія);
- Шевченківська сільська ТГ Миколаївського району (вся територія);
- Баштанська міська ТГ Баштанського району (3 населених пункти);
- Привільненська сільська ТГ Баштанського району (6 населених пунктів);
- Широківська сільська ТГ Баштанського району (1 населений пункт);
- Воскресенська селищна ТГ Миколаївського району (3 населених пункти);
- Костянтинівська сільська ТГ Миколаївського району (3 населених пункти).

Одразу після звільнення населених пунктів було розпочато роботу з усунення негативних наслідків окупації та повернення громад до нормального життя: повністю відновлено роботу органів державної влади та місцевого

самоврядування, закладів з надання соціальних послуг, ЦНАП, Національної поліції України, медичних закладів та фінансових установ, запрацювали продовольчі магазини та аптеки, інші підприємства, організації та установи.

Також налагоджено роботу критичної інфраструктури: забезпечено подачу електроенергії та газу, надання послуг з водопостачання та водовідведення, доступ до мережі Інтернет, мобільного та поштового зв'язку.

Згідно з Указом Президента України від 17 листопада 2022 року № 778/2022 утворено 3 військові адміністрації населених пунктів:

- Первомайську селищну військову адміністрацію Миколаївського району,
- Горохівську сільську військову адміністрацію Баштанського району.
- Снігурівську міську військову адміністрацію Баштанського району.

Постійні ракетно-артилерійські обстріли призвели до значного забруднення територій вибухонебезпечними предметами.

Гуманітарне розмінування територій, які дотепер перебувають в зоні активних бойових дій (Очаківська міська та Куцурубська сільська територіальні громади (23 тис. га), під тимчасовою окупацією (3 населених пункти, розташовані на півострові Кінбурн Очаківської міської територіальної громади (14 тис. га), здійснюватиметься після їх деокупації та завершення активних бойових дій.

Мал. 3.28. Карта бойових дій в Україні за станом на 10.12.2024 р.

Враховуючи значні обсяги територій, які потребують обстеження та очищення від небезпечних залишків війни, зазначені заходи виконуються відповідно до пріоритетів.

Одразу після деокупації населених пунктів, для найскорішого відновлення життєзабезпечення населення, сили піротехнічних підрозділів спрямовувались на розмінування об'єктів інфраструктури, життєзабезпечення, критичної інфраструктури, домогосподарств тощо.

Протягом 2022-2024 років піротехнічними підрозділами (ДСНС, ЗСУ, ДССТ, ГУ НП) та операторами розмінувано 23018 га територій, у тому числі:

- 1105 км ліній електропередач;
- 570 км залізничних колій;
- 455 км автодоріг;
- 500 км зрошувальних каналів;
- 136 км газопроводів;
- 1216 га акваторій;
- 42 га лісових масивів;
- 765 об'єктів критичної інфраструктури;
- 789 домогосподарств.

У ході розмінування вилучено 66504 од. вибухонебезпечних предметів, з них 84 авіабомби.

У 2024 році Національним органом з питань протимінної діяльності, пріоритетним напрямом визначено розмінування земель сільськогосподарського призначення.

Темпи розмінування поступово нарощуються за рахунок залучення до цих заходів додаткових піротехнічних розрахунків міжнародних операторів з гуманітарного розмінування та нарощування кількості машин механізованого розмінування. Однак на швидкість розмінування впливає чимало факторів, зокрема таких, як: щільність забруднення, глибина залягання вибухонебезпечних предметів, їх тип, наявність рослинності на ділянках очищення, інших природних факторів, у тому числі рельєф місцевості, погодні умови на момент проведення робіт тощо.

За станом на 01.10.2024 р. протимінну діяльність у регіоні здійснюють 53 піротехнічні групи розмінування (944 особи, 22 одиниці механічних засобів розмінування).

3.6.1. Оцінка пошкоджень і руйнувань об'єктів та комунікацій, які утримуються за рахунок обласного бюджету

Житловий фонд

За станом на 01.01.2024 року пошкодження/руйнування внаслідок бойових дій зазнали 12755 житлових будинків (1567 багатоквартирних та 11188 приватного сектору), в тому числі:

1. Баштанський район (2638):
 - 1) Баштанська міська територіальна громада – 840 буд.,
 - 2) Новобузька міська територіальна громада - 65 буд.,
 - 3) Березнегуватська селищна територіальна громада – 712 буд.,
 - 4) Інгульська сільська територіальна громада – 127 буд.,

- 5) Привільненська сільська територіальна громада – 49 буд.,
- 6) Снігурівська міська територіальна громада – 226 буд.,
- 7) Широківська сільська територіальна громада – 606 буд.,
- 8) Горохівська сільська територіальна громада – 13 буд.
2. Вознесенський район (724 буд.):
 - 1) Вознесенська міська територіальна громада – 676 буд.,
 - 2) Бузька сільська територіальна громада - 18 буд.,
 - 3) Дорошівська сільська територіальна громада - 3 буд.,
 - 4) Прибужанівська сільська територіальна громада – 20 буд.
3. Миколаївський район (9384 буд.):
 - 1) Миколаївська міська територіальна громада – 3295 буд.,
 - 2) Очаківська міська територіальна громада – 1553 буд.,
 - 3) Новоодеська міська територіальна громада - 40 буд.,
 - 4) Воскресенська селищна територіальна громада – 194 буд.,
 - 5) Первомайська селищна територіальна громада – 1473 буд.,
 - 6) Веснянська сільська територіальна громада – 20 буд.,
 - 7) Галицинівська сільська територіальна громада – 1071 буд.,
 - 8) Костянтинівська сільська територіальна громада – 171 буд.,
 - 9) Куцурубська сільська територіальна громада - 255 буд.,
 - 10) Мішково-Погорілівська сільська територіальна громада - 160 буд.
 - 11) Нечаянська сільська територіальна громада - 38 буд.,
 - 12) Радсадівська сільська територіальна громада – 45 буд.,
 - 13) Ольшанська селищна територіальна громада - 15 буд.,
 - 14) Сухоеланецька сільська територіальна громада – 83 буд.,
 - 15) Шевченківська сільська територіальна громада - 953 буд.,
 - 16) Коблівська сільська територіальна громада - 15 буд.,
 - 17) Степівська сільська територіальна громада - 1 буд.,
 - 18) Березанська селищна територіальна громада - 2 буд.
4. Первомайський район (9 буд.):
 - 1) Арбузинська селищна територіальна громада – 9 буд.

Освітня інфраструктура

За час дії воєнного стану 111 дитячих садків області зазнали пошкоджень або руйнувань (101 ЗДО пошкоджено, 10 ЗДО зруйновано).

Через тривалі бойові дії в області зруйновано 17 закладів загальної середньої освіти, пошкоджено - 126. Найбільше пошкоджених закладів у Шевченківській, Широківській, Первомайській селищній, Галицинівській, Снігурівській, Березнегуватській, Миколаївській громадах.

З початку збройної агресії рф 22 автобуси було знищено, пошкоджено, викрадено або залишилися на тимчасово окупованій території, 76 шкільних автобусів передано на потреби ЗСУ (65 автобусів у 2022 році, 10 - у 2023, 1 - у 2024). Також парк шкільних автобусів області потребує оновлення. За

результатами моніторингу з'ясовано, що 41% автобусів експлуатуються понад 10 років; 18% транспортних засобів потребують капітального ремонту; 6% не експлуатуються через нарахування 100% зносу на амортизацію. Лише 44% шкільних автобусів мають вік до 5 років. Крім того, існує потреба в автобусах для розвантаження існуючих маршрутів у зв'язку із реорганізацією закладів освіти в умовах упорядкування освітньої мережі.

За станом 17.10.2024 потреба в транспортних засобах становить 68 шкільних автобусів.

За станом на 14.10.2024 внаслідок військової агресії РФ пошкоджено – 12 закладів П(ПТ)О (7 – в Миколаївській області, 5 – в м. Миколаїв).

У Миколаївській області внаслідок збройної агресії РФ пошкоджено 5 закладів вищої освіти:

1. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова;
2. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського;
3. Чорноморський національний університет імені Петра Могили;
4. Миколаївський національний аграрний університет (гуртожиток);
5. Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Миколаївський інститут розвитку людини.

Внаслідок збройної агресії РФ пошкоджено 10 закладів фахової передвищої освіти:

1. Відокремлений структурний підрозділ «Миколаївський фаховий коледж транспортної інфраструктури Українського державного університету науки і технологій»;
2. Миколаївський політехнічний фаховий коледж;
3. Миколаївський державний коледж економіки та харчових технологій;
4. Відокремлений структурний підрозділ Миколаївський будівельний фаховий коледж Київського національного університету будівництва і архітектури;
5. Миколаївський фаховий коледж музичного мистецтва Миколаївської обласної ради;
6. Комунальний заклад фахової передвищої освіти «Миколаївський фаховий коледж фізичної культури» Миколаївської обласної ради;
7. Миколаївський базовий медичний фаховий коледж Миколаївської обласної ради;
8. Відокремлений структурний підрозділ «Новобузький фаховий коледж Миколаївського національного аграрного університету»;
9. Комунальний заклад фахової передвищої освіти «Новобузький фаховий педагогічний коледж» Миколаївської обласної ради;

10. Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Миколаївський фаховий коледж.

Внаслідок агресії російської федерації проти України, бойових дій та окупації частини Миколаївської області зазнали руйнувань та пошкоджень 236 об'єктів інфраструктури та культових будівель, а саме:

- 65 бібліотечних закладів (в т.ч. 11 зруйновано),
- 50 клубних закладів (в т.ч. 9 зруйновано),
- 10 закладів спеціалізованої мистецької освіти (в т.ч. 2 зруйновано),
- 7 музейних закладів,
- 2 театри та зоопарк,
- пошкоджено 22 пам'ятки археології, 24 пам'ятки архітектури, історії та монументального мистецтва (в т.ч. 3 зруйновано) та 56 культових будівель (в тому числі 5 з них зруйновано).

Енергетична система

В період воєнного стану за 2022-2024 роки з 6 високовольтних підстанцій ПрАТ «НЕК «Укренерго» зазнали пошкоджень 4 підстанції, що становить 67% з 14 проєктних автотрансформаторів пошкоджено 6 (43%).

Зазнав пошкоджень 1251 об'єкт системи розподілу електроенергії, для капітального відновлення яких за розрахунками спеціалістів АТ «Миколаївобленерго» необхідно 12,3 млрд грн.

Заклади охорони здоров'я

Внаслідок військової агресії РФ зазнали руйнування 13 об'єктів та пошкоджено 154 об'єкти інфраструктури закладів охорони здоров'я, які потребують відновлення, ремонту приміщень та будівель.

На сьогодні 50 об'єктів повністю відновлено та 63 об'єкти відновлено частково. У лікарні швидкої медичної допомоги відновлено травмпункт, який був частково зруйнований внаслідок російських обстрілів. Було зруйновано 1/3 частини будівлі, що унеможливило подальше її використання за цільовим призначенням. Відбудувала травмпункт за приватні кошти компанія із Казахстану. Роботи тривали менше 90 днів.

Роботи з відновлення енергетичної системи області тривають.

Транспортна інфраструктура

Аеропорт

Прямим влучанням снарядів та ракет, вибуховою хвилею пошкоджено/знищено об'єкти Комунального підприємства «Миколаївський міжнародний аеропорт» Миколаївської обласної ради: аеровокзальний комплекс, світлосигнальне та радіотехнічне обладнання, пожежне депо, перон, периметрова огорожа, бокси ССТ, адміністративна будівля, автотранспорт.

Технічний стан об'єктів в цілому не придатний до нормальної експлуатації з аварійними ділянками, деякі знищено повністю.

Проведено обстеження та оцінку технічного стану майнового комплексу. Складено технічний звіт. Відкрито кримінальне провадження 22022150000000094 від 03.04.2022 за фактом руйнування.

Приблизна вартість відновлення становить 13000000 євро. Роботи з відновлення не проводились.

Автомобільний транспорт

За станом на сьогодні наявна кількість транспортних засобів на підприємствах значно зменшилась. Для надання мешканцям області послуг з перевезення пасажирів автобусами використовується майже 720 автобусів різної місткості, які здійснюють перевезення пасажирів міськими, приміськими та міжміськими автобусними маршрутами загального користування.

Також послуги з перевезення пасажирів електротранспортом (тролейбус, трамвай) в м. Миколаєві надаються Комунальним підприємством Миколаївської міської ради «Миколаївелектротранс».

В результаті військової агресії пошкоджень та руйнувань зазнали 39 тролейбусів, 1 трамвай, а також майже 40 транспортних засобів приватних та комунальних підприємств, що здійснюють перевезення на території області.

Пошкоджень зазнали будівлі автотранспортних підприємств, контактні мережі, інші об'єкти транспортної інфраструктури.

За інформацією комунальних підприємств м. Миколаєва потреба в оновленні парку комунальної техніки та громадського транспорту становить: 70 міських низькопідлогових автобусів; 40 низькопідлогових трамваїв; 15 низькопідлогових тролейбусів та 20 низькопідлогових електробусів.

Морегосподарський комплекс

Особливу увагу планується приділити відбудові виробничих потужностей портів Миколаївщини, які постраждали від збройної агресії РФ.

ДП «Миколаївський морський торговельний порт», ДП «Миколаївський річковий порт», АСК «УКРРІЧФЛОТ», Спеціалізований морський порт «Ольвія», ТОВ «МСП «Ніка-Тера», філія ДП «Дельта-Лоцман» на сьогодні проводять обстеження для визначення обсягу руйнувань та можливості фінансування відбудови. За планами розвитку передбачено будівництво та реконструкцію причалів, під'їзних колій, інших об'єктів інфраструктури портів.

Миколаївські порти, на сьогодні не задіяні в «зерновій угоді», але готові приєднатись. Діяльність портів заблоковано.

Дорожнє господарство

З початку повномасштабного вторгнення країни агресора в зоні активних бойових дій знаходились 1117,6 км (або 33,7 %) доріг загального користування місцевого значення, з яких 508,7 км певний час знаходились під окупацією, внаслідок чого за попередніми даними було пошкоджено або зруйновано близько 289 км доріг, що в свою чергу призвело до погіршення дорожнього сполучення між громадами Миколаївської та Херсонської областей, збільшення витрат часу на евакуацію населення, доставку гуманітарних вантажів, аграрної та іншої продукції, в тому числі військового призначення.

У 2024 році виділено кошти з резервного фонду державного бюджету в сумі 307131,6 тис. грн для здійснення заходів, пов'язаних із відновленням автомобільних доріг загального користування місцевого значення, за зверненнями Збройних Сил України та підтримки проїзду чотирма евакуаційними маршрутами з Херсонської області загальною протяжністю 97,2 км.

В ході військової агресії країни-терориста, в тому числі після підриву Каховської ГЕС, на території Миколаївської області було зруйновано (пошкоджено) 20 штучних споруд, які протягом 2022-2024 рр. відновлено, а саме:

- 6- на автодорогах державного значення;
- 4- на автодорогах місцевого значення;
- 4- комунальної власності;
- 6- власність Управління каналами річки Інгулець.

Для відновлення автомобільних доріг загального користування місцевого значення необхідно 9573725,0 тис. грн.

Для відновлення автомобільних доріг загального користування державного значення необхідно 19893700,0 тис. грн.

3.6.2. Наслідки війни для бізнесу області

Внаслідок військової агресії зазнали пошкоджень та руйнувань багато суб'єктів господарювання Миколаївської області. Серед них такі потужні підприємства: ТОВ СП «Нібулон», ТОВ «Сандора», ДП «НВКГ «Зоря»-«Машпроект», ДП «Миколаївський бронетанковий завод», Фермерське господарство «Органік Системс», ТОВ «Морський спеціалізований порт НІКА-ТЕРА», ТДВ «Баштанський сирзавод», Миколаївська філія державного підприємства «Адміністрація морських портів України» (Адміністрація Миколаївського морського порту), ТОВ «Техноторг-Дон», ДП «Стивідорна компанія «Ольвія» та інші.

**Інфографіка пошкоджень і руйнувань внаслідок військових дій у
Миколаївській області за станом на 01.10.2024**

На сьогодні деякі підприємства, які припиняли свою діяльність внаслідок військових дій, відновили роботу. Так, ТОВ «Сандора» поновило у Миколаївській області виробництво продуктів харчування та напоїв.

Зважаючи на активні бойові дії з перших днів вторгнення армії російської федерації на територію Миколаївської області, деякі суб'єкти господарювання області виявили бажання перенести виробничі потужності до безпечної зони в інші регіони (Черкаська, Львівська, Чернівецька, Хмельницька, Івано-Франківська, Київська, Закарпатська, Вінницька, Волинська області) в рамках реалізації державної програми з релокації українських підприємств, зокрема:

- ТОВ «Агрозернохолдинг» (рафінація, дезодорація та гідротація рослинної олії),
- ПМП «Скела» (виробництво декоративних негорючих панелей),
- ПП «Торговий дім «Лакомка» (виробництво кондитерських виробів),
- ТОВ «Укрлед» (лиття кольорових металів (алюміній), виробництво алюмінієвого профілю та інших виробів з алюмінію, виробництво продукції з пластику та пластмаси, виготовлення промислового (ливарного) обладнання),
- ТОВ «Марін Дизайн Інжиніринг Миколаїв» (діяльність у сфері інжинірингу (проектування суден), технічні випробування та дослідження, розробка програмного забезпечення, цифрові послуги та обслуговування цифрової інфраструктури),
- ТОВ «Агроторгова компанія» (ремонт та технічне обслуговування с/г техніки, виробництво тракторів),

- ТОВ «ТД «ЮГЕЛЕВАТОР» (виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства), ТОВ «Сандора» (виробництво напоїв та снєків).

Миколаївську область не віднесено до регіонів, які є приймаючими в рамках реалізації цієї програми.

Найбільшими проблемами для відновлення та розвитку бізнесу Миколаївської області є: велика кількість зруйнованих та пошкоджених об'єктів інфраструктури; втрата традиційних ринків збуту; ускладнена логістика; аварійні та планові відключення електроенергії через руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури; обмеження в оборотному капіталі для виконання експортних та внутрішніх замовлень; блокування роботи портів.

3.7. Містобудівна документація регіону (просторове планування)

На території створених 17 липня 2020 року адміністративних районів області - Баштанського, Вознесенського, Миколаївського та Первомайського, схеми планування територій не розроблялися.

Генеральними планам забезпечено 77% населених пунктів Миколаївської області. Генеральні плани для 538 сільських населених пунктів та селищ (міського типу) неможливо використовувати як стратегічний документ під час розроблення, затвердження і виконання відповідних стратегічних документів економічного і соціального розвитку територій.

Комплексні плани просторового розвитку територій територіальних громад Миколаївської області не розроблялися. З 51 (крім Миколаївської міської територіальної громади) територіальної громади області лише Коблівська сільська ТГ та Синюхинобрідська сільська ТГ громади для розроблення комплексних планів мають актуальну картографічну основу в масштабі 1:10000 в цифровій формі у державній геодезичній системі координат УСК-2000.

3.8. Економічний розвиток

3.8.1. Основні економічні показники регіону

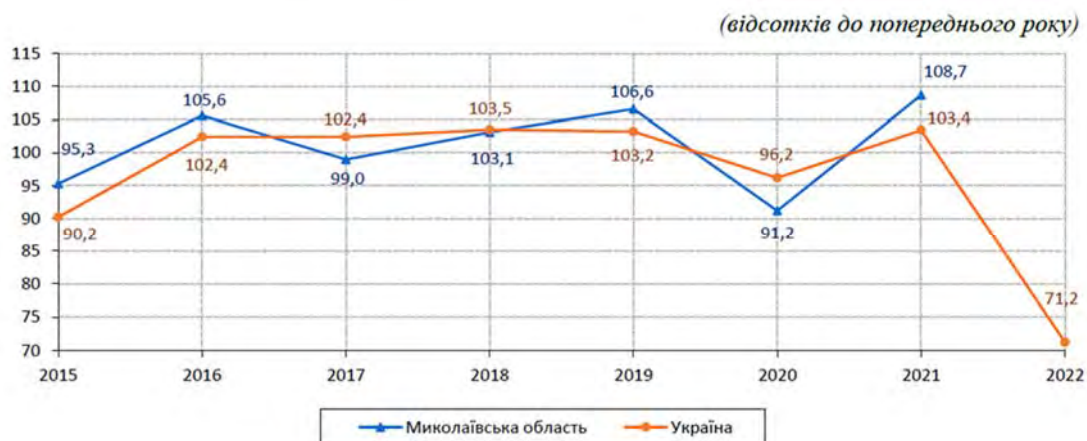
Стан економіки має безпосередній вплив на добробут населення, тому дослідження тенденцій економічного розвитку регіону має велике значення у визначенні шляхів підйомів рівня життя населення. Одним із основних узагальнюючих показників, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт (далі – ВРП). *Обсяг ВРП Миколаївської області* демонструє стабільне зростання і за підсумками 2021 року (останні звітні дані ГУС у Миколаївській області) становить 124162 млн грн, що на 28,5% перевищує показник 2020 року та майже на 158% перевищує показник 2015 року.

Внесок Миколаївської області за обсягом ВРП у національну економіку становить 2,3%, зокрема у 2015 році – 2,4%.

Мал. 3.29. Валовий регіональний продукт Миколаївської області та його частка у ВРП України

Разом із тим, індекс фізичного обсягу ВРП відрізнявся коливаннями як на рівні держави, так і на рівні регіону. Ці коливання залежали в більшості від зовнішніх чинників та менше - від внутрішніх факторів.

Мал. 3.30. Індекси фізичного обсягу ВРП Миколаївської області та України

Серед найбільш впливових на загальні тенденції формування макроекономічних показників Миколаївщини у 2021р. виділяються результати діяльності галузей: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство з індексом фізичного обсягу випуску в основних цінах – 145,8%, тимчасове розміщення та організація харчування (надання місць для короткострокового проживання, а також надання готових страв і напоїв для споживання на місці) – 128,6%, інформація та телекомунікації – 117,3%. Для порівняння у 2017р., найбільш впливовими галузями з високими індексами

фізичного обсягу випуску були: добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 119,9%, будівництво – 115,0%..

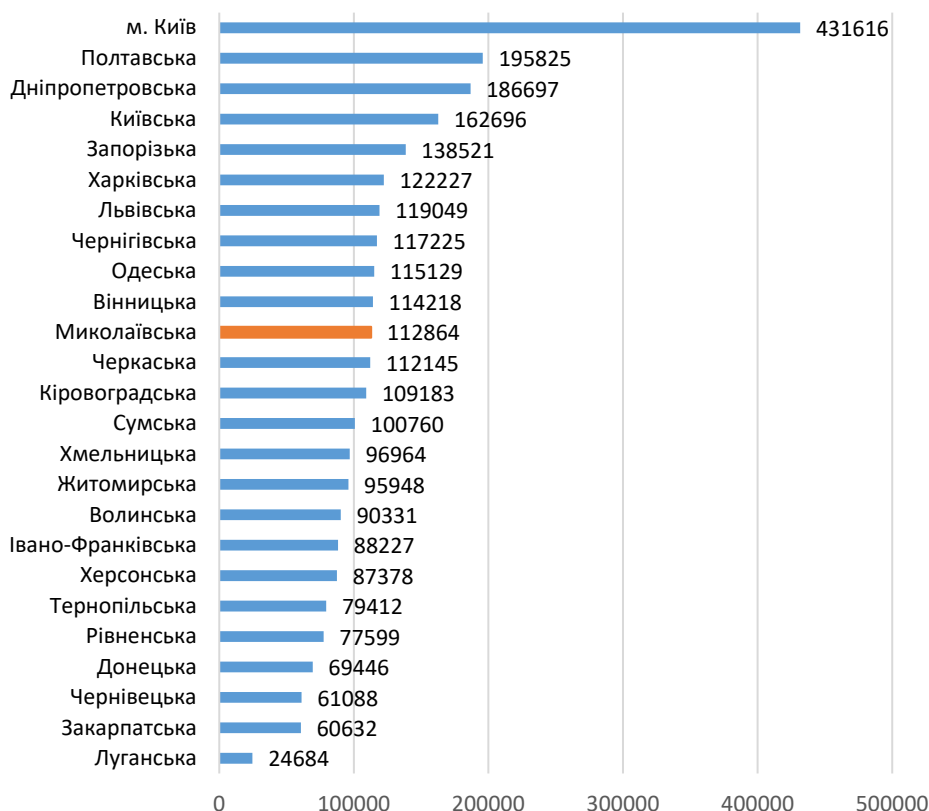
Мал. 3.31. Індекси фізичного обсягу випуску в основних цінах за окремими видами економічної діяльності протягом 2017–2021 років у цінах попереднього року, %

У структурі валової доданої вартості Миколаївської області у 2021 році більшу частку займають такі види діяльності: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (25,5% у ВРП); державне управління й оборона (11,5%); оптова та роздрібна торгівля (11%); переробна промисловість (10,9%).

Зважаючи те, що ВРП є статистично залежним показником від результатів діяльності основних секторів економіки регіону і є доволі складним за своєю структурою, то ВРП на душу населення відображає не тільки ступінь соціально-економічного розвитку регіону, але й має прямий взаємозв'язок з конкурентоспроможністю та характеризує потенціал економічного зростання. обсягами ВРП на 1 особу Миколаївська область також демонструє стабільне зростання, від 27355 грн у 2013 році, 41501 грн у 2015 році до 112864 грн у 2021 році. що на 172% (або 71363 грн) перевищує показник 2015 року.

Миколаївська область стало утримує середній показник серед регіонів України (11 позиція) за обсягами ВРП на 1 особу, як у 2013 році, так і у 2021 році.

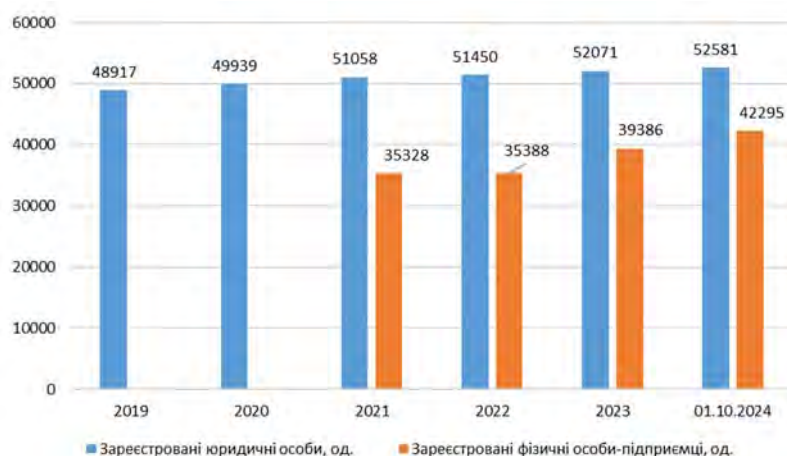
За

Мал. 3.32. Рівень ВРП на 1 особу за регіонами України у 2021р., у фактичних цінах грн.

3.8.2. Розвиток підприємництва

Підприємництво є важливою складовою економіки, яка забезпечує створення нових робочих місць, збільшення надходжень до бюджетів, що дозволяє вирішувати ряд важливих соціально-економічних проблем, стимулює розвиток конкурентоспроможності та інновацій. Підприємництво як вагомий ринкоутворюючий чинник економіки характеризується раціональними формами управління, стимулює конкуренцію, сприяє послабленню монополізму, позитивно впливає на структуру господарства та на якісну характеристику валового внутрішнього продукту, розширює сферу свободи ринкового вибору.

Мал. 3.33. Кількість зареєстрованих юридичних та фізичних осіб-підприємців у Миколаївській області, од.

Кількість зареєстрованих юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців у Миколаївській області суттєво зросла за досліджувані п'ять років.

За окремими видами економічної діяльності найбільша кількість зареєстрованих юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців Миколаївської області спостерігається у сфері оптової та роздрібної торгівлі та наданні різноманітних послуг (54% від загальної кількості підприємців), найменша – у будівництві (5%). Суб'єкти господарювання, в основному, зосереджені у сфері торгівлі та наданні різноманітних послуг, що не потребує значних інвестицій у виробництво, надає достатній рівень прибутковості та можливість для оптимізації системи оподаткування, адже у виробничій сфері потрібен значний фінансовий ресурс та відповідні кваліфіковані трудові ресурси з високим рівнем заробітної плати.

З перших днів війни бізнес, і взагалі економіка Миколаївщини, зазнали катастрофічних втрат. Дуже серйозно постраждав малий та середній бізнес. Багато підприємств зазнали фізичної руйнації. Частина підприємств з різних причин втратили працівників з різних, починаючи з евакуації. Також частина чоловіків перебували і перебувають у війську. Частина підприємств взагалі втратили ринки. Плюс великий негативний вплив має згортання внутрішнього попиту, руйнація зв'язків постачальників як всередині країни, так і міжнародних.

Таблиця 3.12

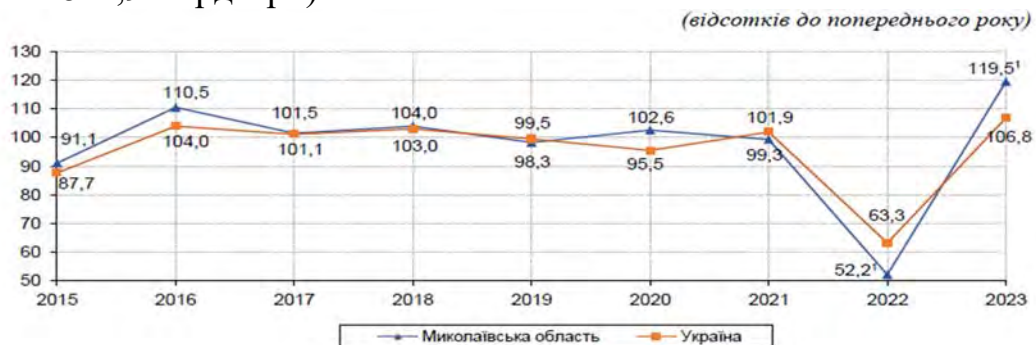
Кількість зареєстрованих у Миколаївській області юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців за окремими видами економічної діяльності

Види діяльності	За станом на 01 жовтня 2024		За станом на 01 січня					
			2024		2023		2022	
	юридичні особи	фізичні особи-підприємці	юридичні особи	фізичні особи-підприємці	юридичні особи	фізичні особи-підприємці	юридичні особи	фізичні особи-підприємці
сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	5205	1172	5149	1033	5068	939	5020	... ¹
переробна промисловість	1887	1425	1841	1310	1815	1139	1798	... ¹
будівництво	1785	872	1753	784	1708	700	1690	... ¹
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10474	16873	10273	15884	10040	14512	9970	... ¹
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1465	2835	1411	2629	1365	2446	1342	... ¹
інформація та телекомунікація	594	5995	581	5915	556	5697	528	... ¹

3.8.3. Промисловий потенціал

Промислова інфраструктура займає провідне місце у розвитку економіки області. Область забезпечує 2-2,5% загальнодержавного обсягу промислової продукції. Важливою складовою промислової інфраструктури є наявність в області промислових підприємств та закладів вищої освіти, науково-дослідних інститутів та проектно-конструкторських бюро, які здійснюють науково-технічні розробки для потреб галузі та готують фахівців різних спеціальностей, що надає промисловості поштовх до поступового відновлення.

Починаючи з 2019 року, відстежувалося щорічне зростання обсягів реалізованої продукції промислового виробництва. Через збройну агресію РФ у 2022 році порівняно з 2021 роком в області, як і загалом по державі, відбувалося скорочення обсягів реалізованої промислової продукції на 12,4 млрд. грн (по Україні – на 824,9 млрд. грн).

Мал. 3.34. Динаміка обсягів реалізованої продукції в Миколаївській області та Україні

У період 2019–2023 років відбулися зміни в структурі реалізованої промислової продукції. Так, зменшилася частка виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів на 18,3 в.п., металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 13 в.п., машинобудування – на 3,9 в.п.

Проте збільшилася частка реалізації промислової продукції у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря на 42,4 в.п. Зростання реалізації в енергетиці відбулося за рахунок активного розвитку альтернативної енергетики на Миколаївщині (вітро- та сонячної енергетики) – частково.

У 2023р. виробництво промислової продукції збільшилось на 19,5% порівняно з 2022р. (у 2022р. – зменшилось на 47,8%).

У постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря зафіксовано нарощення виробництва на 13,5% (у 2022р. – спад на 18,3%), у переробній промисловості – на 32,4% (на 70,0%), у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – на 39,7% (на 75,1%).

За видами діяльності переробної промисловості збільшились обсяги у машинобудуванні – на 45,5% (у 2022р. – зменшились на 71,5%), виробництві харчових продуктів, напоїв – на 64,3% (на 70,2%), виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 73,6% (на 79,9%). Разом із тим, у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування випуск продукції зменшився на 69,7% (у 2022р. – на 83,2%).

Таблиця 3.13

Індекси промислової продукції за видами діяльності у Миколаївській області за 2019 – 2024 роки, у % до відповідного періоду попереднього року

Вид діяльності	Січень червень 2024	2023	2022	2021	2020	2019
Промисловість	122,9	119,5	52,2	99,3	102,6	98,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	247,2	139,7	24,9	118,5	112,5	110,7
Переробна промисловість	155,2	132,4	30,0	101,1	91,7	96,7
з неї						
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	177,1	164,3	29,8	95,7	106,3	104,1
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	95,8	72,2	101,5	112,5	78,0	90,4
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	98,5	208,1	7,6	36,6	92,4	96,4
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	124,4	103,2	32,7	104,9	110,7	111,0
виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції	130,7	173,6	20,1	112,2	89,6	96,7
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	115,6	30,3	16,8	101,9	103,0	100,8
машинобудування	169,5	145,5	28,5	102,6	71,1	96,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	107,2	113,2	81,7	96,5	121,3	102,5

У січні–червні 2024р. у промисловості області спостерігалось нарощення промислового виробництва, яке порівняно з відповідним періодом 2023 року становило 22,9%.

У постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря обсяг продукції збільшився на 7,2%, у переробній промисловості – на 55,2%, у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – у 2,5 раза.

Майже у всіх основних галузях переробної промисловості одержано приріст обсягів продукції, крім текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, де зафіксований спад на 4,2 %.

Як висновок, можна зазначити, що:

1. Промислова політика Миколаївської області в період 2023-2024 років забезпечує зростання виробництва в основних секторах економіки, збільшення експорту та поліпшення інвестиційного клімату.

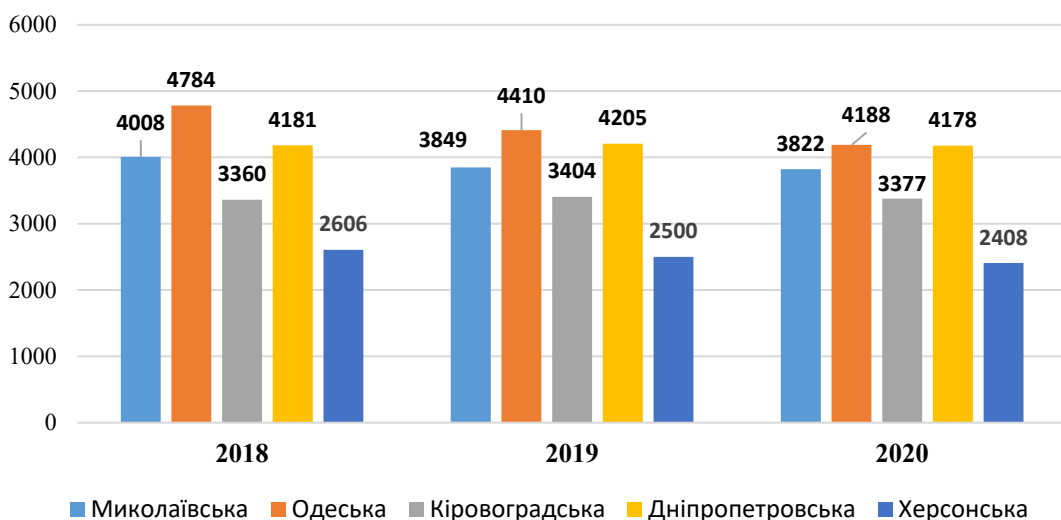
2. На сьогодні недостатньо завантажені виробничі потужності таких суднобудівних підприємств, як -от: ДП «Миколаївський суднобудівний завод», ТОВ «Суднобудівний завод «Океан», ТОВ СП «Нібулон», ТОВ «Верф «Чорноморські яхти», які переважно виконують роботи із судноремонту. Однак суднобудування залишається важливим напрямом економічного розвитку регіону, що в подальшому сприятиме створенню морського кластеру на півдні України. За умови залучення потужних інвестицій, як приватних, так і державних, ймовірний розвиток малотоннажного суднобудування та судноремонту.

3. Подальший розвиток передбачає фокус на розвитку індустріальних парків, агропромислового комплексу, машинобудування, харчової промисловості, модернізації, екологічності, залучення інвестицій та підтримці малого і середнього бізнесу. Ці заходи дозволять збільшити стабільність промислового сектору та сприяти розвитку економіки області.

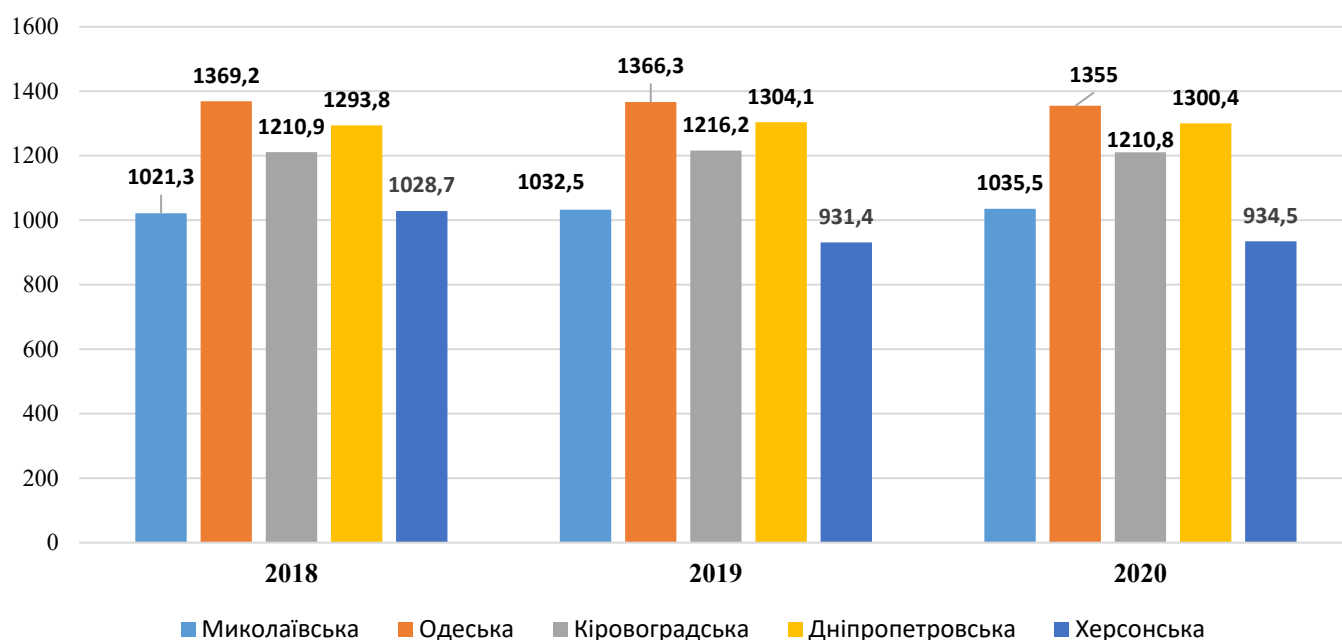
3.8.4. Сільське господарство

В області на 01.01.2024 здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції 3153 підприємства різних організаційно – правових форм господарювання, за ними закріплено 1035,5 тис. га сільськогосподарських угідь.

Аналізуючи кількість сільськогосподарських підприємств та площу сільськогосподарських угідь в їх користуванні по Миколаївській області та її сусідніх регіонах у 2018–2020 роках, можна чітко побачити тенденцію до загального зменшення цих показників.

Мал. 3.35. Кількість сільськогосподарських підприємств Миколаївської області та сусідніх регіонів у 2018-2020 рр., од.

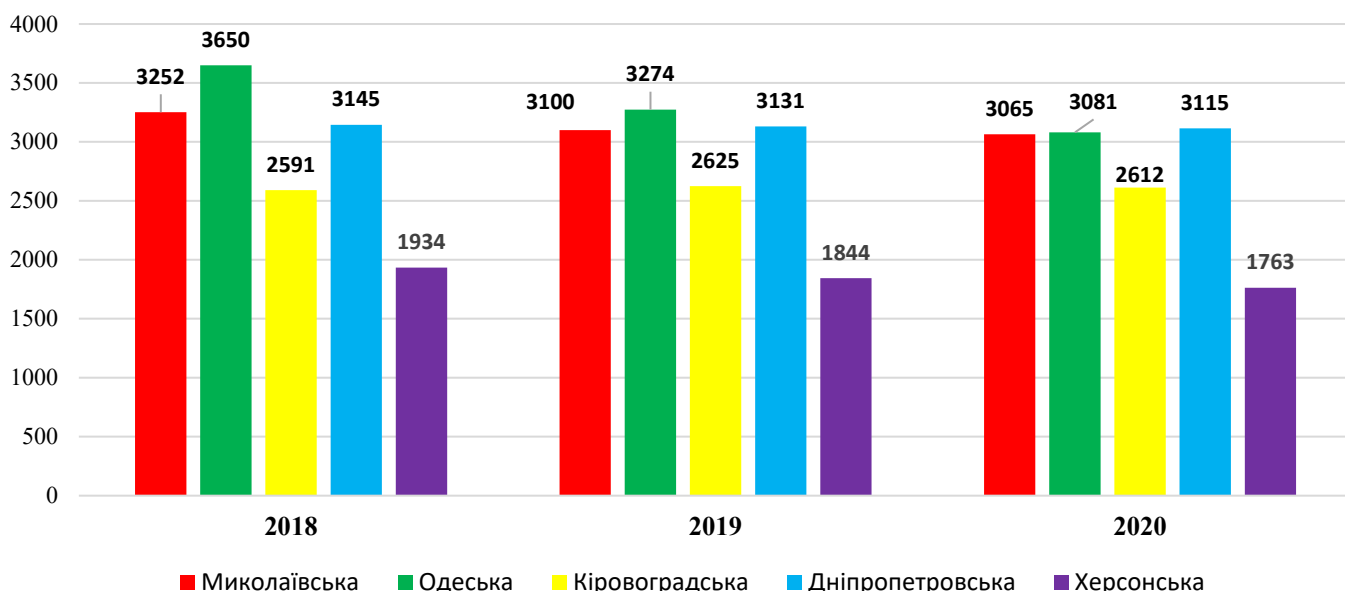
Мал. 3.36. Площа сільськогосподарських угідь у використанні господарств Миколаївської області та сусідніх регіонів у 2018-2020 рр., тис. га

Серед регіонів, які межують з Миколаївщиною, область має нижчі показники за кількістю сільськогосподарських підприємств порівняно з Одеською та Дніпропетровською областями, наразі перевищує за цим показником Кіровоградську та Херсонську області. За площею сільськогосподарських угідь Миколаївська область у 2018 році мала найнижчий показник, а у 2020 році на 10,8% перевищила площу сільськогосподарських угідь Херсонської області.

За кількістю сільськогосподарських підприємств серед усіх регіонів країни, Миколаївська область 2020 року посідала третє місце, за площею сільгоспугідь – 10.

Фермерські господарства є невід'ємною частиною економіки будь-якого регіону та країни в цілому і насамперед для Миколаївської області, де сільське господарство є значним сектором економіки. Левову частку (80%) у кількісному складі сільськогосподарських підприємств області займають фермерські господарства – 3065. У їх власності та користуванні знаходиться 376,4 тис. га угідь (7,8% від загальної площі сільгоспугідь фермерських господарств України).

За кількістю фермерських господарств Миколаївська область серед сусідніх регіонів у 2018 році займала друге місце після Одеської області. У 2020 році як серед сусідніх регіонів, так і серед усіх областей України – третє місце після Дніпропетровської та Одеської областей.

Мал. 3.37. Розвиток фермерства в Миколаївській області

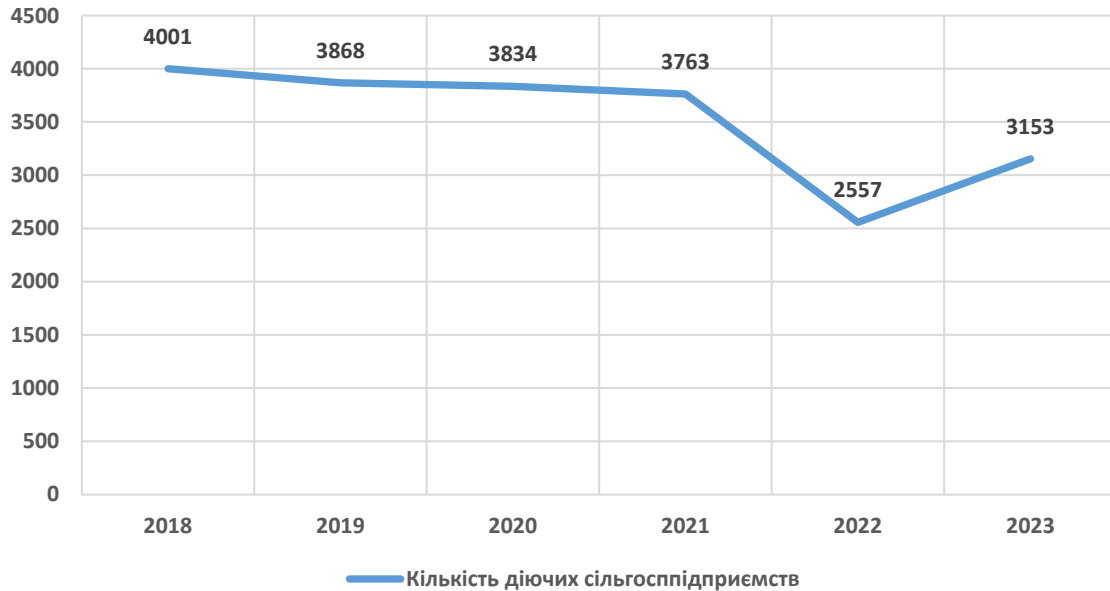
За станом на 01.01.2024 кількість діючих сільськогосподарських підприємств різних організаційно – правових форм господарювання Миколаївської області зменшилася на 21% порівняно з 2018 роком, але зросла у 2023 році на 23% після різкого падіння кількості сільгоспідприємств у 2022 р.

Мал. 3.38. Кількість фермерських господарств Миколаївської області та сусідніх регіонів у 2018-2020рр., од

У сільських населених пунктах області за станом на 01.01.2024 зареєстровано 75,4 тис. домогосподарств, членам яких надано земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства. Це на 4,5% менше ніж на 01.01.2019 року (79 тис. особистих селянських господарств). Загальна площа землі у їх користуванні становила 299,8 тис. га (314,9 тис. га землі у 2019 році),

у тому числі для будівництва й обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд – 17,1 тис. га, для ведення особистого селянського господарства – 74,8 тис. га, для ведення товарного сільськогосподарського виробництва – 206,7 тис. га, для іншого призначення – 1,2 тис. га.

Мал. 3.39. Динаміка кількості діючих підприємств у Миколаївській області за видом економічної діяльності «Сільське господарство, мисливство, лісове господарство та надання пов'язаних із ними послуг», од.

У 2023р. обсяг виробництва продукції сільського господарства становив **42665,9 млн грн** (у постійних цінах 2021р.), що на 30,7% більше ніж 2022 року. Зокрема, продукції рослинництва вироблено на 34,4% більше, а тваринництва – на 0,2% менше.

У структурі продукції сільського господарства переважаючою є частка рослинницької продукції. Так, 2023 року вона становила 91,8%.

Питома вага області у виробництві продукції сільського господарства України торік становила **3,8 % (15 місце)** серед регіонів країни), зокрема продукції рослинництва – 4,3 %, тваринництва – 1,7 %.

Основні проблеми агропромислового сектору Миколаївської області у 2024 році пов'язані з війною: забрудненість значної частини території вибухонебезпечними предметами; блокування портової інфраструктури Миколаївської області, що впливає на цінову політику реалізації сільськогосподарської продукції; гострий дефіцит кадрів внаслідок призову до лав Збройних Сил України.

Через жарку та спекотну погоду в період формування врожаю відбувається втрата валового збору сільськогосподарських культур, у зв'язку з чим для аграріїв все актуальнішим є питання відновлення зрошення, яке в свою чергу потребує значних капіталовкладень для відновлення існуючих та будівництва нових меліоративних мереж, а також розширення площ із застосуванням вологозберігаючих технологій обробітку ґрунту.

3.8.5. Будівництво

Будівництво, як галузь матеріального виробництва, призначено для створення основних фондів виробничого і невиробничого призначення та відновлення основних засобів всіх учасників економічної системи. Важлива та важка роль, що відведена будівництву, вимагає якісного його забезпечення всіма необхідними ресурсами: людськими, фінансовими, енергетичними, інформаційними, технологічними. Від обсягу та ефективності будівництва залежить розвиток усіх галузей матеріального виробництва та перетворень у соціальній сфері.

Починаючи з 2015 року, спостерігається нерівномірність змін індексу будівельної продукції по Миколаївській області. Причинами цього можуть бути різні фактори: економічна циклічність, зміни в державній політиці, пов'язаній з будівництвом, приплив інвестицій як внутрішніх, так і зовнішніх, ціни на будівельні матеріали та робочу силу тощо.

Таблиця 3.14

Динаміка індексів будівельної продукції за видами у Миколаївській області
(відсотків до попереднього року)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Будівництво	122,7	116,9	116,5	86,8	150,2	74,0	113,1	57,9	104,4
Будівлі	121,3	101,3	150,8	86,5	118,7	95,4	82,6	18,8	253,2
житлові	138,6	79,6	149,3	94,4	124,7	59,2	114,3	5,8	380,4
нежитлові	117,1	107,4	151,1	84,9	117,4	103,8	78,3	21,4	246,5
Інженерні споруди	123,8	128,8	96,1	87,1	179,3	61,2	141,7	79,2	85,2

Будівництво будівель у 2023 році становило 26,6% (з них житлові – 2%, нежитлові – 24,6%) від загального обсягу виробленої будівельної продукції у Миколаївській області, інженерних споруд – 73,4%.

Таблиця 3.15

Обсяг виробленої будівельної продукції за видами Миколаївської області
тис. грн.

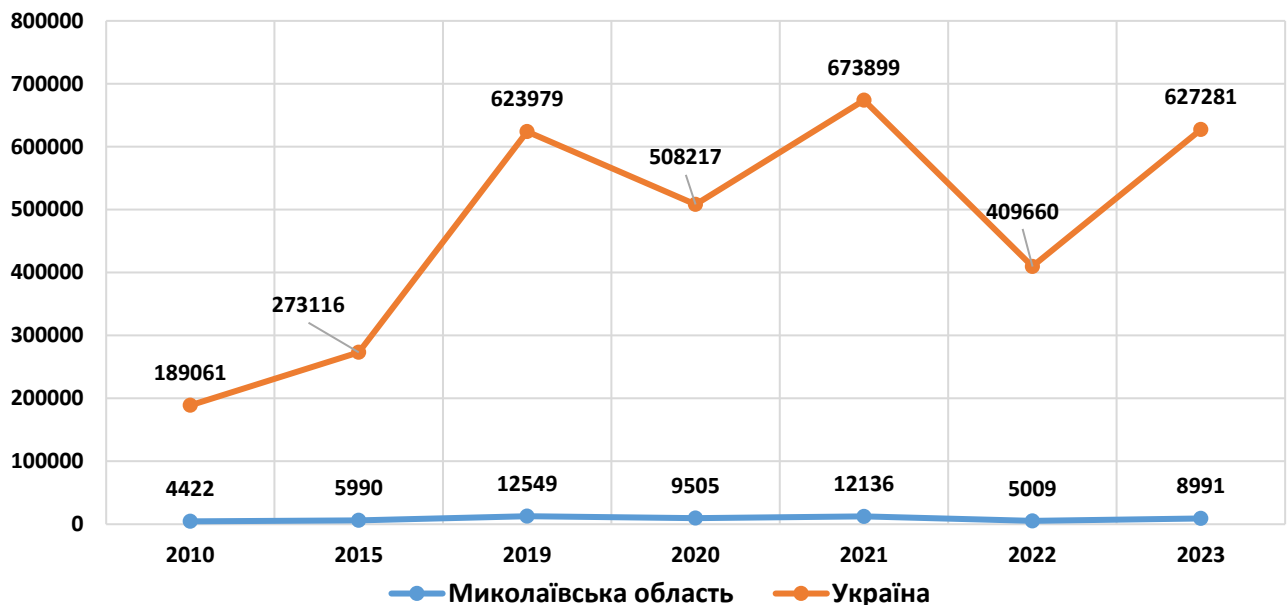
	Будівництво, всього	Будівлі	У тому числі		Інженерні споруди
			житлові	нежитлові	
2010	1281119	430190	73395	356795	850929
2015	1558673	663792	138652	525140	894881
2019	4346148	1641554	317932	1323622	2704594
2020	3359699	1600396	197983	1402413	1759303
2021	4612052	1545217	255635	1289582	3066835
2022	3475326	367147	18177	348970	3108179
2023	4076310	1084726	83245	1001481	2991584

У 2023 році в Миколаївській області триває будівництво інженерних споруд.

3.8.6. Інвестиційні ресурси

У Миколаївській області впродовж 2010 - 2023 років спостерігалась нестабільна динаміка зростання капітальних інвестицій. Обсяги капітальних інвестицій коливались від 4422 млн. грн. у 2010 році до 12136 млн. грн. у 2021 році, і до 8991 млн. грн. у 2023 році. Такі ж різкі коливання обсягів капітальних інвестицій спостерігалися і в цілому по Україні впродовж 2010-2023 років.

Основним напрямом вкладення коштів (від 31,2% у 2010 р. до 44,8% у 2022 році у загальній структурі капітальних інвестицій) залишаються машини, обладнання та інвентар, на другому місці – транспортні засоби (від 9% у 2010 р. до 20,7% у 2022 р.), на третьому – інженерні споруди (від 14,9% у 2010р. до 12,6% у 2022р.). Усі вищезазначені статті належать до інвестицій у матеріальні активи, на які припадає 97,3% у загальній структурі капітальних інвестицій області.

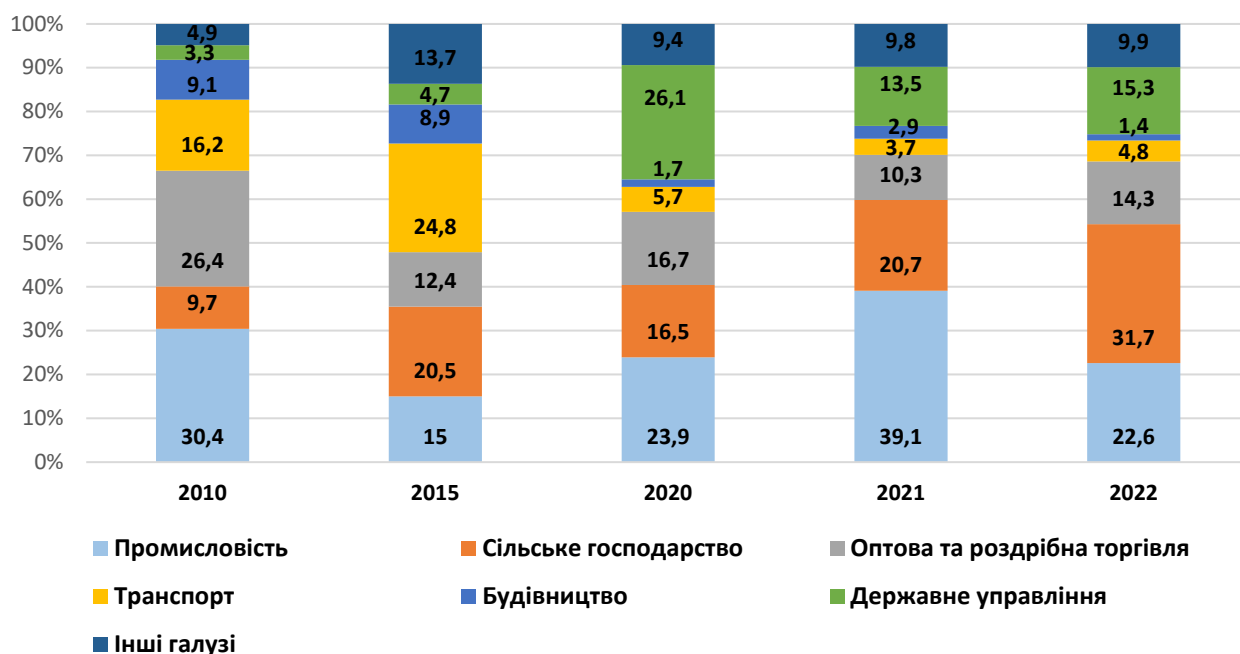
Мал. 3.40. Динаміка капітальних інвестицій, млн. грн.

За видами економічної діяльності концентрація капітальних інвестицій у 2022 році спостерігається, в першу чергу, у сфері сільського, лісового та рибного господарства (31,7%), промисловості (22,6%), державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування (15,3%), а в другу – у сфері оптової та роздрібної торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів (14,3%), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (4,8%), будівництва (1,4%).

Аналіз капітальних інвестицій 2010 – 2022 років за видами економічної діяльності свідчить про чітке зростання капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство, частка яких у структурі інвестицій зросла з 9,7 % у 2010 році до 31,7% у 2022 році.

У промисловості області найбільший обсяг капітальних інвестицій залучено у переробну промисловість (від 93% інвестицій у 2010 році до 60% інвестицій у 2022 році). У переробній промисловості капітальні інвестиції

спрямовуються, в першу чергу, на розвиток виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів

Мал. 3.41. Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, у % до загального обсягу

У 2022 році капітальні інвестиції у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів становили 498,3 млн. грн (44% у загальному обсязі капітальних інвестицій у промисловість регіону та 2,9% у загальному обсязі капітальних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів країни).

За обсягом капітальних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів внесок Миколаївської області вищий ніж у Волинській (2,8%), Запорізькій (2,7%), Житомирській (2,5%), Одеській (2,3%), Тернопільській (2,3%), Рівненській (1,8%), Чернівецькій (1,4%), Івано-Франківській (1,3%), Сумській (1,3%) та Донецькій (0,9%) областях.

3.8.7. Інноваційна діяльність

У сучасному світі рівень інноваційного розвитку є не тільки одним із найважливіших показників, але й основним ресурсом економічного зростання і геополітичної стійкості країни, що визначає її місце у світовій економіці. Сучасний розвиток економіки потребує використання нових наукових знань та інновацій. Наукова та науково-технічна діяльність віддзеркалює загальний стан економіки.

Важливою особливістю наукової діяльності на Миколаївщині є її великі територіальні диспропорції. Практично усі науково-дослідні та проектно-конструкторські установи розміщені у м. Миколаєві.

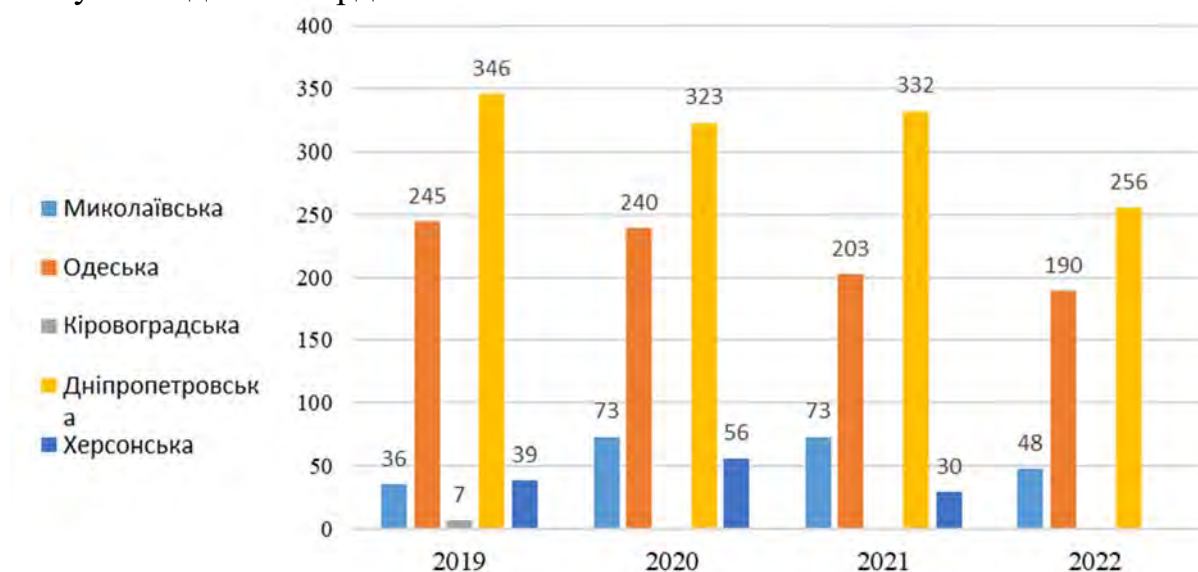
Наприкінці 2022 року у виконанні наукових досліджень і розробок у Миколаївській області взяли участь 1235 осіб (з них жінок – 472 особи).

Таблиця 3.16

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок
(на кінець року, осіб)

	2016	2019	2020	2021	2022
Всього	2150	1483	1770	1581	1235
у т.ч. жінок	917	521	688	630	472
з них, дослідники	816	669	854	767	568

Наприкінці 2022 року кількість докторів наук становила 48 осіб (3,9% до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок). Однак протягом 2020-2021 років зросла кількість докторів наук, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, у середньому в 2 рази, а на кінець 2022 року спостерігаємо значне зменшення цих дослідницьких кадрів, у зв'язку з внутрішнім переміщенням до інших регіонів України, а також у зв'язку з виїздом за кордон.

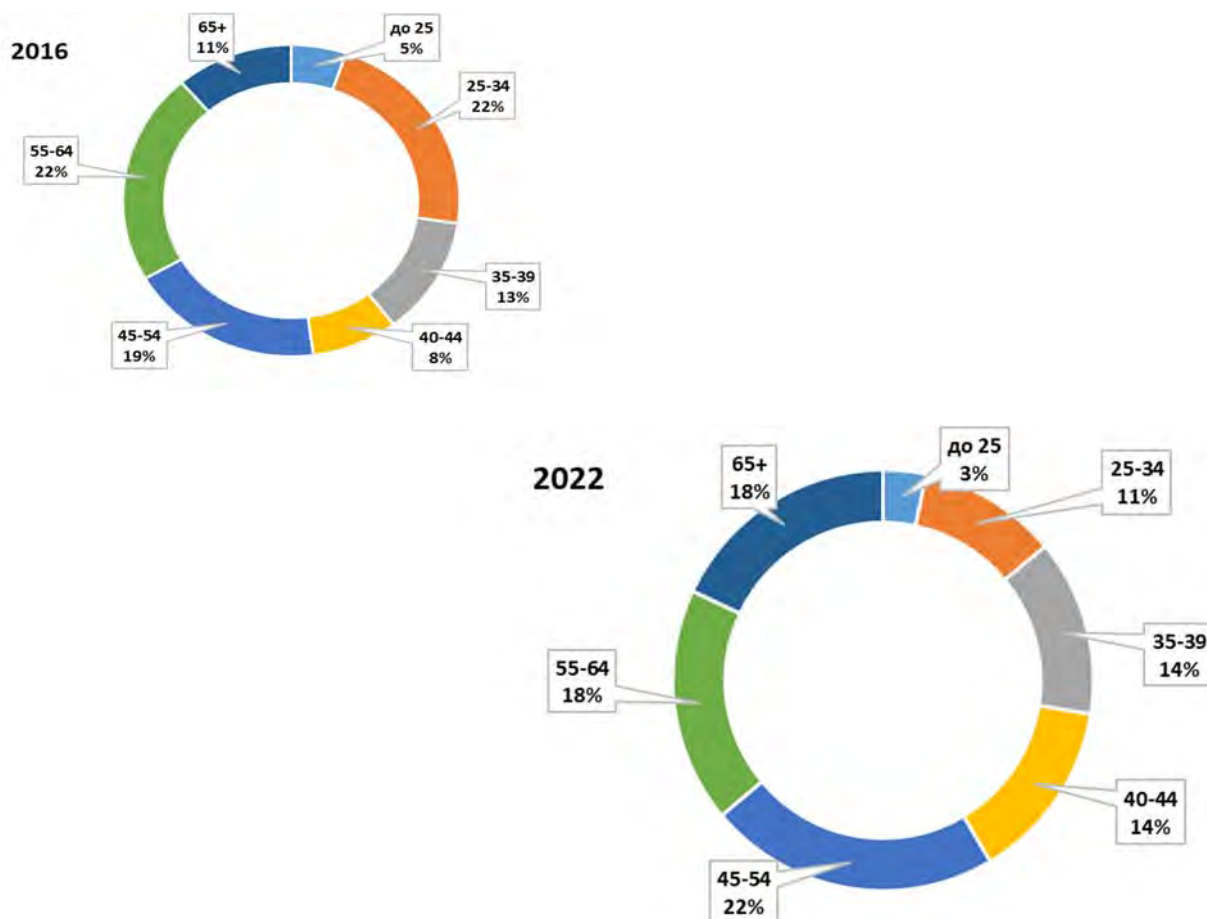

Мал. 3.42. Динаміка кількості докторів наук Миколаївської області, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок порівняно із сусідніми регіонами, осіб

Схожа ситуація спостерігається і з динамікою кількості докторів філософії (кандидатів наук), задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок. На кінець 2016 року в Миколаївській області кількість докторів філософії 105 осіб, що становило 4,9% до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок. На кінець 2022 року кількість цих дослідницьких кадрів становила 145 осіб (11,7% до загальної кількості

працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок). Однак протягом 2019-2021 років відбулося збільшення докторів філософії (кандидатів наук), задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, у середньому в 2 рази, однак на кінець 2022 року спостерігаємо значне зменшення цих дослідницьких кадрів.

Кількість дослідників Миколаївської області, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, має розбіжності за віковими групами.

Мал. 3.43. Динаміка дослідників Миколаївської області, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за віковими групами, %

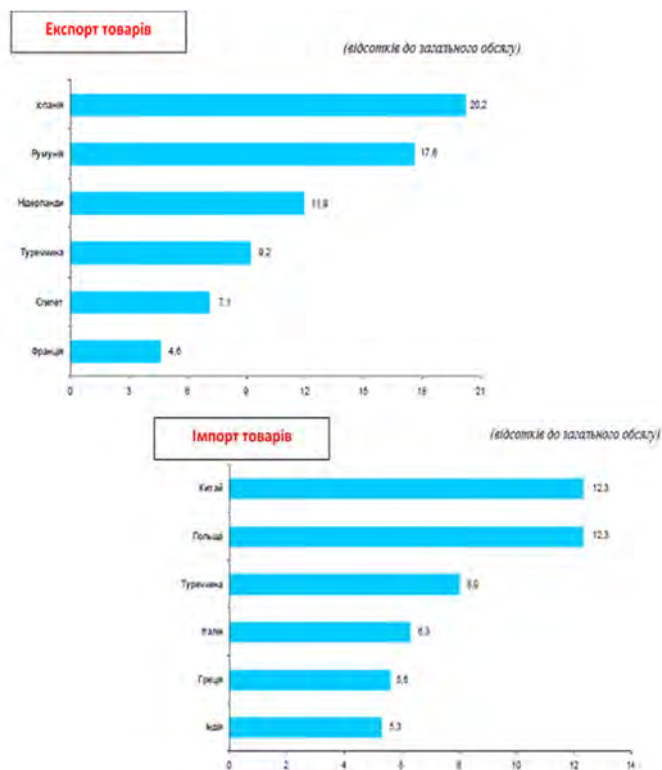
Протягом 2016-2022 років вдвічі знизилася категорія дослідників у віковій групі 25-34 роки та на 40% знизилася категорія дослідників у віковій групі до 25 років. Натомість спостерігається невелике зростання кількості дослідників в інших вікових категоріях, а у віковій категорії 60+ років відбулося збільшення кількості дослідників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, на 63,6%.

3.8.8. Міжнародне співробітництво та зовнішньоекономічна діяльність

Миколаївська область – експортно-орієнтований регіон із позитивним сальдо зовнішньої торгівлі (307745,2 тис. дол. США за 9 місяців 2024 року.).

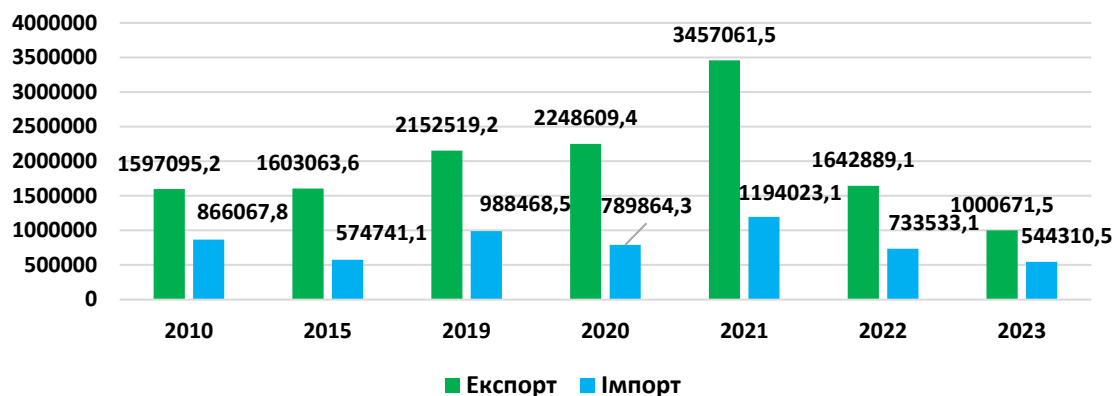
Міжнародне співробітництво не лише сприяє розширенню ринків збуту для місцевих виробників, але й забезпечує доступ до нових технологій, товарів та послуг, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіону.

Експорт товарів у 2023 році здійснювався здебільшого у такі країни, як Іспанія, Румунія, Нідерланди, Туреччина, Єгипет, Франція. Імпорт товарів у 2023 році здебільшого надходив з країн: Китаю, Польщі, Туреччини, Італії, Греції, Індії. Це основні міжнародні партнери Миколаївської області у 2023 році:

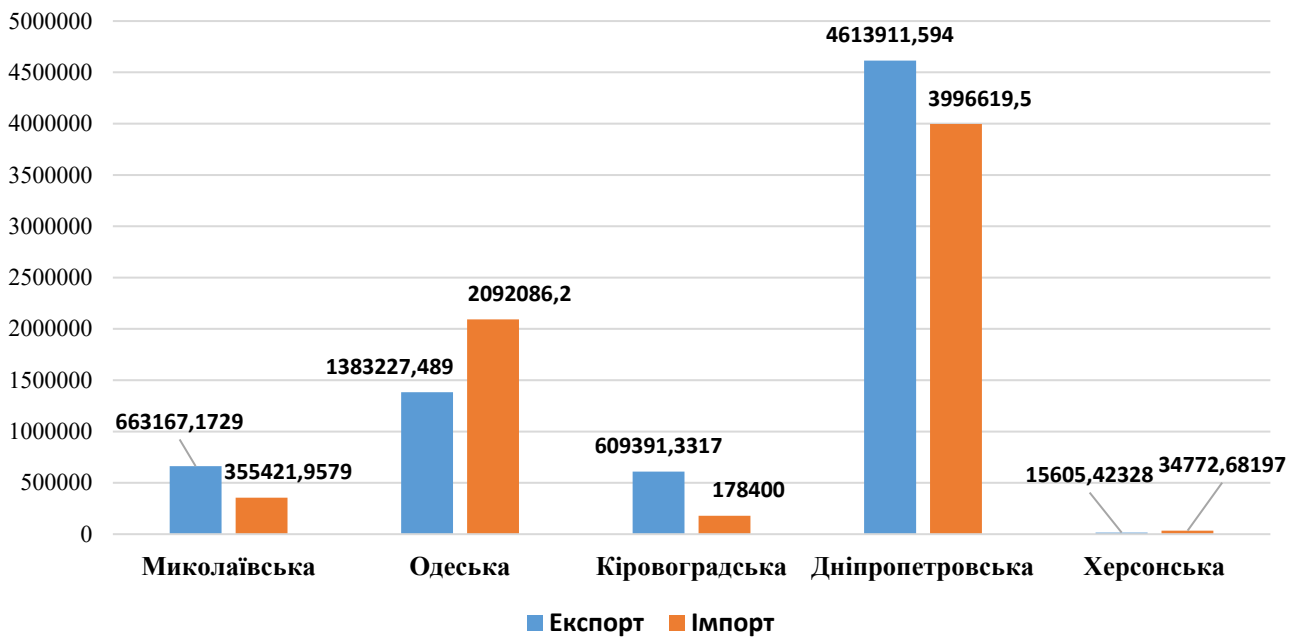
Мал. 3.44. Основні країни-партнери Миколаївської області у 2023 році

У 2022-2023 роках спостерігається значне падіння, порівняно з 2019 роком, обсягів як експорту, так і імпорту області через наслідки повномасштабного військового вторгнення в Україну. У 2023 році експорт становив 46,5%, а імпорт – 55,1% від відповідних показників 2019 року.

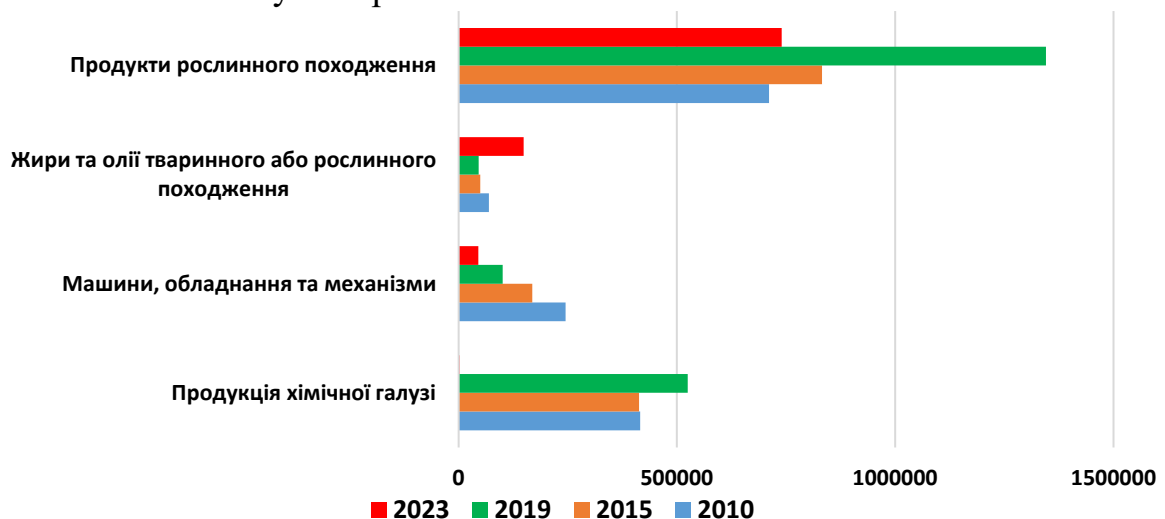
Мал. 3.45. Динаміка експорту та імпорту товарів Миколаївської області, тис. дол. США

За 9 місяців 2024 року за показниками зовнішньої торгівлі Миколаївська область значно відстає від сусідніх Дніпропетровської та Одеської областей через пошкодження та руйнування територій та логістично-транспортної інфраструктури внаслідок повномасштабного військового вторгнення в Україну.

Мал. 3.45. Зовнішня торгівля товарами Миколаївської області та сусідніх регіонів за станом 9 -ти місяців 2024 року, тис. дол. США

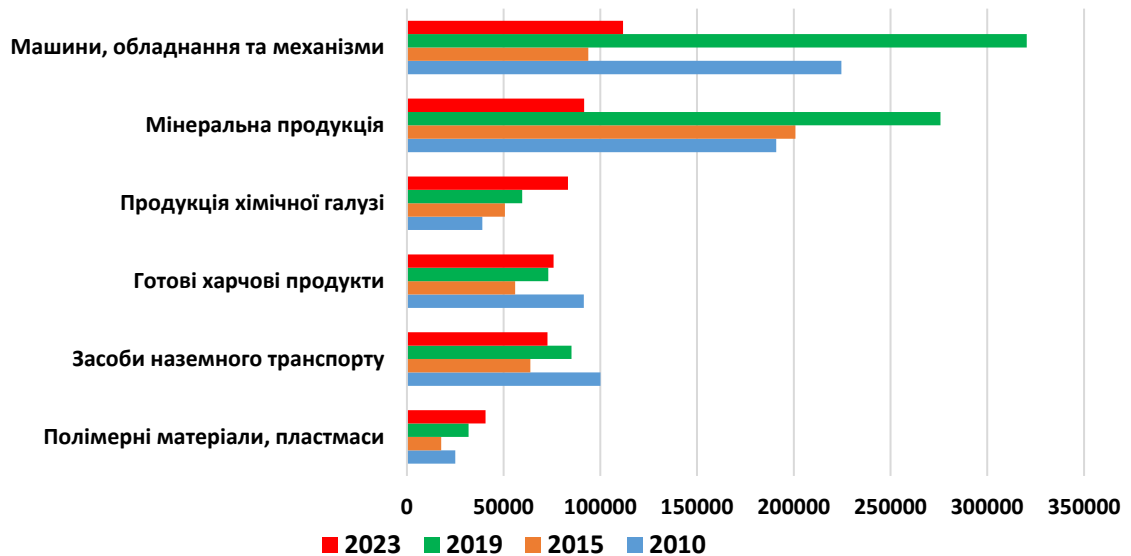
Спрямованість експорту Миколаївської області обумовлює спеціалізацію регіону на торгівлі зерновими культурами, насінням і плодами олійних рослин, машинами, обладнанням та механізмами; електротехнічним обладнанням і до повномасштабного військового вторгнення в Україну - хімічною продукцією та пов'язаних з нею галузей промисловості.

Мал. 3.47. Динаміка товарної структури експорту товарів Миколаївської області, тис. дол. США

У 2023 році частка продуктів рослинного походження в загальному обсязі експорту становила 74%, жирів та олій тваринного або рослинного походження – 14,9%, машин, обладнання та механізмів; електротехнічного обладнання – 4,5%.

Найбільший обсяг імпортої продукції, яка заходить в Миколаївську область, припадає на машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, готові харчові продукти, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них.

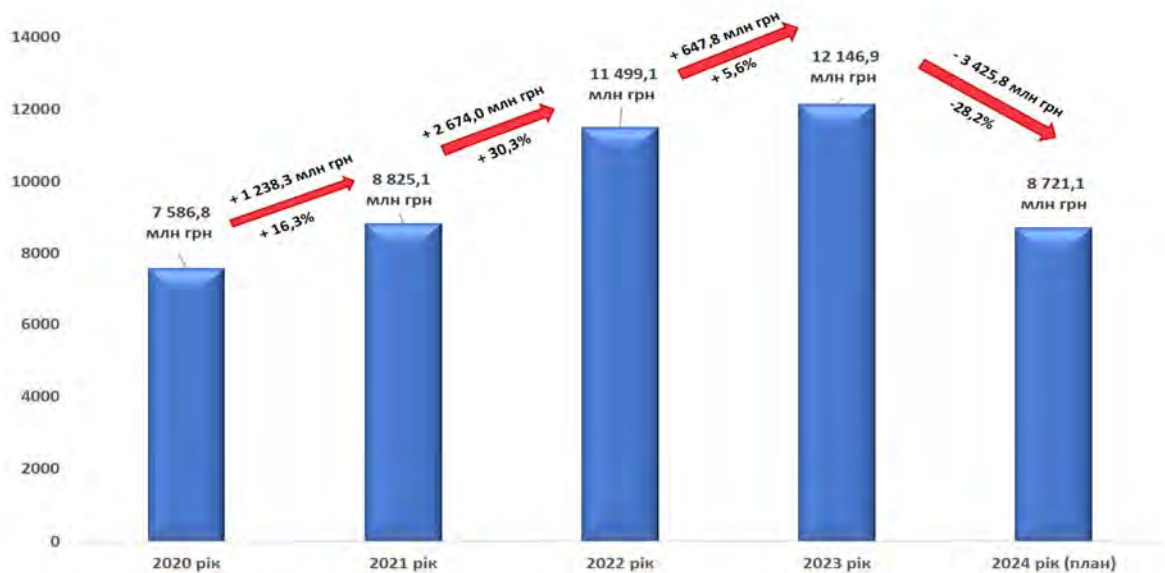
Мал. 3.48. Динаміка товарної структури імпорту товарів Миколаївської області, тис. дол. США

Переробна промисловість і транзитний потенціал Миколаївської області обумовлюють спеціалізацію регіону в основному на торгівлі зерном та олійними культурами. Така сировинна спрямованість експорту створює загрози для стійкого розвитку економіки області внаслідок залежності від світової кон'юнктури.

3.9. Фінансовий стан та бюджетна сфера

Планування та виконання місцевих бюджетів протягом останніх трьох років відбувалось у складних для держави умовах, головною причиною яких стало повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. В умовах воєнного стану перед органами державної влади та місцевого самоврядування області надзвичайно важливим стало питання забезпечення оперативного, належного та безперервного виконання місцевих бюджетів.

Аналіз виконання місцевих бюджетів в області підтвердив, що рівень виконання планових показників за доходами та видатками безпосередньо залежить від стану ведення бойових дій на тій чи іншій території. Наразі Миколаївська область є прифронтовою, що також впливає на надходження та видатки місцевих бюджетів. Виконання місцевих бюджетів області у 2024 році проходило в складних умовах. Проблемою для окремих територіальних громад залишалося питання щодо забезпечення достатніх обсягів надходжень податків і зборів до їх бюджетів для покриття потреби в коштах на відновлення роботи установ бюджетної сфери, проведення заходів з ліквідації наслідків військової агресії з боку російської федерації.

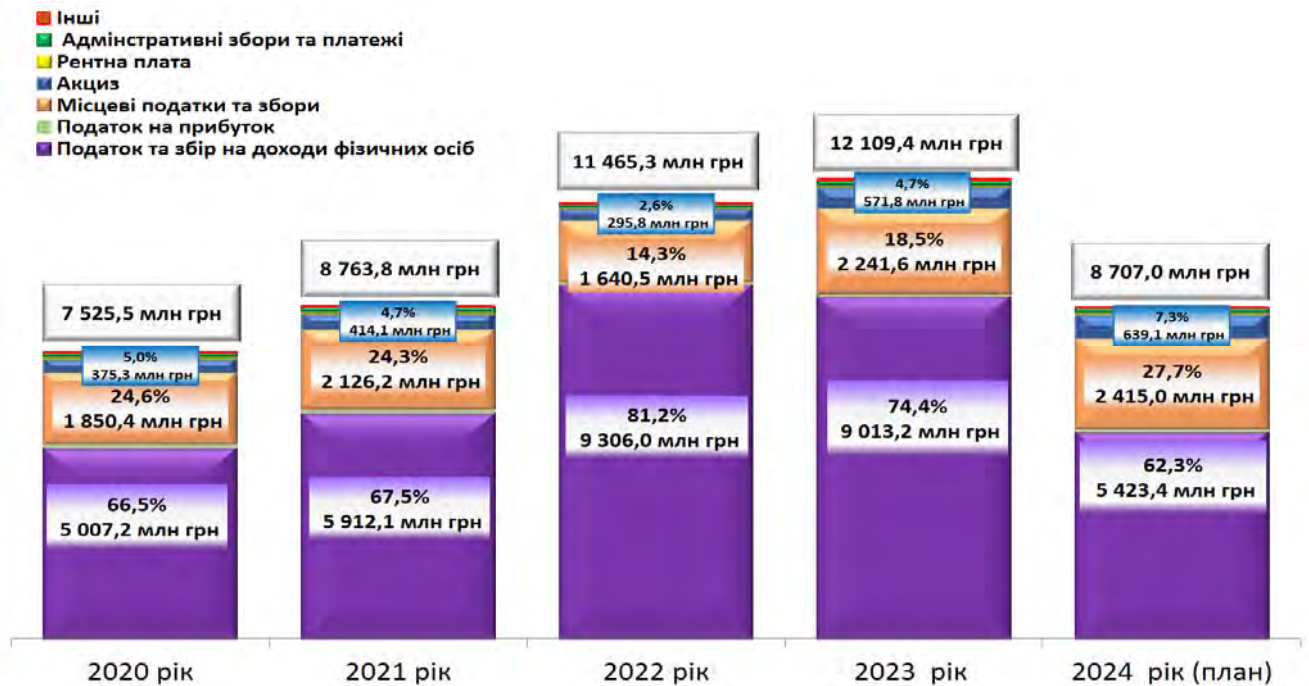
Мал. 3.49. Динаміка надходження податків і зборів до місцевих бюджетів Миколаївської області, млн. грн.

Фактичні надходження податків і зборів до загального та спеціального фондів (без власних надходжень бюджетних установ) місцевих бюджетів області становили: за 2020 рік – 7 586,8 млн грн, за 2021 рік – 8 825,1 млн грн, на 16,3% більше ніж 2020 року; за 2022 рік – 11 499,1 млн грн, на 30,3% більше ніж 2021 року, за 2023 рік – 12 146,9 млн грн, що на 5,6% більше ніж 2022 року.

У цілому по Миколаївській області зведені показники надходжень у 2023 році (році воєнного стану) виконано (100,4%) та забезпечено приросту (5,6 %) порівняно з 2022 роком. Стан місцевих бюджетів у 2023 році загалом можна охарактеризувати як позитивний.

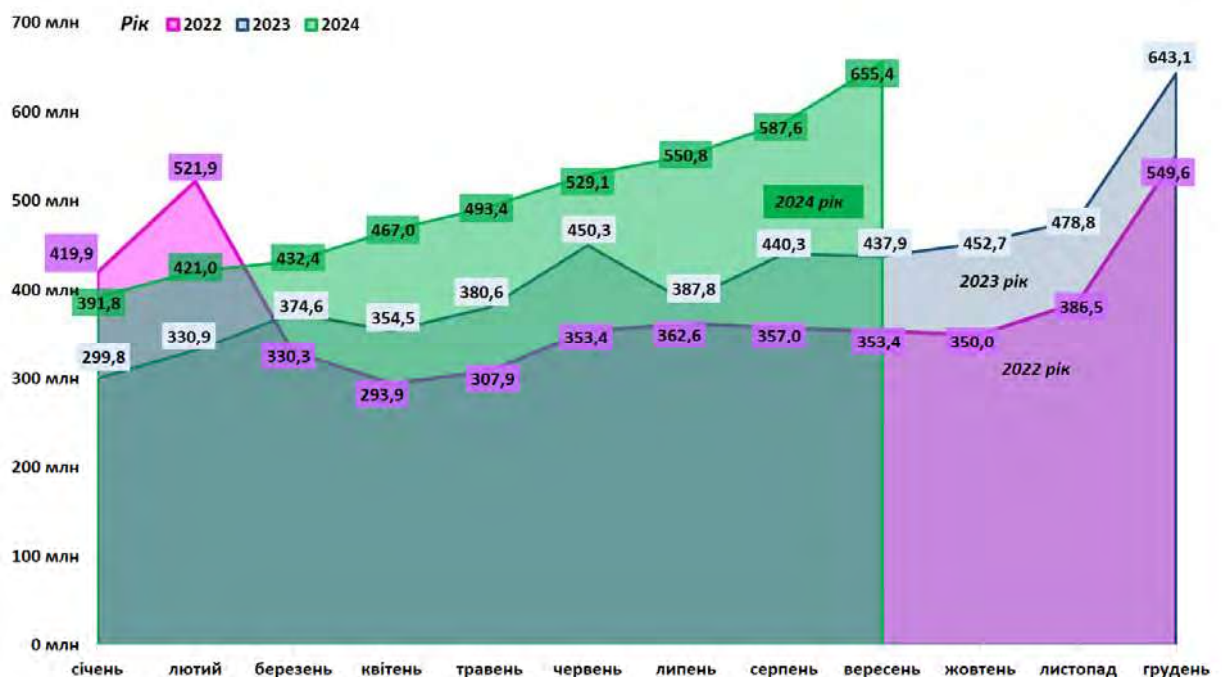
Основну частку власних доходів місцевих бюджетів у 2020-2023 роках становить податок на доходи фізичних осіб 66,5-74,4%. Ця частка зросла на 7,9%, починаючи з 2020 року. Значне зростання цього податку відбулося у 2022-2023 роках за рахунок надходження до місцевих бюджетів ПДФО від військовослужбовців.

Наступними за обсягом є місцеві податки та збори 18,5%, але варто відзначити, що їхня частка з 2020 року знизилась на 10,3% у 2022 році, у 2023 році на 6,1%. Помітними є також коливання надходжень акцизу, зниження на 0,3% у 2023 році порівняно з 2020 роком.

Мал. 3.50. Основні надходження загального фонду місцевих бюджетів у 2020-2024 роках

Зниження частки місцевих податків (плати за землю, податку на нерухоме майно відмінного від земельної ділянки, єдиного податку, акцизного податку) у загальному фонді відбувалося у більшості на територіях громад, де велися (ведуться) бойові дії, внаслідок чого малий та середній бізнеси були релоковані або ж зовсім припинені. Натомість у регіонах, куди в значній мірі перемістились ВПО та куди релокувався бізнес, приріст значного податку значно вище показників минулого року.

Мал. 3.51. Динаміка надходжень ПДФО у місцеві бюджети Миколаївської області

Єдиним джерелом, за рахунок якого в цілому по області забезпечено виконання доходів та досягнення значного приросту у 2022-2023 роках було ПДФО від військовослужбовців (питома вага у 2022 році становила 41,2% загального фонду, у 2023 році – 32,9%), надходження якого протягом 2022 року порівняно з 2021 роком збільшилися у 7,3 раза (у 2021 році надійшло 646,5 млн грн, у 2022 році 4719,6 млн грн, тобто +4073,1 млн грн), у 2023 році до 2021 року у 6,2 раза (надійшло 3 982,0 млн грн, тобто +3335,5 млн грн).

Разом із тим, залишається вагомим ресурсом дохідної частини місцевих бюджетів (без ПДФО військовослужбовців), надходження якого збільшується в основному за рахунок відновлення/адаптації малого та середнього бізнесу, завдяки стійкості і винахідливості підприємців, які навіть у складні часи не готові закрити власну справу.

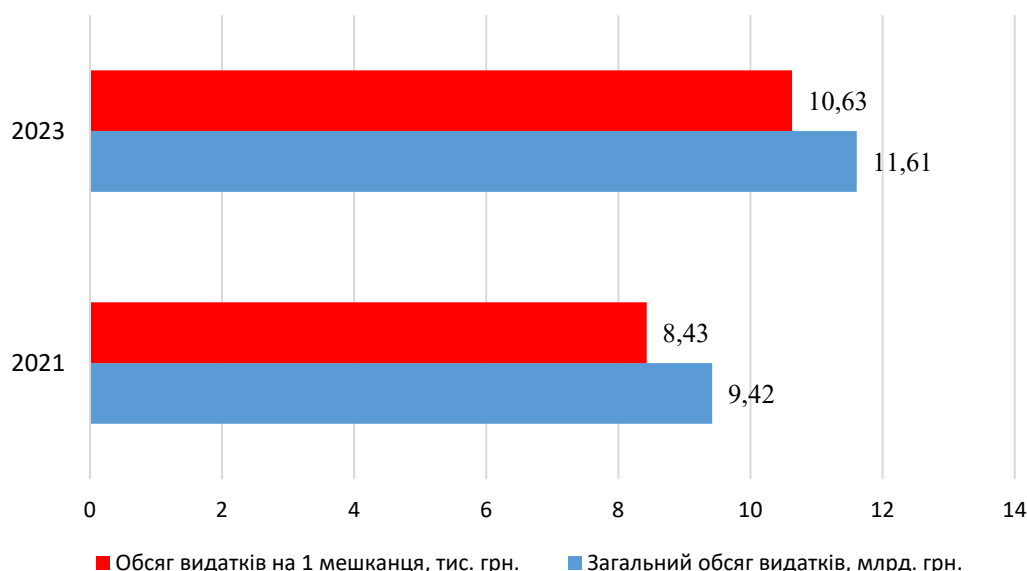
За підсумками 9 місяців 2024 року до бюджетів громад, на територіях яких велися бойові дії та які були окупованими збройними формуваннями російської федерації і, як наслідок, зазнали у 2022-2023 роках критичного піку (дисбалансу) у бюджетній сфері, з релокації поступово повертається до роботи малий та середній бізнес, відновлюється агросектор і відповідно поліпшується фінансовий стан місцевих бюджетів.

Завдяки швидкій адаптації до воєнного стану підприємств та місцевого самоврядування вдалося забезпечити збільшення доходів загального фонду місцевих бюджетів у порівнянні з першими 9 місяцями 2023 року. За рахунок цих ресурсів органи місцевого самоврядування мають можливість здійснювати фінансування першочергових потреб на місцевому рівні.

Видаткова частина місцевих бюджетів у 2022-2024 роках була спрямована на забезпечення безперервного фінансування бюджетної сфери, здійснення заходів правового режиму воєнного стану. Протягом цього періоду була забезпечена в повному обсязі виплата заробітної плати працівникам бюджетних установ, інших соціальних виплат, оплата комунальних послуг і енергоносіїв, що споживаються бюджетними установами, реалізація заходів місцевих програм у реаліях сьогодення.

Значна увага приділялась питанню фінансування видатків на виконання завдань щодо відсічі збройної агресії, забезпечення недоторканності державного кордону та захисту держави, реалізації заходів територіальної оборони та захисту безпеки населення, які у 2022 році становили 818,6 млн грн, у 2023 році – 1 млрд 750,5 млн гривень.

Обсяг видатків Миколаївської області за трирічний період - з 2021 до 2023 року зріс на 23%. Абсолютним лідером за видаткам є Миколаївська міська територіальна громада – 4,552 млрд грн. В той же час обсяг видатків із розрахунку на 1 мешканця області збільшився на 26%.

Мал. 3.52. Видатки загального фонду місцевих бюджетів Миколаївської області та видатки із розрахунку на 1 мешканця, 2021-2023 роки

Щодо структури видаткової частини місцевих бюджетів, то тут важливим є видатки на утримання інфраструктури та капітальні видатки. Отже, у 2023 році видатки на освіту становили 45,2% до загального обсягу видатків, що на 25% менше ніж 2021 року (60,3% до загального обсягу видатків).

Таблиця 3.17

Динаміка видатків загального фонду місцевих бюджетів Миколаївської області за структурою

	Загальні видатки, млрд грн.	Видатки на освіту, % до заг. обсягу	Видатки на спорт, % до заг. обсягу	Видатки на ЖКГ, % до заг. обсягу	Видатки на культуру, % до заг. обсягу	Інші видатки, % до заг. обсягу	Капітальні видатки, % до заг. обсягу
2021	9,42	60,3	2,4	12,2	3,6	10,1	11,4
2023	11,61	45,2	1,9	16,7	3	9,5	28,2

Джерелом фінансування довгострокових цілей місцевого економічного розвитку є капітальні видатки (без субвенцій з держбюджету). Капітальні видатки у 2023 році збільшилися у порівнянні з 2021 роком у 2,5 раза і становили 28,2% до загального обсягу видатків місцевих бюджетів Миколаївської області.

3.10. Територіальний розвиток регіону

Процес децентралізації в Україні розпочато у 2014 році з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014) та Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015).

У 2015 році в Миколаївській області була створена 1 об'єднана територіальна громада, протягом 2016-2019 років – ще 42 громади, в одній з яких перші вибори не були призначені.

Всього в результаті добровільного об'єднання в Миколаївській області було створено 43 об'єднані територіальні громади, які об'єднали 150 із 313 місцевих рад: 4 міських, 9 селищних, 137 сільських, що охоплювало 54 % території області.

Після внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» у грудні 2019 року базовий рівень адміністративно-територіального устрою Миколаївської області згідно з перспективним планом формування територій громад Миколаївської області, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.04.2020 № 480-р, було сформовано з 52 спроможних територіальних громад, якими охоплено всю територію області.

Мал. 3.53. Карта адміністративно-територіального устрою Миколаївської області

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 719-р визначено адміністративні центри цих громад та

затверджено їх території.

Відповідно до прийнятої Верховною Радою України Постанови від 17.07.2020р. № 807-IX «Про утворення та ліквідацію районів» у Миколаївській області утворено 4 райони у новому складі замість 19 (субрегіональний рівень): Баштанський (з адміністративним центром у місті Баштанка); Вознесенський район (з адміністративним центром у місті Вознесенськ); Миколаївський район (з адміністративним центром у місті Миколаїв); Первомайський район (з адміністративним центром у місті Первомайськ).

Наразі утворено 237 старостинських округів. Найбільшу кількість старостинських округів утворили Кривоозерська селищна ТГ – 15, Березнегуватська селищна ТГ – 11, Казанківська та Веселинівська селищні ТГ – по 10.

За станом на 01.10.2024, згідно із Законом України від 09.07. 2022 № 2389-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій», Постанови Кабінету Міністрів України від 18.07.2023 № 731 «Про затвердження

порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад», наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих рф» та інших нормативно-правових актів, у Миколаївській області з 52 територіальних громад – 33 віднесено до територій відновлення як одного з функціональних типів територій.

3.11. Стан громадської безпеки в області

Україна на сьогодні - держава, яка переживає наймасштабніші стратегічні ракетні бомбардування в новітній історії світу. В умовах війни на території області постійно існує загроза нанесення ракетних ударів, застосування керованих боєзарядів, засобів масового ураження (хімічна, ядерна, біологічна зброя). І оперативне оповіщення населення про виникнення або загрозу виникнення ракетних ударів, інших надзвичайних ситуацій техногенного та воєнного характеру, своєчасне достовірне інформування про обстановку, яка складається, заходи, що вживаються для запобігання надзвичайним ситуаціям, та усунення їх наслідків. Зменшення кількості постраждалого та загиблого населення є одним із основних завдань цивільного захисту.

Також у Миколаївській області має функціонувати 56 місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення (МАСЦО) з організацією автоматизованих робочих місць та встановленням кінцевих засобів оповіщення та інформування населення.

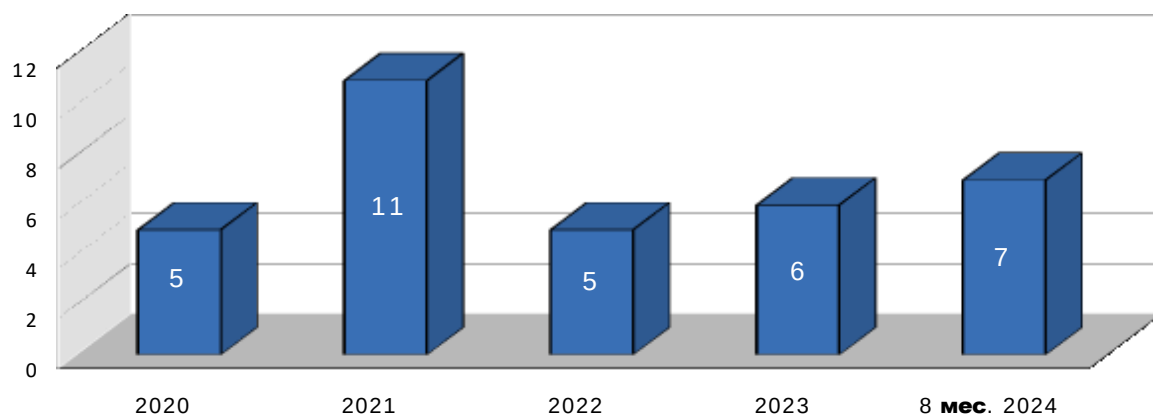
Миколаївська область має значне техногенне навантаження, яке обумовлено великою кількістю потенційно небезпечних об'єктів з високим ризиком від впровадження господарської діяльності у сфері техногенної та пожежної безпеки - 6073 об'єкти, у тому числі 18 хімічно небезпечних об'єктів.

За технічними та технологічними особливостями в області виділяється такий комплекс потенційно небезпечних виробництв, що є джерелами надзвичайних ситуацій техногенного характеру:

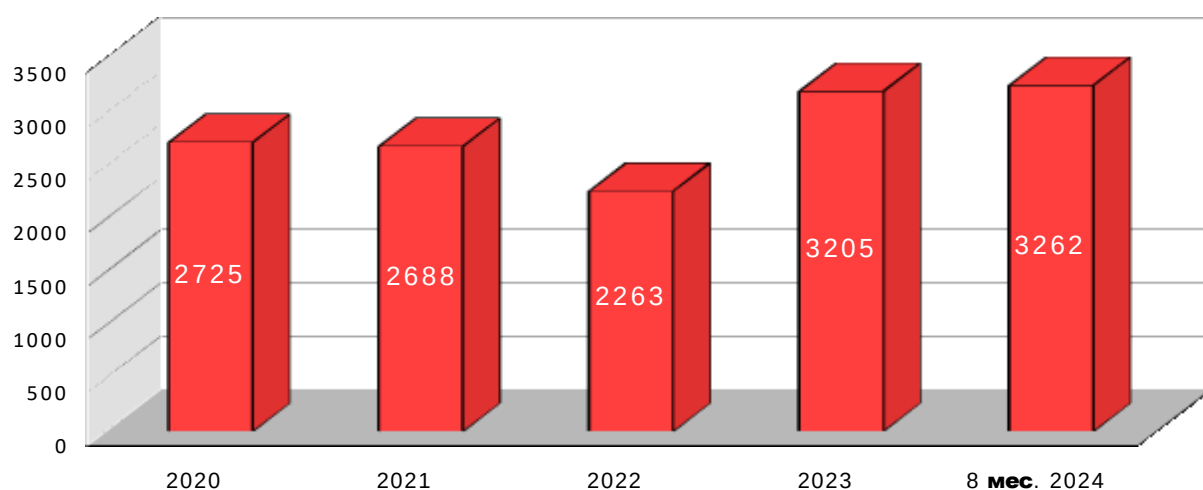
- промислові: підприємства атомної енергетики, кольорової металургії, машинобудування, у тому числі суднобудування;
- системи життєзабезпечення населення і забезпечення функціонування господарського комплексу: енергетики, водопостачання, газопостачання, транспорту (автомобільного, залізничного, трубопровідного).

Протягом 2020-2024 років у Миколаївській області виникло 34 надзвичайні ситуації, внаслідок яких загинуло 25 осіб, постраждало 36 осіб, у тому числі:

- природного характеру – 23 НС;
- техногенного характеру – 10 НС;
- воєнного характеру – 1 НС.

3.54. Динаміка виникнення надзвичайних ситуацій у Миколаївській області

Мал. 3.55. Динаміка виникнення пожеж у Миколаївській області

Одночасно викликає занепокоєння стан протипожежного захисту населених пунктів області, зокрема об'єктів з масовим перебуванням людей (закладів освіти, культури, охорони здоров'я та соціальної сфери), на яких наявні порушення вимог пожежної безпеки, що можуть призвести до виникнення пожеж та швидкого поширення вогню, ускладнення своєчасного виявлення осередків пожеж. Протягом 2020-2024 років на території області виникло 14 143 пожежі (мал. 3.55), у яких загинуло 268 осіб, постраждало 225 осіб.

Область має постійну потребу у придбанні оснащення, систематичному поповненні та оновленні незнижувальних запасів матеріально-технічних і продовольчих ресурсів для проведення першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, засобів радіаційного та хімічного захисту для регіональних спеціалізованих служб цивільного захисту, а також облаштування проміжних пунктів евакуації населення із зони радіаційного (хімічного) забруднення пунктами санітарної обробки (дезактивації).

Спостерігається неналежний рівень матеріального і фінансового забезпечення сил і засобів цивільного захисту.

Має місце недостатня розгалуженість системи оповіщення населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Спостерігається недостатній рівень забезпечення протипожежного захисту населених пунктів області.

Недостатнє забезпечення населення та осіб, які залучаються для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенних характеру засобами радіаційного та хімічного захисту.

Існує потреба у забезпеченні нарощування та оновлення фонду захисних споруд цивільного захисту шляхом будівництва, реконструкції, капітальних ремонтів та подальшого утримання захисних споруд.

Має місце засміченість території області, у тому числі і акваторії, вибухонебезпечними предметами внаслідок російської військової агресії.

Існує необхідність постійного проведення інформаційно-просвітницької роботи з населенням щодо попередження виникнення надзвичайних ситуацій та правил поведінки у разі їх виникнення.

3.12. Екологічний стан регіону

Стан ґрунтів

Миколаївська область є однією з провідних областей України за площею та біопродуктивним потенціалом земельного фонду. Згідно з інформацією Головного управління Держгеокадастру у Миколаївській області, за станом на 01.01.2024 (за оперативними даними), земельний фонд області становив **2458,5 тис. га**, з них 1994,7 тис. га або **81,1%** займають **сільськогосподарські угіддя**, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель.

Таблиця 3.18

Структура земельного фонду Миколаївської області за період 2021 -2023 років

Категорії земель та види земельних угідь	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Види земельних угідь						
Загальна площа земель	2458,55	100	2458,55	100	2458,55	100
з них:						
Сільськогосподарські угіддя, з них:	1994,7	81,1	1994,7	81,1	1994,7	81,1
рілля	1703,7	69,3	1703,7	69,3	1703,7	69,3
перелogi	3,4	0,1	3,4	0,1	3,4	0,1

Категорії земель та види земельних угідь	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
сіножаті та пасовища, парники, оранжереї, теплиці	254,2	10,3	254,2	10,3	254,2	10,3
багаторічні насадження	33,4	1,4	33,4	1,4	33,4	1,4
Землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом, з них:	45,43	1,9	45,43	1,9	45,43	1,9
болота	19,4	0,8	19,1	0,8	19,1	0,8
Чагарникова рослинність природного походження						
Ліси та інші лісовкриті землі, з них:	134,34	5,5	134,37	5,5	134,37	5,5
земельні лісові ділянки, вкриті лісовою рослинністю	121,4	4,9	121,4	4,9	121,4	4,9
Інші землі	2,18	0,1	2,18	0,1	1,8	0,1
Води	125,8	5,1	125,8	5,1	125,8	5,1
Забудовані землі	156,1	6,3	156,1	6,3	156,1	6,3

Розораність сільськогосподарських угідь у розрізі районів Миколаївщини коливається від 60 до 85%.

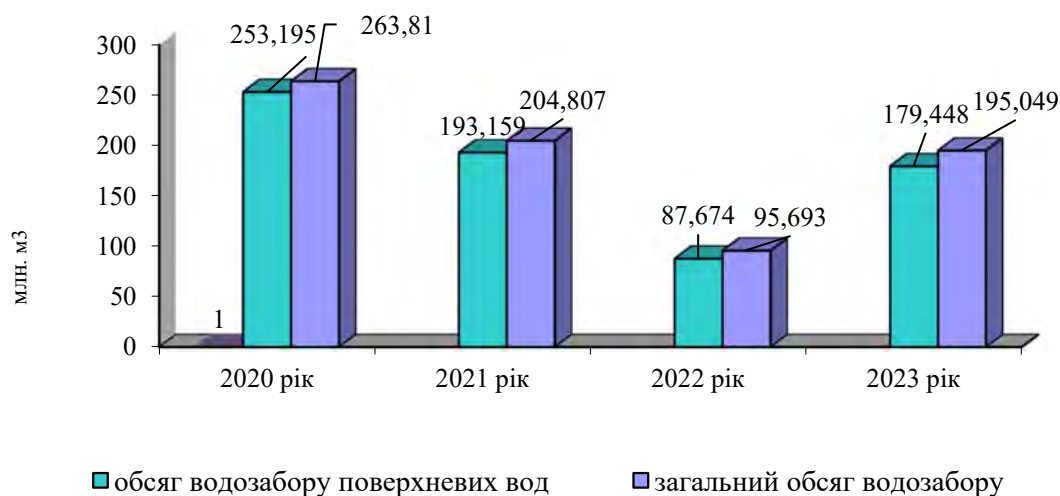
Вміст у ґрунті органічної речовини або гумусу – найважливіший показник її родючості. Вміст гумусу в ґрунтах в середньому по Миколаївській області дорівнює 2,9%. Найбільша забезпеченість органічною речовиною спостерігається в північній і північно-західній частинах області, а саме у зоні розповсюдження чорноземів звичайних, де середній вміст гумусу знаходиться в межах 3,3-4,1 %. Останнім часом по області переважають ґрунти з підвищеним вмістом гумусу, їх частка становить близько 38,4 % та середній вміст – 22,2%.

За оперативною інформацією Головного управління Держгеокадастру у Миколаївській області, за станом на 01.01.2024 площа деградованих та малопродуктивних земель, що потребують консервації, становить 13934,8515 га.

Проблема ерозії ґрунтів є актуальною для Миколаївської області. Розгалужена мережа балок та наявність великих за площею систем зрошування обумовлюють розвиток водної ерозії ґрунтів. За оперативними даними Головного управління Держгеокадастру у Миколаївській області за станом на 01.01.2024 площа порушених земель по області становить 3198,3596 га, у тому числі 13,9607 га порушено протягом 2023 року.

Стан поверхневих вод в області

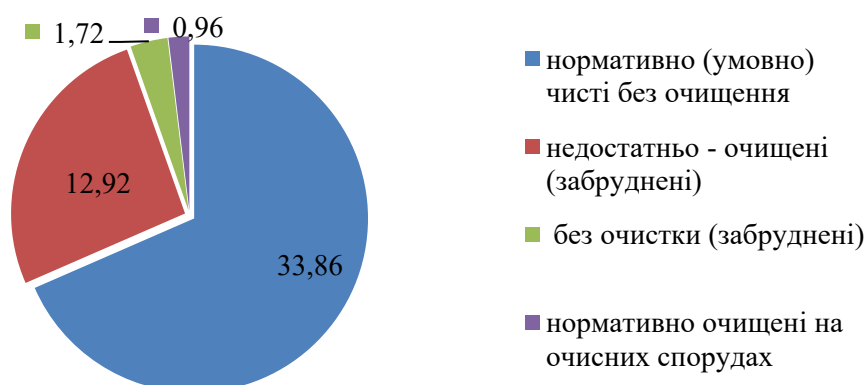
Місцеві поверхневі водні ресурси області достатньо обмежені та залежать, головним чином, від стоку з інших регіонів. Загальний об'єм водозабору з поверхневих джерел 2023 року становив 179,448 млн м³, що є менше за об'єми водозабору у довоєнні часи. Так, відповідні обсяги водозабору становили: 2021 року - 193,159 млн м³, 2020 року – 253,195 млн м³.

Мал. 3.56. Динаміка забору поверхневих вод по Миколаївській області

Галузі економіки в області, які найбільше споживають поверхневі води, - це промисловість та енергетика. На їх потреби йде близько 50 % від загального об'єму використаних вод. На другому та третьому місцях - сільське (зрошення) і комунальне господарства відповідно

Загальний обсяг скидів зворотних вод до поверхневих водних об'єктів області 2023 року становив 49,459 млн м³, що порівняно з минулим роком більше на 1,381 млн м³ (2,8%). Основними за обсягом у загальному складі зворотних вод є нормативно (умовно) чисті води без очистки, їх доля дорівнює 68,5%.

Мал. 3.57. Об'єми скидів зворотних вод до водних об'єктів області, відповідно до класифікації щодо їх якості, %

Якщо подивитись на розподіл обсягів скидів забруднених зворотних вод за сферами діяльності, то доля обсягу скидів цієї категорії від підприємств комунальної сфери значно переважає величину загального скиду забруднених вод від підприємств промисловості.

Стан атмосферного повітря

Внаслідок діяльності людини в атмосферу потрапляє значна кількість забруднюючих речовин, зокрема при спалюванні різних видів палива (для опалення, виробництва електроенергії, під час експлуатації транспортних засобів) та при роботі промислових підприємств.

На стан атмосферного повітря населених пунктів області значною мірою впливають викиди від роботи двигунів пересувних джерел забруднення, які домінують над викидами від стаціонарних джерел. Причиною цього є значне зростання кількості приватних транспортних засобів, незадовільний технічний стан автотранспорту, низька якість палива та відсутній дієвий контроль за ним.

За даними головного управління статистики в Миколаївській області у загальній кількості забруднюючих речовин стаціонарних джерел переважали викиди речовин у вигляді твердих суспендованих частинок 36,5%, метану 30,3% та оксиду вуглецю 13,5%.

Спостереження за станом атмосферного повітря у м. Миколаєві проводяться Миколаївським обласним центром з гідрометеорології у 4 пунктах спостереження. Протягом 2023 року перевищення максимально разових гранично допустимих концентрацій (ГДК) спостерігались в атмосферному повітрі м. Миколаєва по формальдегіду та оксиду вуглецю. Максимальні значення середньомісячного вмісту формальдегіду фіксувалися у листопаді - вересні 2023 року (6,7-6,4 ГДК ср.доб відповідно).

РОЗДІЛ 4. ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ВИБОРУ

4.1. Сценарії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року

Сценарне моделювання розвитку Миколаївської області на період до 2027 року. нерозривно пов'язане з моделюванням динаміки подій в Україні і світі та відбувається в ситуації граничної невизначеності та геополітичної турбулентності.

З огляду на цю нову ситуацію можемо говорити про такі сценарії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року.

Песимістичний сценарій:

«Мир через силу: замороження воєнних дій»

Ймовірність – 10%.

Базові припущення – геополітичний і національний рівень:

1. Перемовини очільників США та рф щодо України завершуються примусом України і рф до укладення угоди про припинення воєнних дій.

2. Великобританія, ЄС та Китай підтримують ініціативу США щодо заморожування війни, однак конфронтація між США та Китаєм зберігається.
3. ЛБЗ фіксується станом на момент підписання угоди і стає тимчасовим російсько-українським кордоном на невизначений час.
4. Окуповані 20% українських територій залишаються під контролем рф.
5. Вступ України до НАТО та ЄС відкладається на невизначений строк.
6. Рівень інвестиційного ризику України погіршується до 20+%.

Наслідки песимістичного сценарію для України та Миколаївської області:

Українське суспільство, зокрема військо, сприймає «мир через силу» і підписання з боку України «мирної угоди» з рф як капітуляцію. Країну охоплюють «майдани» та хаос.

В Україну заходять миротворчі сили НАТО на ЛБЗ, а також міжнародні поліцейські підрозділи для запобігання актам неконтрольованого насильства.

Головні інвестори виходять з українського ринку. Економіка і соціальна сфера країни на межі повного колапсу.

Доходи державного та місцевих бюджетів стрімко скорочуються до критичної межі.

Населення масово виїжджає за кордон, особливо молодь та працездатне населення.

Стрімко збільшується частка населення старшого віку, що і надалі збільшує соціальне навантаження на органи регіональної влади та місцевого самоврядування.

Зростає частка соціальних груп населення, яке потребує допомоги.

Оптимістичний сценарій:

«Зіткнення цивілізацій: перемога, стрімке відновлення і розвиток»

Ймовірність – 10%.

Можливий за умови зриву рф мирної угоди з Україною на умовах колективного Заходу, а відтак - різкої ескалації між США та рф (умовним Заходом і умовним Сходом).

Базові припущення – геополітичний і національний рівень:

1. США озброюють Україну всіма можливими видами озброєнь та дають дозвіл на нанесення ударів по території рф далекобійною зброєю.
2. НАТО вводить обмежений контингент військ в Україну для захисту її периметра поза межами ЛБЗ, вивільнивши тим самим всі підрозділи ЗСУ та перевівши їх на ЛБЗ для підсилення угруповання на східному і південному напрямках.
3. ЗСУ відтісняють РОВ на кордони 1991 р., включно з Кримом.

4. Зусиллями американської дипломатії Китай припиняє військову та економічну підтримку рф, побоюючись американських санкцій і запобігаючи початку 3-ї Світової війни.

5. За короткий час, внаслідок надання значних обсягів сучасного озброєння від країн НАТО та розвитку власного ВПК, Україна стає «Спартою» Європи, на півночі і сході якої пролягає кордон між умовним Заходом та умовним Сходом, а також членом НАТО.

6. рф на довгі роки охоплює економічна стагнація, від якої вона не в стані оговтатися, і вона починає фрагментуватися на зони впливу Заходу і Китаю.

7. В Україні проводяться демократичні вибори.

8. В Україні починають активно працювати міжнародні фонди та інвестори, вкладаючи значні інвестиції у відновлення поселень та інфраструктури.

9. Державний бюджет стабілізується, наповнюється та активно працює ДФРР;

10. Рішуче продовжуються реформи в контексті євроінтеграції.

Базові припущення – регіональний рівень:

1. В область повертається більше половини вимушених мігрантів із-за кордону, в той самий час ВПО зі східних регіонів, зокрема, з повністю знищених міст і деградованих територій, залишаються в області. Чисельність населення стабілізується на рівні 95% довоєнного рівня.

2. Завдяки підтримці міжнародних партнерів швидко розмінуються заміновані території.

3. Область активно залучає міжнародних інвесторів, відроджуючи економіку регіону.

4. Широкий пул міжнародних донорів і інвесторів вкладають значні кошти у відбудову регіону.

5. ВРП області зростає синхронно з ВВП України.

6. Активно впроваджується стратегія розвитку регіону

Наслідки оптимістичного сценарію для Миколаївської області:

Швидкими темпами відновлюється зруйнована інфраструктура і житло, у громадах відновлюються базові послуги, зростає економічна активність.

Здійснюються масштабні інфраструктурні проєкти за участі державних та міжнародних програм відновлення та модернізації, за рахунок регіональних та національних інвестиційних проєктів.

Завдяки активній діяльності в області міжнародних донорів та інвесторів економіка швидкими темпами відновлюється до довоєнного рівня і починає

стрімко зростати. Відновлюється і розвивається промисловість, зокрема сфери суднобудування, машинобудування, енергетики та аграрний сектор.

Відбувається інтеграція регіону у світові ринки, збільшується частка експорту у секторах та галузях SMART-спеціалізації.

Попри велике значення базових галузей промисловості та сільського господарства, у прибережних районах розвивається сфера туризму та готельно-ресторанний бізнес. Родзинкою регіону стає виноградарство і виноробство.

Відновлює роботу аеропорт «Миколаїв», отримуючи статус міжнародного та стаючи потужним транспортно-логістичним хабом для півдня України.

Зростання ВРП відзначається від 4% до 6% на рік.

Активно впроважуються проекти міжрегіонального співробітництва та взаємодії.

Поліпшується рівень надання освітніх, медичних, адміністративних, безпекових послуг.

Молодь регіону пов'язує своє майбутнє з Миколаївщиною, спостерігається повільний природний приріст населення.

Миколаївська область стає привабливою для життя, праці та відпочинку.

Реалістичний сценарій:

«Ізраїльський» сценарій: війна на довгі роки. Україна – форпост Європи і всього вільного світу у протистоянні з віссю зла»

Ймовірність – 80%.

Базові припущення – геополітичний і національний рівень:

1. Україна, Великобританія, ключові країни ЄС Франція та ФРН не погоджуються на сценарій США «Мир через силу» щодо заморожування війни.
2. Спільними зусиллями Великобританії та ЄС нарощують забезпечення України зброєю і боєприпасами, надають дозвіл на використання далекобійної зброї, а також посилюють санкції проти РФ.
3. Великобританія і ЄС вкладають значні інвестиції у розвиток українського ВПК. Україна стає одним із найбільших виробників зброї в Європі.
4. Україна стає головним союзником Великобританії та країн ЄС поза НАТО. Україна, Великобританія та ЄС створюють спільні збройні сили.
5. В Україні формується система мотиваційного і справедливого рекрутингу до лав ЗСУ, з ротацією і демобілізацією. Чисельність ЗСУ становить близько 1,5 млн.
6. Навчені і озброєні ЗСУ поволі відсувають ЛБЗ до російсько-українського кордону.
7. Війна переростає у тривалу фазу низької інтенсивності, з постійними провокаціями, терористичними атаками чи ракетними обстрілами.

8. Економічне протистояння США спільно з ЄС і Китаю (мита на експортну продукцію тощо) призводить до економічного спаду в Китаї та призупинення підтримки РФ.
9. Україна стає членом ЄС, отримуючи доступ до фондів ЄС.
10. Підтримка української економіки і соціальної сфери з боку міжнародних партнерів продовжується на попередньому рівні.
11. ВВП України поступово зростає до 4,5% у 2027 році.
12. Рівень інвестиційного ризику України поступово знижується з 18% до 5%.
13. Міжнародні донори та інвестори поступово вкладають кошти у відновлення України.
14. Державна стратегія регіонального розвитку впроваджується в міру бюджетних можливостей і донорських фондів.
15. Воєнний стан в Україні знімається, в країні проводяться демократичні президентські і парламентські вибори, однак не раніше 2026 році.
16. Податковий тиск на підприємців поступово знижується, малий і середній бізнес поступово виходить з тіні.

Базові припущення – регіональний рівень:

1. Ліквідація наслідків воєнних дій в області розтягується на довгі роки.
2. Динаміка ВРП регіону відстає від динаміки ВВП України внаслідок економічного занепаду через воєнні дії.
3. Іноземні інвестиції в економіку області незначні і не здатні суттєво наростити ВРП.
4. Бюджетне забезпечення тримається на рівні надання базових послуг населенню.
5. Стратегія розвитку області впроваджується в міру наповненості ДФРР та обласного бюджету, а також за наявності донорських коштів.
6. Впізнаваність Миколаївської області на інвестиційних картах України та світу залишається незначною, але поступово підвищується;
7. Інвестиційний та підприємницький клімат без змін;
8. Рівень життя населення та соціальна сфера залишаються на середньорегіональному рівні;
9. Зберігається тенденція до поступової руйнації інфраструктури.

Наслідки реалістичного сценарію для Миколаївської області:

Миколаївська область на довгі роки стає регіоном-фронтиром з ризикованим рівнем безпеки. Релокований бізнес поступово повертається в

область. Половина вимушених емігрантів із-за закордону не повертається. Більшість ВПО залишаються в області.

Регіон розробляє і впроваджує систему заходів безпеки, зокрема будуються укриття в усіх об'єктах соціальної сфери, громадських будівлях. Об'єкти соціальної сфери поступово переводяться на автономне енергозабезпечення.

В області розгортаються програми соціальної і психологічної реабілітації ветеранів війни, а також підтримки вразливих груп населення.

Відбудова житла та інфраструктури відбуваються в міру фінансування з державного і обласного бюджетів, бюджетів громад, частково – за кошти міжнародних донорів та інвесторів.

Поступово відбувається відтворення людського капіталу та створення робочих місць.

Великі підприємства та малий і середній бізнес поступово виходять на довоєнні показники. Економіка області починає нарощувати ВРП.

Через недостатнє фінансування проєктів стратегія розвитку області впроваджується частково, виконання деяких важливих проєктів відкладається на такі операційні цикли.

У рамках реалізації Стратегії розвитку області постійно вишукуються шляхи, можливості, ресурси, резерви для подолання вищезазначених викликів.

4.2. Стратегічне бачення Миколаївської області на період до 2027 року

За результатами активного обговорення пропозицій експертів робочою групою було сформульовано стратегічне бачення Миколаївської області на період до 2027 року включно.

Миколаївська область – фронтір і твердиня українського Півдня,

- *регіон стійкості, соціальної згуртованості і безпеки,*
- *регіон зростаючої багатогалузевої високотехнологічної економіки на основі інновацій,*
- *стратегічний продовольчий регіон країни,*
- *енергетичний і транспортно-логістичний хаб Півдня,*
- *регіон високої якості життя людини та чистого відновлюваного довкілля, привабливий для туризму і оздоровлення*

Після вибору сценарію розвитку області та формулювання стратегічного бачення робочою групою було здійснено актуалізацію факторів SWOT. Було прийнято до уваги, що значна частина факторів зі Стратегії, затвердженої у 2020

році, зберігає свою актуальність, однак, внаслідок повномасштабного вторгнення рф в Україну 24.02.2022 та майже три роки активних воєнних дій виникли нові фактори впливу на траєкторію розвитку Миколаївської області, які були відображені в оновленій таблиці SWOT.

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Вихід до Чорного моря і приналежність до найбільших річкових басейнів країни (басейни р. Південний Буг, р. Дніпро та річок Причорномор'я)	1. Значні обсяги руйнувань і пошкоджень критичної, виробничої та соціальної інфраструктури області внаслідок воєнних дій
2. Наявність різногалузевої транспортної мережі (автомобільні, залізничні, водні, авіаційні шляхи)	2. Недостатнє забезпечення укриттями бюджетних установ і громадських закладів
3. Наявність морських портів та летовища "Миколаїв"	3. Недостатнє забезпечення бюджетних установ автономним енергопостачанням
4. Наявність потужного енергетичного комплексу	4. Високий рівень фізичного зносу основних фондів у реальному секторі економіки області (насамперед у суднобудуванні), застарілість технологій
5. Сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування широкого кола сільськогосподарських культур	5. Низька впізнаваність та інвестиційна привабливість регіону
6. Наявність трудового потенціалу	6. Незначна частка виробництва з високою доданою вартістю
7. Наявність значних покладів нерудних будівельних корисних копалин (пісків, глин, суглинків, вапняків, гранітів)	7. Втрата населення внаслідок вимушеної еміграції за кордон та внутрішнього переміщення
8. Висока ступінь адаптації малого і середнього підприємництва до умов воєнного стану	8. Від'ємний природний приріст населення та депопуляція сільського населення
9. Унікальність окремої продукції, що виробляється, зокрема газових турбін та яхт «преміум» класу	9. Низький рівень вкладу підприємств в інновації, наукові дослідження і розробки
10. Наявність морського узбережжя, природно рекреаційних ресурсів (морські піщані пляжі, мальовничі ландшафти берегів річок)	10. Низька купівельна спроможність переважної частини населення
11. Реформована система місцевого самоврядування в особі 52 територіальних громад	11. Низька зайнятість населення у сільській місцевості, відсутність робочих місць у невеликих містах і селищах
	12. Низька забезпеченість медичними та педагогічними кадрами

12. Наявність розвиткових інституцій, зокрема, Агенції регіонального розвитку Миколаївської області	13. Технологічно і морально застаріла система поводження з твердими побутовими відходами, недостатній рівень утилізації відходів
	14. Високий рівень тіньової зайнятості
	15. Недостатні обсяги будівництва, у т.ч. житла для ВПО
Можливості	Загрози
1. Міжнародна підтримка проєктів розвитку, у тому числі запровадження енергозберігаючих та високопродуктивних технологій	1. Критичні руйнування енергетичної інфраструктури, тривалі блек-аути
2. Виведення регіональної продукції на ринки ЄС через впровадження європейських стандартів якості	2. Руйнування Південноукраїнської АЕС
3. Зростання ролі України на світовому продовольчому ринку	3. Стрімкий економічний спад внаслідок воєнних дій
4. Активізація діяльності ДФРР	4. Перехід воєнних дій у довготривалу фазу, продовження ракетних обстрілів, погіршення безпекової ситуації в регіоні через географічну близькість до ЛБЗ
5. Розвиток європейської транспортної мережі TEN-10 по території України та інтеграція транспортно-логістичної інфраструктури регіону	5. Критичне зростання частки вразливих груп населення (ветерани війни, ВПО тощо)
6. Запровадження режиму вільної торгівлі з ЄС	6. Втрата кваліфікованих і висококваліфікованих кадрів
7. Доступ до Фондів ЄС	7. Деградація та зниження родючості ґрунтів, екологічні збитки від повномасштабної агресії РФ, втрата частини природних ресурсів
8. Зростання попиту на внутрішній туризм, в тому числі оздоровчий, сільський та зелений	8. Повний занепад вітчизняного суднобудування через відсутність державної підтримки та/або стратегічного інвестора
9. Впровадження державних програм підтримки прикладних наукових досліджень та інновацій	9. Техногенні катастрофи через наявність на території області об'єктів підвищеної небезпеки: магістрального аміакопроводу «Тольятті-Одеса» (166 км), ДП НАЕК «Енергоатом» ВП «Південноукраїнська АЕС»
10. Розвиток масового підприємництва у нішах, які не потребують багато працівників та які мають можливості експорту: дрони, протези, штучні кістки, органічні продукти...	10. Поширення небезпечних інфекційних захворювань, погіршення стану здоров'я населення

11. Подальший розвиток децентралізації, підвищення фінансової спроможності громад	11. Поглиблення демографічної кризи внаслідок війни
12. Курс України на "зелену" енергетику, зокрема, подальший розвиток вітро- та геліоенергетики	12. Забруднення територій, у т.ч. сільськогосподарських земель, вибухонебезпечними предметами внаслідок воєнних дій
13. Запуск українського "Плану Маршалла": повоєнна відбудова інфраструктури та відновлення економіки України	13. Посилення конкуренції між регіонами за зовнішні ресурси
14. Зростання попиту на продовольчі товари на світовому ринку, у тому числі на органічну продукцію	14. Зростання рівня інвестиційного ризику країни
15. Інтеграція державної регіональної політики України до Політики згуртованості ЄС	15. Повне блокування роботи морських портів внаслідок воєнних дій
16. Використання потенціалу прибережних територій в рамках Європейської концепції сталої "блакитної" економіки	16. Продовження окупації частин територій громад області (Кінбурнська коса)

Аналіз SWOT/TOWS та основні висновки

З метою ідентифікації стратегічних цілей було сформовано матрицю SWOT/TOWS та проведено аналіз на виявлення взаємозв'язків між факторами в основних секторах «чистих» стратегій.

Сектор «**Порівняльні переваги**». Тип стратегії – агресивна, наступальна.

6. Наявність трудового потенціалу

7. Наявність значних покладів нерудних будівельних корисних копалин (пісків, глин, суглинків, вапняків, гранітів)

8. Висока ступінь адаптації малого і середнього підприємництва до умов воєнного стану

9. Унікальність окремої продукції, що виробляється, зокрема газових турбін та яхт «преміум» класу

10. Наявність морського узбережжя, природно рекреаційних ресурсів (морські піщані пляжі, мальовничі ландшафти берегів річок)

11. Реформована система місцевого самоврядування в особі 52 територіальних громад

12. Наявність активних розвиткових інституцій: Агенції регіонального розвитку Миколаївської області та агенцій місцевого розвитку територіальних громад.

6. Запровадження режиму вільної (безмитної) торгівлі з ЄС

7. Доступ до Фондів ЄС

8. Зростання попиту на внутрішній туризм, в тому числі оздоровчий, сільський та зелений

9. Впровадження державних програм підтримки прикладних наукових досліджень та інновацій

10. Розвиток масового підприємництва у нішах, які не потребують багато працівників та які мають можливості експорту: дрони, протези, штучні кістки, органічні продукти

11. Подальший розвиток децентралізації, підвищення фінансової спроможності громад

12. Курс України на "зелену" енергетику, зокрема, подальший розвиток вітро- та геліоенергетики

13. Запуск українського "Плану Маршалла": повоєнна відбудова інфраструктури та відновлення економіки України

14. Інтеграція державної регіональної політики України до Політики згуртованості ЄС

15. Використання потенціалу прибережних територій в рамках Європейської концепції сталої "блакитної" економіки

Сектор «Виклики». Тип стратегії – динамічна, конкурентна.

Слабкі сторони

1. Значні обсяги руйнувань і пошкоджень критичної, виробничої та соціальної інфраструктури області внаслідок воєнних дій

2. Недостатнє забезпечення укриттями бюджетних установ і громадських закладів

3. Недостатнє забезпечення бюджетних установ автономним енергопостачанням

4. Високий рівень фізичного зносу основних фондів у реальному секторі економіки області (насамперед у суднобудуванні), застарілість технологій

5. Низька впізнаваність та інвестиційна привабливість регіону

Компенсують

Можливості

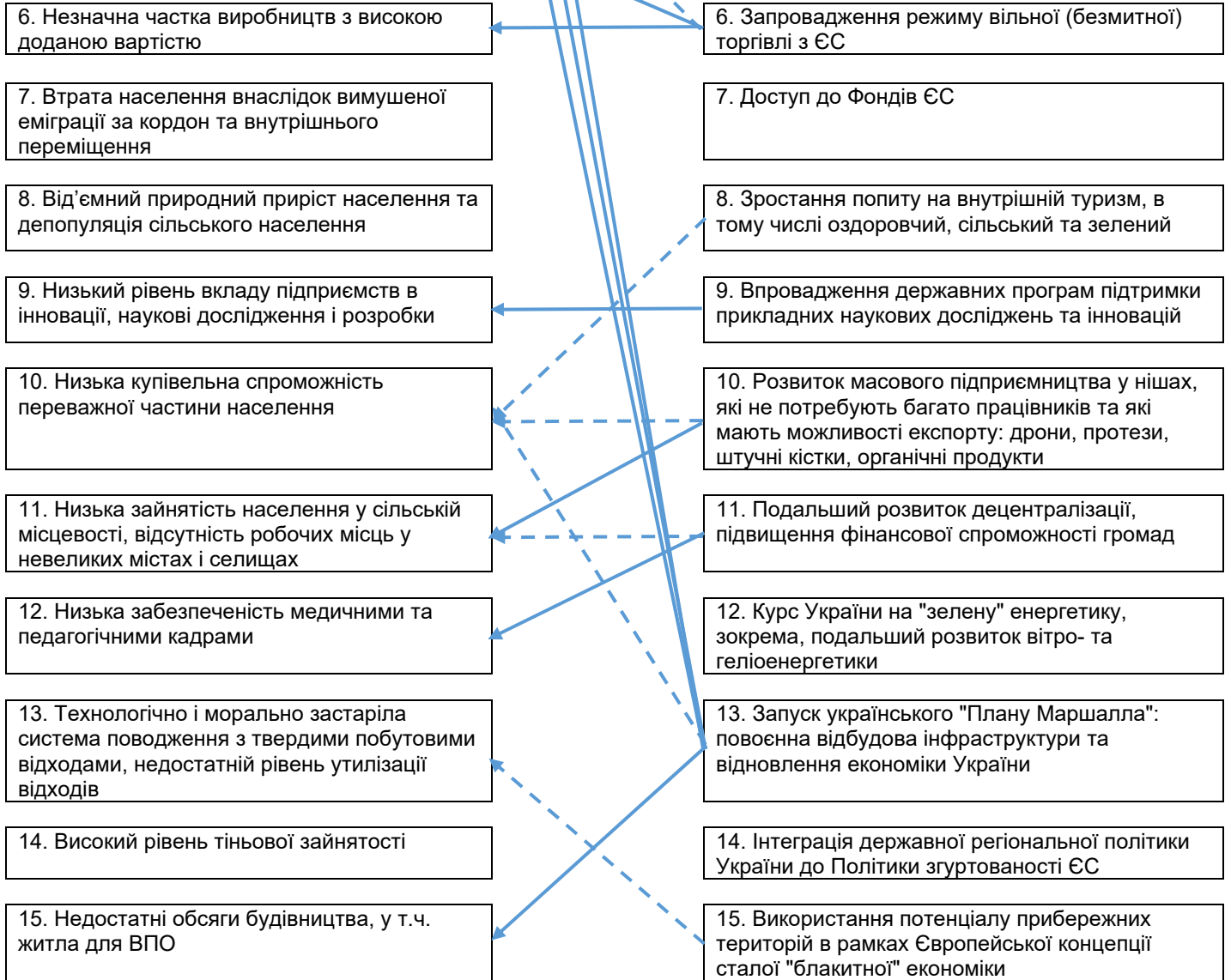
1. Міжнародна підтримка проєктів розвитку, у тому числі запровадження енергозберігаючих та високопродуктивних технологій

2. Виведення регіональної продукції на ринки ЄС через впровадження європейських стандартів якості

3. Зростання попиту на продовольчі товари на світовому ринку, у тому числі на органічну продукцію

4. Активізація діяльності ДФРР

5. Розвиток європейської транспортної мережі TEN-10 по території України та інтеграція транспортно-логістичної інфраструктури регіону

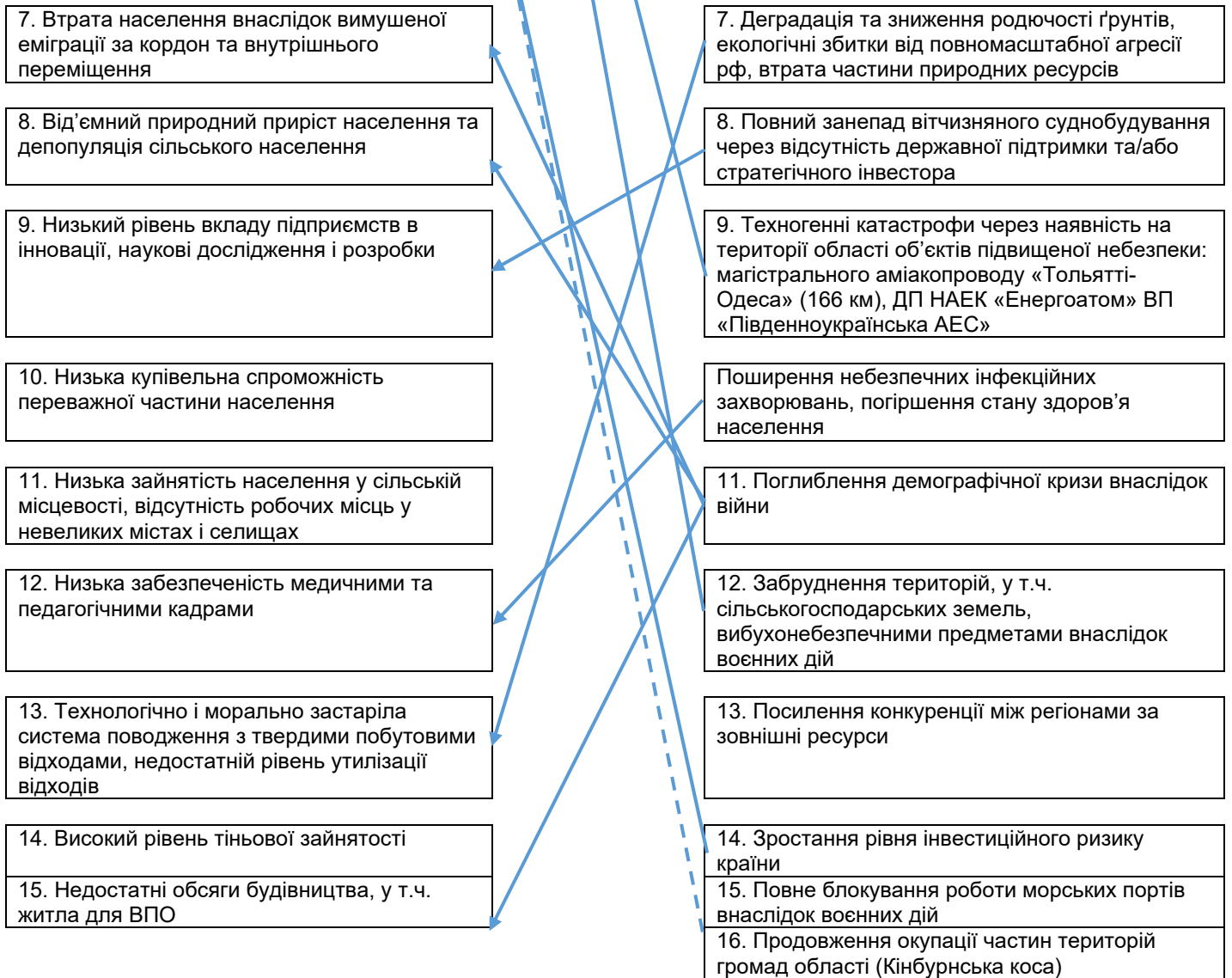
Сектор «Ризики». Тип стратегії – оборонна.

Слабкі сторони

Підсилюють

Загрози

Порівняльні переваги

В результаті побудови SWOT-матриці зв'язків між сильними сторонами та можливостями найбільшу підтримку через реалізацію сприятливих можливостей мають такі сторони:

Розвинений промисловий комплекс з унікальною продукцією

Промислова інфраструктура займає провідне місце у розвитку економіки області. Область забезпечує 2-2,5% загальнодержавного обсягу промислової продукції. Важливою складовою промислової інфраструктури є наявність в області промислових підприємств та закладів вищої освіти, науково-дослідних інститутів та проектно-конструкторських бюро, які здійснюють науково-технічні розробки для потреб галузі, які готують фахівців різних спеціальностей, що надає промисловості поштовх для поступового відновлення.

З 2023 року підприємства промислового комплексу Миколаївщини поступово здійснювали відновлення виробничих процесів, ліквідацію руйнувань внаслідок обстрілів рф, налагодження нових ринків збуту продукції, зокрема, відновленням виробничих потужностей відзначилися галузь виробництва

харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, машинобудівна галузь, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, а також галузь суднобудування та судноремонту, що представлена такими відомими підприємствами, як ДП «Миколаївський суднобудівний завод», ТОВ «Суднобудівний завод «Океан», ТОВ СП «Нібулон», ТОВ «Верф «Чорноморські яхти». Конкурентною перевагою Миколаївщини у контексті SMART-спеціалізації (на відміну від інших регіонів) є наявність науково-технічної та виробничої бази для будівництва на експорт яхт «преміум» класу, малотоннажних суден, надання послуг із судноремонту, що в подальшому сприятиме створенню морського кластера на півдні України.

Перспективні можливості створення транспортно-логістичного хабу

Географічне положення Миколаївської області, портів Бузько-Дніпровського морського транспортного вузла, близькість основних експортерів виробленої в Україні продукції, апробовані транзитні коридори, розвинута мережа водних, залізничних, автомобільних та авіаційних комунікацій створюють сприятливе середовище для транзитних вантажів.

Значні поклади нерудних корисних копалин

Розвинена сировинна база будівельних матеріалів представлена запасами: каменю будівельного, гранітів із широкою гамою кольорів і високих декоративних якостей, каменю пиляного, цементної сировини, глиняно-черепичної сировини, піску будівельного. Промислове значення мають також поклади вапняків, каоліну, дорожніх матеріалів. На території області знаходяться джерела мінеральних вод і лікувальні грязі.

Родючі ґрунти та сприятливі природно-кліматичні умови для промислового вирощування с/г продукції

Миколаївська область є однією з провідних областей України за площею та біопродуктивним потенціалом земельного фонду, який становить 2458,5 тис. га, з них 81,1% займають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель. У північній частині області переважають звичайні чорноземи, на півдні вони змінюються південними чорноземами і темно-каштановими ґрунтами, слабкосолонцюватими і середньосолонцюватими чорноземами. Вміст гумусу в ґрунтах в середньому по області дорівнює 2,9%. Останнім часом по області переважають ґрунти з підвищеним вмістом гумусу, їх частка становить близько 38,4% та середній вміст гумусу – 22,2%.

У межах області споруджено багато ставків та водосховищ. Річки і ставки використовуються в основному для зрошування сільськогосподарських рослин та рибництва. Малі водотоки і річки формують водні ресурси, гідрохімічний склад та якість води середніх і великих річок. Поверхневі водні об'єкти становлять 6,1% від усієї території області.

Клімат Миколаївщини - жарке літо та м'яка і малосніжна зима дозволяє вирощувати на території області значні врожаї зернових і технічних культур та широкий спектр плодовоовочевих культур. Пріоритетними напрямками для

подальшого розвитку вирощування сільгосппродукції є впровадження систем крапельного зрошення, розвиток органічного агровиробництва, впровадження у виробництво високопродуктивних сортів сільськогосподарських культур.

Рекреаційно-туристична індустрія

Миколаївщина справжня скарбниця туристичних ресурсів Північного Причорномор'я. Це каньйони Південного Бугу та його притока, національні природні парки та рекреаційні зони, об'єкти Смарагдової мережі, території, які відомі своїми мінеральними водами, рапою Бейкушського та Тилігульського лиманів. Широкі піщані пляжі протяжністю понад 70 км зумовили виникнення на Чорноморському узбережжі трьох розвинутих зон відпочинку - Коблеве, Рибаківка, Очаків. Наявність в області рекреаційних і природних лікувальних ресурсів – морського узбережжя протяжністю майже 140 км, джерел мінеральної води, покладів лікувальних грязей, туристичних маршрутів (пізнавальних, рекреаційних, гастрономічних, релігійних тощо), розвинутих етнотрадицій є матеріальною передумовою формування розвинутого курортно-рекреаційного комплексу.

Наявність сприятливих умов для нарощування потужностей альтернативної енергетики

Миколаївщина має невичерпні ресурси для розвитку альтернативної енергетики завдяки своєму географічному розташуванню. Наявність 300 сонячних днів на рік та вітропотенціалу у районах Чорноморського узбережжя області, який є одним із найвищих в Україні, поступаючись лише гірським районам Карпат та Криму, забезпечують належні умови для розвитку альтернативної енергетики. Зважаючи на це, за період 2019-2024 років в області спостерігається динамічний розвиток цього напрямку діяльності.

Зростаючий сегмент малого і середнього підприємництва з високою адаптивністю до умов воєнного стану

Незважаючи на те, що підприємництво в Україні тривалий час функціонує в умовах карантину, запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів, гострої респіраторної хвороби COVID-19, збройної агресії російської федерації, у тому числі активними бойовими діями на території Миколаївської області, малий та середній бізнес відрізняється високою адаптивністю до виживання в складних умовах. Кількість зареєстрованих юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців у Миколаївській області суттєво зросла за період 2019-2024 років. (на 7,5% та на 20% відповідно).

За окремими видами економічної діяльності найбільша кількість зареєстрованих юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців Миколаївської області спостерігається у сфері оптової та роздрібної торгівлі та наданні різноманітних послуг (54% від загальної кількості підприємців), найменша кількість зареєстрованих юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців Миколаївської області спостерігається у сфері будівництва (5% від загальної кількості підприємців).

Незважаючи на загальнодержавні тенденції щодо зменшення чисельності (з різних причин) наявного населення, частка людей працездатного віку в Миколаївській області становить 53,3%. Рівень зайнятості населення віком 15 років і старше становив 49,8%.

Питома вага населення із професійною (професійно-технічною) освітою на Миколаївщині становить 39,8%, з вищою освітою – 32,5%.

Забезпечення регіону кваліфікованими кадрами здійснює мережа закладів вищої освіти, яка представлена 14-ма закладами, з них 4 - національні.

Крім того, підготовку кваліфікованих робітників для потреб економіки у Миколаївській області забезпечують 24 заклади професійної (професійно-технічної) освіти, з них: 3 професійних коледжі, 1 центр професійної освіти, 3 вищих професійних училища, 15 професійних ліцеїв (та 2 філії), 1 професійно-технічне училище, 1 навчальний центр при кримінально-виконавчих установах закритого типу.

Серед важливих зовнішніх чинників ефективного використання потенціалу вищої і професійної освіти є доступ закладів до міжнародних проєктів та програм, успішне впровадження національної освітньої реформи, налагодження тісної взаємодії з підприємствами для підвищення якості підготовки спеціалістів, затребуваних на ринку праці.

Вищими навчальними закладами Миколаївщини здійснюється активна робота як з підготовки унікальних спеціалістів, так і науково-дослідницька робота, що також істотно може підтримати цю сильну сторону.

За підтримки таких потенційних факторів як зростання попиту на продовольчі товари на світовому ринку, у тому числі на органічну продукцію, виведення регіональної продукції на ринки ЄС через впровадження європейських стандартів якості, запровадження режиму вільної (безмитної) торгівлі з ЄС, потужний енергетичний комплекс, розвиток масового підприємництва у нішах, які відкриваються у зв'язку з воєнними і післявоєнними викликами (дрони, протези, штучні кістки тощо), запуск українського «Плану Маршалла»: повоєнна відбудова інфраструктури та відновлення економіки України позиціонують Миколаївську область як **регіон стійкого економічного зростання багатогалузевої економіки 5- та 6-го технологічних укладів та стратегічний продовольчий регіон країни. Додатково регіон позиціонує себе як транзитний та транспортно-логістичний хаб українського Півдня і оздоровчо та туристично приваблива територія.**

Виклики

В результаті побудови зв'язків між слабкими сторонами та можливостями у SWOT-матриці, можемо виділити кілька груп слабких сторін Миколаївської області, а також можливостей, що можуть їх компенсувати:

Виклики, спричинені війною. Безпекові загрози.

Мова йде про продовження масових ракетних і дронівих ударів як по інфраструктурі та цивільному населенню, в результаті чого зберігаються загрози життю і здоров'ю мешканців області та руйнування інфраструктури і житла.

Внаслідок військової агресії рф в Миколаївській області зруйновано 10 закладів дошкільної освіти, 17 закладів загальної середньої освіти, 22 об'єкти транспортної інфраструктури, 10 закладів охорони здоров'я; пошкоджено 12755 житлових будинків, 12 закладів професійно-технічної освіти, 101 заклад дошкільної освіти, 126 закладів загальної середньої освіти, 5 закладів вищої освіти, 10 закладів фахової передвищої освіти, 154 заклади охорони здоров'я, 237 об'єктів культурної інфраструктури, 1251 об'єкт системи розподілу електроенергії, водогін «Дніпро-Миколаїв». В окупації знаходяться три населених пункти Очаківської міської територіальної громади.

Найгірша ситуація з втратою значної частини населення внаслідок вбивства людей, вимушеної еміграції та внутрішнього переміщення населення.

На жаль, поки тривають воєнні дії, жодна можливість не спроможна поліпшити цей стан. Однак можна, і навіть необхідно, поліпшити безпекову ситуацію для захисту населення від ракетних атак та їх наслідків використання можливостей, зокрема через активізацію діяльності ДФРР, міжнародну підтримку проєктів розвитку, у тому числі запровадження енергозберігаючих та високопродуктивних технологій, доступу до Фондів ЄС і, головним чином, запуск українського «Плану Маршалла»: повоєнна відбудова інфраструктури та відновлення економіки України, що дозволить розбудувати безпекову інфраструктуру в територіальних громадах, і насамперед - у бюджетних установах, громадських закладах тощо. Лише таким чином Миколаївська область може стати **регіоном стійкості, соціальної згуртованості і безпеки**.

Структурна криза в економіці регіону

Мова йде про високий рівень фізичного зносу основних фондів у реальному секторі економіки області, застарілість технологій, незначну частку виробництв з високою доданою вартістю, низький рівень вкладу підприємств у інновації, наукові дослідження, розробки тощо, переважання виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів. Як наслідок, регіон має низьку конкурентоспроможність, навіть у порівнянні з сусідніми Одеською та Дніпропетровською областями, про що свідчить проведений соціально-економічний аналіз; низьку впізнаваність та інвестиційну привабливість.

Подолати ці успадковані від попередньої епохи проблеми і перевести економіку на 5-й і 6-й технологічні уклади в короткому часі важко, однак у стратегічній перспективі це може і повинно відбутися, якщо спрацюють фактори, пов'язані з євроінтеграцією, а саме: виведення регіональної продукції на ринки ЄС через впровадження європейських стандартів якості, зростання попиту на продовольчі товари на світовому ринку, у тому числі на органічну продукцію, впровадження державних програм підтримки прикладних наукових досліджень та інновацій, запуск українського «Плану Маршалла»: повоєнна відбудова інфраструктури та відновлення економіки України – успішне використання цих потенційних факторів визначить область як **регіон стійкого**

економічного зростання багатогалузевої економіки 5-го та 6-го технологічних укладів та стратегічний продовольчий регіон країни.

Погіршення якості життя населення

Ця група слабких сторін включає соціальну та екологічну сфери, недостатню залученість мешканців області до публічних процесів, відсутність відчуття власної відповідальності за розвиток своєї громади та, як наслідок, обмежені можливості для реалізації потреб та інтересів населення. На практиці це проявляється у низькій купівельній спроможності переважної частини населення, низькій зайнятості населення у сільській місцевості, відсутності робочих місць у невеликих містах і селищах; низькій забезпеченості медичними та педагогічними кадрами; недостатніх обсягах будівництва, у т.ч. житла для ВПО; високому рівні зношеності основних фондів житлово-комунального господарства; технологічно і морально застарілій системі поводження з твердими побутовими відходами, недостатньому рівні утилізації відходів; проблемі забруднення вод у Миколаївській області; недовірі до місцевої влади.

Потенційними компенсаторами тут можуть стати можливості як розвиток масового підприємництва у нішах, які відкриваються у зв'язку з воєнними і післявоєнними викликами (дрони, протези, штучні кістки тощо), подальший розвиток децентралізації, підвищення фінансової спроможності громад та ін.

Додатково, з використанням таких можливостей як курс України на «зелену» енергетику, зокрема, подальший розвиток вітро- та геліоенергетики, використання потенціалу прибережних територій в рамках Європейської концепції сталої «блакитної» економіки Миколаївська область у стратегії свого розвитку може визначити як одну зі стратегічних цілей **регіон високої якості життя людини, край чистого відновлюваного довкілля, привабливий для туризму та оздоровлення.**

Ризики

В результаті побудови SWOT-матриці зв'язків між загрозами та слабкими сторонами можна з'ясувати, на які слабкі сторони об'єкта аналізу можуть найбільше вплинути негативні зовнішні фактори (загрози):

Загрози, пов'язані з війною

Поглиблення демографічної кризи, яка може вплинути на продовження і зростання вимушеної еміграції та внутрішнього переміщення населення області, в той самий час частка ВПО на території області буде коливатися в обидва боки (в'їзд-виїзд) залежно від ситуації в інших фронтірних регіонах. Критичним ризиком є також загроза переходу воєнних дій у довготривалу фазу, хоч і зниженої інтенсивності, однак з продовженням спорадичних ракетних обстрілів території, а відтак – подальшим руйнуванням критичної та соціальної інфраструктури і збереженням складної безпекової ситуації в регіоні загалом внаслідок географічної близькості до ЛБЗ.

Адекватною відповіддю регіону на ці загрози може бути **підвищення стійкості, соціальної згуртованості та рівня безпеки** як для об'єктів інфраструктури, так і для мешканців. За умови переходу бойових дій у фазу низької інтенсивності, аж до припинення вогню, в країні та регіоні може

відбуватися поступове відновлення зруйнованої та/або пошкодженої інфраструктури і повернення частини населення.

Загроза поглиблення економічної кризи. Тривала відсутність розвитку

Критичний стан економіки, що може бути поглиблений втратою кваліфікованих та висококваліфікованих працівників, деградацією та зниженням родючості ґрунтів, забрудненням території вибухонебезпечними предметами, зростанням рівня інвестиційного ризику країни і регіону, повним блокуванням роботи морських портів, подальшою окупацією частини територій громад області тощо, становить суттєву загрозу для Миколаївської області.

Інтенсивність цієї загрози напряму залежить від сценарію, за яким розгортатимуться події найближчими місяцями. У випадку реалізації сценарію «війни (а, точніше, протистояння) з рф на довгі роки» країна і Миколаївська область отримають перепочинок і шанс на поступове відновлення економіки.

Іноземні інвестиції в розвиток промислового та аграрного секторів стимулюватимуть створення виробництв з високою доданою вартістю, розвиток інновацій, створення нових робочих місць з високим рівнем заробітної плати, підвищення купівельної спроможності населення, і, таким чином поступове перетворення Миколаївської області на **регіон зростаючої багатогалузевої високотехнологічної економіки на основі інновацій і стратегічний продовольчий регіон країни.**

Екологічні збитки внаслідок воєнних дій

Високими є ризики, пов'язані з екологічними збитками внаслідок воєнних дій, поширенням небезпечних інфекційних захворювань, погіршенням стану здоров'я населення, які підсилюються факторами низької забезпеченості медичними та педагогічними кадрами, технологічно і морально застарілою системою поводження з твердими побутовими відходами, недостатнім рівнем утилізації відходів.

Потенційними цілями протидії цим загрозам повинно стати поліпшення середовища життя мешканців, підвищення рівня екологічної безпеки, загальне підвищення якості життя, що дасть можливість позиціонувати Миколаївську область як **регіон високої якості життя людини, край чистого відновлюваного довкілля, привабливий для туризму та оздоровлення.**

РОЗДІЛ 5. СТРАТЕГІЧНІ ТА ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 року

Виходячи з висновків соціально-економічного аналізу та SWOT/TOWS аналізу, виводимо таку структуру цілей для стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року

СЦ	ОЦ	Завдання
1.	1.1. Підвищення рівня безпеки критичної і	1.1.1. Відбудова/реконструкція зруйнованих/пошкоджених критично важливих об'єктів соціальної інфраструктури та житла

	соціальної інфраструктури	1.1.2. Створення безпечних умов в закладах соціальної сфери (зкладах професійної освіти, школах та дошкільних установах, закладах охорони здоров'я тощо)
		1.1.3. Забезпечення енергетичної незалежності об'єктів соціальної інфраструктури та громадських будівель
		1.1.4. Розвиток децентралізованої електрогенерації, в т.ч. вітро- та геліогенерації, будівництво малих гідроелектростанцій тощо
	1.2. Підсилення соціальної згуртованості	1.2.1. Розширення фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб
		1.2.2. Сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах
		1.2.3. Розвиток системи надання соціальних послуг та психологічна допомога соціально незахищеним категоріям населення
		1.2.4. Реінтеграція ветеранів війни до цивільного життя
	1.3. Розвиток людського капіталу в умовах фронтиру	1.3.1. Повернення на виробництво працездатних пенсіонерів та набору на виробництва молодих людей віком від 18 до 25 років, які не мобілізуються у ЗСУ, залучення жінок до освоєння традиційно чоловічих професій
		1.3.2. Перепрофілювання частини закладів професійної освіти на підготовку/перепідготовку спеціалістів для виробництва/ремонту озброєнь, будівництва укриттів, відбудови/ремонту зруйнованих об'єктів тощо
2. Стійке економічне зростання багатогалузевої економіки	2.1. Диверсифікація економіки регіону	2.1.1. Розвиток пріоритетних галузей
		2.1.2. Індустріальна диверсифікація
		2.1.3. Розвиток кліматично орієнтованого сільського господарства
	2.2. Створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій	2.2.1. Підвищення рівня впізнаваності та інвестиційної привабливості області
		2.2.2. Формування портфелю інвестиційних пропозицій
		2.2.3. Промоція регіону
	2.3. Розвиток партнерств	2.3.1. Стимулювання міжрегіонального та міжмуніципального співробітництва
		2.3.2. Активізація міжнародної співпраці (міст, громад асоціацій тощо)
	2.4. Підтримка розвитку малого та середнього підприємництва	2.4.1. Розвиток інфраструктури підтримки підприємництва
		2.4.2. Розвиток системи інформаційної та консультаційної підтримки МСП щодо участі у державних і регіональних програмах
		2.4.3. Розвиток підприємництва у нішах, які відкриваються в умовах воєнного та післявоєнного часу

3. Висока якість життя людини та ефективне багатогрівне врядування	2.5. Розвиток туристичної та курортної індустрії	2.5.1. Створення і популяризація туристичних продуктів
		2.5.2. Розвиток туристичної та курортної інфраструктури
		2.5.3. Підготовка кадрів для туристичної індустрії
	3.1. Відновлення і розвиток інженерної інфраструктури і комунальних послуг	3.1.1. Забезпечення населення якісним водопостачанням і водовідведенням
		3.1.2. Підвищення енергоефективності у комунальній сфері та житловому фонді
		3.1.3. Впровадження сучасних технологій управління ТПВ
		3.1.4. Розширення міжрегіональної та внутрішньорегіональної транспортної доступності
	3.2. Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади	3.2.1. Розроблення /оновлення планувальних документів (стратегічних та програмних) на регіональному та місцевому рівнях
		3.2.2. Інтеграція цифрових технологій у врядування
	3.3. Вдосконалення системи надання адміністративних, соціальних і культурних послуг	3.3.1. Вдосконалення мережі ЦНАП
		3.3.2. Розвиток мережи навчальних закладів дошкільної і середньої освіти з урахуванням демографічної ситуації
		3.3.3. Розвиток систем первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медицини
		3.3.4. Популяризація здорового способу життя
		3.3.5. Розвиток мережі культурно-мистецьких закладів та створення умов для творчого самовираження
		3.3.6. Сприяння збереженню та розвитку етнічної та культурної самобутності національних меншин (спільнот)
	3.4. Відновлення та збереження навколишнього природного середовища	3.4.1. Відновлення та збереження особливо цінних природних територій та біорізноманіття
		3.4.2. Відновлення водності водних об'єктів та охорони і захисту лісів у лісовому фонді
		3.4.3. Екологічна освіта населення
4. Економіка на основі інноваційного та високотехнологічного розвитку у сферах смарт-спеціалізації	4.1. Створення нових наукомістких виробництв та продуктів	4.1.1. Розробка інвестиційних пропозицій на створення високотехнологічних виробництв у сферах, визначених смарт-спеціалізацією
	4.2. Забезпечення потреби у висококваліфікованих кадрах для розвитку інноваційних виробництв	4.2.1. Сприяння розвитку висококваліфікованого кадрового потенціалу у сферах смарт-спеціалізації

5.1. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. Стійкість, соціальна згуртованість та безпека

Неспровоковане широкомасштабне вторгнення 24 лютого 2022 р. військ РФ в Україну, затяжна російсько-українська війна, яка триває вже майже 3 роки,

та тимчасова окупація частини території України призвели до катастрофічних демографічних, економічних, соціальних, екологічних та інших наслідків для України.

Демографічна і соціальна криза. За даними Держстату, чисельність наявного населення України на дату проведення Всеукраїнського перепису населення (5 грудня 2001 р.) становила 48,5 млн. осіб. За оцінкою Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук (нині - Інститут демографії та проблем якості життя Національної академії наук), на 01 січня 2022 р. чисельність населення України становила 42 млн. осіб, на липень 2024 р. - 35,8 млн. осіб, у тому числі на територіях, на яких органи державної влади здійснюють свої повноваження у повному обсязі, - 31,1 млн. осіб.

Основний вплив населення з України становлять вимушені емігранти або біженці. За станом на грудень 2024 року, за даними УВКБ ООН, тільки в Європі перебуває близько 6,25 мільйона українських біженців. Другий чинник демографічних диспропорцій – це внутрішньо переміщені особи (ВПО). Згідно з оцінками Міжнародної організації з міграції (МОМ), фактична чисельність внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні становить приблизно 3,5 мільйона осіб. З них у Миколаївській області за станом на квітень 2024 р. – 141 тис. осіб. Водночас, 203,4 тис. мешканців Миколаївської області перемістилися в інші регіони України. Породжені цими обставинами виклики для регіону – це соціальна згуртованість регіональної спільноти, інтеграція ВПО та інших вразливих груп населення у суспільство, їх матеріальна і психологічна підтримка, зокрема, забезпечення житлом та робочими місцями.

Безпека. Миколаївська область розташована на півдні України та межує з чотирма областями (на заході - з Одеською, на півночі - з Кіровоградською, на сході та північному сході – з Дніпропетровською, на південному сході - з Херсонською). За майже три роки після початку повномасштабного російського вторгнення вона все ще лишається прифронтовою.

Нині окупованими лишається 4% території області - Кінбурнська коса. Ця обставина неабияк ускладнює життя мешканцям населених пунктів узбережжя Миколаївщини (зокрема Очаківської та Куцурубської громад), оскільки вони постійно потерпають від мінометних та артилерійських обстрілів росіян, які окопалися на Кінбурні.

Миколаївщина лишається однією з найбільш замінованих областей. Зараженими вибухонебезпечними предметами є 24,585 тис. кв. км, а на розмінування, за приблизними оцінками, знадобиться 236,5 млн доларів.

Миколаївська область - одна з найбільш пошкоджених внаслідок російської військової агресії. За станом на 26 лютого 2024 року в області зруйновано 12748 об'єктів цивільної інфраструктури. Значних ушкоджень зазнають об'єкти критичної, зокрема, енергетичної, інфраструктури через постійні ракетні обстріли та атаки безпілотників, що спричиняє регулярні блек-ауту. Все це катастрофічно погіршує безпекову ситуацію в регіоні.

Стратегічна ціль 1 має на меті забезпечити стійкість Миколаївської області перед небезпеками та загрозами, які виникають через безпосередню близькість регіону до лінії фронту та невизначеності щодо перебігу військових дій і сценаріїв тривалості війни. Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 1. Стійкість, соціальна згуртованість і безпека		
<i>Оперативна ціль 1.1.</i>	<i>Оперативна ціль 1.2.</i>	<i>Оперативна ціль 1.3.</i>
Підвищення рівня безпеки критичної і соціальної інфраструктури	Підсилення соціальної згуртованості	Розвиток людського капіталу в умовах фронтиру

Оперативна ціль 1.1.

Підвищення рівня безпеки критичної і соціальної інфраструктури

Спрямована на забезпечення стійкості Миколаївської області до різних видів загроз, як природних (наприклад, повені, шторми), техногенних (аварії на підприємствах), так і військових. Оперативна ціль 1.1 передбачає комплекс заходів, спрямованих на захист життєво важливих об'єктів, систем та мереж, необхідних для функціонування регіону.

Важливість реалізації оперативної цілі 1.1 обумовлена чотирма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) захист населення (безпечна інфраструктура є запорукою збереження житла та здоров'я мешканців області); 2) стійкість економіки (безперебійна робота критичної інфраструктури забезпечує стабільне функціонування підприємств та організацій); 3) підвищення інвестиційної привабливості (безпечний регіон є більш привабливим для інвесторів); 4) зміцнення обороноздатності (захищена інфраструктура сприяє загальній безпеці країни).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
1.1.1. Відбудова / реконструкція зруйнованих/пошкоджених критично важливих об'єктів соціальної інфраструктури та житла	«Тверді» проєкти відбудови / реконструкції / ремонту найважливіших об'єктів
1.1.2. Створення безпечних умов в закладах соціальної сфери (зкладах професійної освіти, школах та дошкільних установах, закладах охорони здоров'я тощо)	Будівництво/облаштування укриттів в ПТУ, школах, дитячих садках, медичних закладах. Облаштування сонячних станцій на лікарнях для автономного електрозабезпечення

1.1.3. Забезпечення енергетичної незалежності об'єктів соціальної інфраструктури та громадських будівель	Заміна застарілих котелень на нові з когенераційними установками. Встановлення сонячних станцій. Закупівля генераторів
1.1.4. Розвиток децентралізованої електрогенерації, в т.ч. вітро- та геліогенерації, будівництво малих гідроелектростанцій тощо	Будівництво малих об'єктів альтернативної енергетики (публічні та приватні інвестиції)

Очікувані результати:

відновлена критична інфраструктура;
діти шкільного і дошкільного віку забезпечені очним навчанням;
пацієнти лікарень безпечно перебувають у лікарняних закладах;
отримано додаткові обсяги електрогенерації від малих об'єктів альтернативної енергетики;
об'єкти соціальної інфраструктури та громадські будівлі забезпечені незалежним електропостачанням.

Індикатори:

- кількість відновлених об'єктів критичної інфраструктури, %;
- кількість шкіл та дошкільних установ, забезпечених укриттями та автономним електропостачанням, одиниць;
- кількість дітей шкільного та дошкільного віку, забезпечених очним навчанням, осіб;
- кількість лікарень, забезпечених укриттями та автономним електропостачанням, одиниць
- кількість пацієнтів лікарень, які перебувають в безпечних умовах в лікарняних закладах, осіб
- кількість введених об'єктів малої енергетики на альтернативних джерелах, одиниць
- обсяги введеної потужності енергогенерації від об'єктів малої енергетики, МВт.

Підвищення рівня безпеки критичної та соціальної інфраструктури є одним із пріоритетних завдань для Миколаївської області. Реалізація цієї оперативної цілі дозволить створити безпечне та стабільне середовище для життя та розвитку регіону.

Оперативна ціль 1.2.

Підсилення соціальної згуртованості

Спрямована на створення в Миколаївській області сприятливого середовища для взаємодії різних соціальних груп, підвищення рівня довіри між громадянами, органами влади та організаціями громадянського суспільства. Соціальна згуртованість є важливим фактором для стабільності та розвитку Миколаївської області, особливо в умовах сучасних викликів.

Важливість реалізації оперативної цілі 1.2 обумовлена чотирма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: стійкість до криз (згуртована громада краще протистоїть зовнішнім загрозам та внутрішнім конфліктам); ефективне вирішення нагальних проблем територій і громад області (спільні зусилля допомагають швидше та ефективніше вирішувати соціальні проблеми); розвиток громадянського суспільства (активна участь громадян у житті області сприяє демократичним перетворенням); поліпшення якості життя (соціальна згуртованість створює комфортні умови для життя та розвитку кожного мешканця області).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
1.2.1. Розширення фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб	Будівництво/реконструкція/ремонт/перепрофілювання житлових приміщень для потреб внутрішньо переміщених осіб. Придбання житла у комунальну власність для потреб внутрішньо переміщених осіб. Зміцнення матеріально-технічної бази місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб.
1.2.2. Сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах	Забезпечення технікою, обладнанням іншими матеріально-технічними ресурсами просторів для соціальної адаптації та психологічної підтримки для соціально незахищених категорій населення, ветеранських просторів. Створення просторів для діалогу, спеціальних служб психологічної підтримки, проведення семінарів, зустрічей, заходів з питань професійної адаптації, сприяння працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та інших соціально незахищених категорій населення.
1.2.3. Розвиток системи надання соціальних послуг та психологічна допомога соціально незахищеним категоріям населення	Будівництво/реконструкція/ремонт/перепрофілювання приміщень для роботи надавачів соціальних послуг; Зміцнення матеріально-технічної бази надавачів соціальних послуг, установ соціального захисту населення області; Проєкти організації безбар'єрного простору в установах соціального захисту населення області; Розвиток мережі надавачів соціальних послуг в області. Створення спеціалізованих сервісів для осіб, що постраждали від домашнього насильства/насильства за ознакою статі.
1.2.4. Реінтеграція ветеранів війни до цивільного життя	Забезпечення технікою, обладнанням іншими матеріально-технічними ресурсами просторів для соціальної адаптації та психологічної підтримки для

	соціально незахищених категорій населення, ветеранських просторів. Створення просторів для діалогу, спеціальних служб психологічної підтримки, проведення семінарів, зустрічей, заходів з питань професійної адаптації, сприяння працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та інших соціально незахищених категорій населення.
--	---

Очікувані результати:

- внутрішньо переміщені особи забезпечені тимчасовим житлом;
- створено фонди житла соціального/тимчасового призначення для внутрішньо переміщених осіб в громадах;
- розвиток мережі місць тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб;
- інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади шляхом сприяння їх професійній адаптації та зайнятості;
- розвиток мережі просторів соціальної адаптації, психологічної підтримки для соціально незахищених категорій населення;
- розвиток мережі спеціалізованих сервісів для осіб, що постраждали від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сприяння поверненню постраждалих в умовах воєнного стану осіб до нормального життя;
- забезпечення соціальної і психологічної підтримки цивільного населення, що постраждало внаслідок воєнних дій;
- охоплення соціально незахищених категорій населення різними видами державних соціальних допомог;
- збільшення чисельності фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб, що працюють в громадах;
- забезпечення соціальної і психологічної підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей;
- розширення мережі ветеранських просторів;
- Забезпечення супроводу ветеранів та демобілізованих осіб в процесі переходу від військового до цивільного життя;
- Забезпечення житлом ветеранів війни та членів їх сімей;
- Забезпечення осіб з інвалідністю внаслідок війни технічними засобами реабілітації;
- Забезпечення професійної адаптації, професійної перекваліфікації, сприяння зайнятості ветеранів війни;
- Сприяння розвитку власного бізнесу ветеранами війни та членами їхніх сімей;
- Знижено ризик соціальних конфліктів та підвищено рівень соціальної згуртованості.
- Розширено мережу надавачів соціальних послуг;
- Розширено мережу служб перевезення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю;

Запроваджено нові інноваційні соціальні послуги;

Забезпечено високий рівень надання соціальних послуг різним категоріям населення;

Забезпечено максимальне охоплення соціальними послугами потребуючого населення;

Зміцнено матеріально-технічну базу надавачів соціальних послуг;

Реалізовано проекти із створення безбар'єрного простору у сфері соціального захисту населення.

Індикатори:

- Чисельність внутрішньо переміщених осіб, узятих на облік, тис. осіб;
- Кількість створених місць для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, місць;
- Кількість ліжко-місць в місцях тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб, ліжко-місць;
- Чисельність внутрішньо переміщених осіб, що проживають у інтернатних закладах для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, осіб;
- Чисельність внутрішньо переміщених осіб, що проживають в житлових приміщеннях соціального/тимчасового призначення, осіб;
- Кількість житлових об'єктів соціального/тимчасового призначення, об'єктів;
- Кількість відремонтованих об'єктів комунальної власності (гуртожитків, ЗДО, ЗСО) для житлових потреб внутрішньо переміщених осіб, об'єктів;
- Чисельність зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб, осіб;
- Чисельність працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб, осіб;
- Чисельність внутрішньо переміщених осіб, що пройшли професійне навчання, отримали ваучер на навчання, осіб;
- Чисельність внутрішньо переміщених осіб, що отримали мікрогранти на відкриття/ розвиток власного бізнесу, осіб;
- Чисельність внутрішньо переміщених осіб, залучених до виконання суспільно корисних робіт в рамках проекту "Армія відновлення", осіб;
- Чисельність внутрішньо переміщених осіб, охоплених профорієнтаційними заходами, од.;
- Кількість створених просторів для соціально незахищених категорій населення, об'єктів;
- Загальна чисельність осіб, що отримали послуги у просторах за рік, осіб
- Кількість проведених заходів (семінари, тренінги, зустрічі) в просторах за рік, од.;
- Кількість спеціалізованих сервісів для осіб, що постраждали від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, од.;
- Чисельність осіб, охоплених послугами спеціалізованих сервісів для осіб, що постраждали від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, за рік, осіб;

- Чисельність осіб, що отримали статус осіб, постраждалих від торгівлі людьми, осіб;
- Кількість наданих спеціалізованими сервісами послуг, од.;
- Чисельність соціально незахищених осіб, охоплених державними соціальними допомогами, тис. осіб;
- Кількість місцевих програм підтримки ветеранів, од.;
- Кількість ветеранських просторів, од.;
- Чисельність ветеранів війни та членів їх сімей, що отримали послуги у ветеранських просторах, осіб;
- Чисельність фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб, осіб;
- Кількість наданих фахівцями із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб послуг, од.;
- Чисельність осіб з інвалідністю внаслідок війни, забезпечених технічними засобами реабілітації, осіб;
- Чисельність ветеранів війни, що отримали пільгові кредити за програмою «Е-Оселя», осіб;
- Чисельність ветеранів війни та військовослужбовців, що отримали компенсацію з державного та місцевих бюджетів на придбання житла, осіб;
- Чисельність ветеранів війни, охоплених профорієнтаційними послугами, осіб;
- Чисельність ветеранів війни та членів їхніх сімей, що отримали грант на відкриття/розвиток власного бізнесу, осіб;
- Чисельність ветеранів війни, охоплених професійним навчанням та перекваліфікацією, осіб;
- Кількість надавачів соціальних послуг в області, од.;
- Кількість наданих соціальних послуг населенню за рік, тис. послуг;
- Відсоток охоплення соціальними послугами потребуючого населення, %;
- Кількість служб перевезення осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю, од.;
- Кількість наданих службами перевезення послуг, од.;
- Кількість запроваджених інноваційних соціальних послуг, од.;
- Створення реабілітаційних відділень та центрів ментального здоров'я у над кластерних та кластерних багатопрофільних лікарнях, кількість закладів.

Реалізація оперативної цілі 1.2 дозволить створити в Миколаївській області атмосферу взаєморозуміння, співпраці та підтримки, що сприятиме її подальшому розвитку.

Оперативна ціль 1.3.

Розвиток людського капіталу в умовах фронтиру

Спрямована на підвищення освітньо-культурного рівня, навичок та компетенцій, покращення здоров'я та продуктивності населення Миколаївської області, особливо в умовах, коли регіон знаходиться на лінії фронту. Розвиток

людського капіталу є ключовим фактором для відновлення, розвитку та процвітання регіону.

Важливість реалізації оперативної цілі 1.3 обумовлена п'ятьма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) економічний розвиток регіону (людський капітал є основним ресурсом для відновлення пошкодженої інфраструктури та розвитку нових галузей економіки); 2) конкурентоспроможність (високий рівень освіти та навичок дозволить мешканцям області успішно конкурувати на ринку праці); 3) соціальна мобільність (розвиток людського капіталу сприяє соціальній мобільності та зниженню рівня бідності); 4) інноваційний розвиток (освічені люди є рушійною силою інноваційних процесів); 5) соціальна стабільність (інвестиції в здоров'я продовжують життя та покращують його якість, що дозволяє людям довше працювати та навчатися; а здорове населення – це більш стабільне суспільство, яке менш схильне до соціальних потрясінь).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
1.3.1. Повернення на виробництво працездатних пенсіонерів та набору на виробництва молодих людей віком від 18 до 25 років, які не мобілізовуються у ЗСУ, залучення жінок до освоєння традиційно чоловічих професій	Курси перекваліфікації, профорієнтаційні зустрічі, стажування на підприємствах Соціальні програми, спрямовані на підтримку здоров'я, особливо важливі для вразливих груп населення
1.3.2. Перепрофілювання частини закладів професійної освіти на підготовку/перепідготовку спеціалістів для виробництва/ремонту озброєнь, будівництва укриттів, відбудови/ремонту зруйнованих об'єктів тощо	Створення навчальних програм/курсів «Інженерна майстерня для оборонної галузі» (навчання спеціалістів із ремонту бронетехніки, військових автомобілів та іншого обладнання) Створення лабораторій для тестування та сертифікації відновленого обладнання. Практика студентів на підприємствах і будовах

Очікувані результати:

Часткове зростання обсягів виробництва за рахунок додаткової робочої сили.

Часткова стабілізація ринку праці через поповнення робочої сили.

Збільшено обсяги податкових надходжень у місцеві бюджети та державний бюджет

Розширено професійний потенціал

Зростання доходів жінок та їхньої економічної незалежності

Забезпечено потреби у кваліфікованих фахівцях для виконання термінових завдань у сферах оборони та відновлення

Підсилено безперебійне виробництво та ремонт озброєнь, а також будівництво фортифікаційних споруд

Індикатори:

- загальна кількість людей, які пройшли курси перекваліфікації, осіб;
- кількість учасників, які працевлаштувалися за новою спеціальністю, осіб;
- загальна кількість стажерів, які взяли участь у стажуванні на підприємстві, осіб;
- відсоток стажерів, які отримали роботу після стажування, %;
- кількість підприємств, які беруть участь у програмі стажування, од.;
- кількість створених навчальних програм / курсів перекваліфікації для виконання термінових завдань у сферах оборони та відновлення;
- кількість викладачів, які пройшли перекваліфікацію, осіб;
- кількість студентів, що пройшли виробничу практику на підприємствах і будовах, осіб.

Розвиток людського капіталу є стратегічним пріоритетом для Миколаївської області. Реалізація цієї оперативної цілі дозволить створити сприятливі умови для розвитку регіону та забезпечити його стабільне майбутнє.

5.2. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. Стійке економічне зростання багатогалузевої економіки

Обсяг валового регіонального продукту області демонструє стабільне зростання і за підсумком 2021 року становив 124162 млн. грн. Внесок області у національну економіку становить 2,3%.

Миколаївщина є регіоном з багатогалузевою економікою і ключову роль у структурі ВДВ традиційно відіграють: сільське господарство (21,9%) та переробна промисловість (21,1%). Однак тип економіки регіону останнім часом змінюється у напрямі збільшення у структурі ВДВ частки сфери послуг: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (25,5% у ВРП); державне управління й оборона (11,5%); оптова та роздрібна торгівля (11%); переробна промисловість (10,9%).

Експортні поставки регіону є більш сировинно-спрямованими, що створює загрозу для стійкого розвитку регіональної економіки, а імпорт є більш збалансованим та, за винятком мінеральних руд і готових харчових продуктів, носить інвестиційний характер: продукція машинобудування, обладнання, транспортні засоби тощо.

Промислова інфраструктура займає провідне місце у розвитку економіки області. Область забезпечує 2-2,5% загальнодержавного обсягу промислової продукції. Однак у виробництві переважають застарілі технології та відносно невелика частка продукції випускається з доданою вартістю.

У структурі промисловості традиційно домінує переробна промисловість. У структурі реалізованої промислової продукції протягом 2019-2023 років відбулася суттєва зміна через збройну агресію РФ, зокрема, частка галузі «виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів» зменшилася у 2,5 рази, «металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин та устаткування» – у 5,8 рази, «машинобудування» - у 3,6 рази. Однак протягом 2023-2024 років, з урахуванням стабілізації ситуації на території Миколаївської області, сталося зростання індексу промислової продукції у 2023 році (до 119,5%) та першого півріччя 2024 року (до 122,9%). Галузь виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, машинобудівна галузь та галузь металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів відзначилися відновленням виробничих потужностей.

Додаткові можливості щодо розвитку економіки регіону та створення нових робочих місць пов'язані з економічною диверсифікацією, створенням сприятливого інвестиційного клімату, розвитком партнерств, підтримкою малого та середнього бізнесу, а також зі значним потенціалом внутрішнього туризму.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 2. Стійке економічне зростання багатогалузевої економіки				
<i>Оперативна ціль 2.1.</i>	<i>Оперативна ціль 2.2.</i>	<i>Оперативна ціль 2.3.</i>	<i>Оперативна ціль 2.4.</i>	<i>Оперативна ціль 2.5.</i>
Диверсифікація економіки регіону	Створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій	Розвиток партнерств	Підтримка розвитку малого та середнього підприємництва	Розвиток туристичної та курортної індустрії

Оперативна ціль 2.1.

Диверсифікація економіки регіону

Диверсифікація економіки регіону спрямована на розвиток нових секторів економіки Миколаївської області. Для регіону, традиційно орієнтованого на промисловість та суднобудування, а в останні роки - на сировинну орієнтацію агропромислового комплексу, це означає розширення спектру економічної діяльності, зменшення залежності від кон'юнктури світових ринків та підвищення стійкості регіону до економічних криз.

Важливість реалізації оперативної цілі 2.1 обумовлена чотирма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) зменшення ризиків (залежність від однієї чи кількох галузей робить регіон вразливим до зовнішніх шоків, таких як падіння цін на сировину, зміна попиту на продукцію або

геополітичні конфлікти. Диверсифікація допомагає розподілити ризики і зробити економіку більш стійкою); 2) створення нових робочих місць (розвиток нових галузей економіки створює нові робочі місця з різним рівнем кваліфікації, що дозволяє задовольнити потреби місцевого населення); 3) підвищення конкурентоспроможності (диверсифікація економіки дозволяє регіону стати більш конкурентоспроможним на світовому ринку, залучати інвестиції та розвивати нові технології); 4) соціальний розвиток (розвиток різних секторів економіки сприяє соціальному розвитку регіону, покращує якість життя населення та зменшує соціальну нерівність).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
2.1.1. Розвиток пріоритетних галузей	Створення та підтримка екоіндустріальних парків для підтримки стартапів, розвиток сонячної та вітрової енергетики, інтеграція інновацій у традиційну галузь через автоматизацію виробництва та цифрові технології
2.1.2. Індустріальна диверсифікація	Упровадження нових технологій у вже існуючі підприємства для збільшення їхньої продуктивності та асортименту продукції. Упровадження автоматизації у виробничі процеси для підвищення ефективності. Створення на базі застарілих промислових об'єктах підприємств галузі «блакитної» та «зеленої економіки». Розвиток промислових підприємств переробної, енергетичної, транспортної та аграрної галузі
2.1.3. Розвиток кліматично орієнтованого сільського господарства	Реконструкція систем зрошення: пошук альтернативних джерел водопостачання (артезіанські свердловини, водопостачання з Південного Бугу). Упровадження сучасних агротехнологій: використання систем крапельного зрошення та посухостійких культур. Додана вартість у сільському господарстві: перехід від сировинної продукції до виробництва готових продуктів (переробка зернових, олійних культур). Сільськогосподарські кооперативи: залучення місцевих виробників для підвищення конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Очікувані результати:

Створено нові робочі місця,
Збільшено обсяги виробництва та підвищено валовий регіональний продукт.

Збільшено обсяги експорту, обсяги залучених інвестицій.

Упроваджено нові технології, підвищено продуктивність праці.

Ревіталізовано старі промислові зони (простори).

Створено виробництва військово-промислового комплексу та харчової промисловості.

Підвищено рівень доходів населення.

Індикатори:

- кількість створених індустріальних парків, одиниць;
- кількість компаній-резидентів парку, одиниць;
- кількість робочих місць, створених резидентами парку, місць;
- загальний обсяг інвестицій, залучених резидентами парку;
- частка кількості інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %;
- індекс промислової продукції, % до попереднього року;
- індекс споживчих цін, %;
- загальна встановлена потужність сонячних та вітрових електростанцій, МВт або ГВт;
- кількість електроенергії, виробленої сонячними та вітровими електростанціями за певний період, кВт-год;
- відсоток електроенергії, що виробляється з відновлюваних джерел, %;
- загальний обсяг інвестицій у розвиток сонячної та вітрової енергетики, грн;
- кількість робочих місць, створених у галузі відновлюваної енергетики, місць;
- кількість проведених заходів комунікації з представниками промислових підприємств щодо розвитку, відбудови та модернізації підприємств на рік, шт.;
- обсяг реалізованої промислової продукції з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, млн, грн;
- індекс сільськогосподарської продукції, %;
- площа зрошувальних земель, га;
- кількість реконструйованих систем зрошення, одиниць;
- кількість вирощених зернових, олійних культур та іншої сільськогосподарської продукції, т;
- частка сільськогосподарської продукції з високою доданою вартістю у загальному обсязі с/г продукції, %;
- загальний обсяг виробленої продукції (зерно, овочі, фрукти, м'ясо, молоко тощо) сільськогосподарськими кооперативами, т.

Диверсифікація економіки Миколаївської області є стратегічно важливим завданням для забезпечення сталого розвитку регіону. Реалізація цієї

оперативної цілі дозволить створити більш стійку та динамічну економіку, яка зможе успішно розвиватися в умовах глобальної конкуренції.

Оперативна ціль 2.2.

Створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій

Спрямована на перетворення Миколаївської області на привабливий регіон для інвестування як вітчизняного, так і закордонного бізнесу. Створення сприятливого інвестиційного клімату передбачає комплекс заходів, спрямованих на зниження ризиків для інвесторів, спрощення адміністративних процедур, забезпечення прозорості та передбачуваності умов ведення бізнесу.

Важливість реалізації оперативної цілі 2.2 обумовлена чотирма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) економічне зростання (інвестиції є рушійною силою економічного розвитку, вони створюють нові робочі місця, підвищують продуктивність праці та сприяють технологічному оновленню); 2) підвищення рівня життя населення (залучення інвестицій дозволяє покращити інфраструктуру, соціальні послуги та якість життя населення); 3) прискорення диверсифікації економіки (інвестиції в нові галузі економіки допомагають диверсифікувати економіку регіону та знизити залежність від традиційних секторів); 4) міжнародна інтеграція (залучення іноземних інвестицій сприяє інтеграції регіону в світову економіку та відкриває нові можливості для співпраці з міжнародними компаніями).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
2.2.1. Підвищення рівня впізнаваності та інвестиційної привабливості області	Підтримка інвестиційного порталу області: інтерактивна база даних про об'єкти для інвестицій (земельні ділянки, підприємства, інфраструктурні проєкти).
2.2.2. Формування портфелю інвестиційних пропозицій	Інвестиційні пакети для пріоритетних галузей: формування портфелю інвестиційних пропозицій шляхом внесення інвестиційних проєктів до Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури і їх розповсюдження серед потенційних інвесторів.
2.2.3. Промоція регіону	Проведення інвестиційних форумів, виставок та презентацій на національному й міжнародному рівнях. Брендинг: розробка ідентичності регіону як інноваційного, екологічно чистого та перспективного для бізнесу. Організація регіональних і міжнародних заходів для презентації проєктів потенційним інвесторам. Співпраця з бізнес-асоціаціями, торговими палатами, міжнародними організаціями.

	Використання соціальних мереж, інвестиційних платформ, реклами для просування портфелю. Розробка промоматеріалів: відеопрезентацій, буклетів, аналітичних звітів.
--	---

Очікувані результати:

активний інвестиційний портал області, який оновлюється щомісяця;
створено інвестиційні пакети для пріоритетних галузей економіки;
збільшено обсяги прямих іноземних інвестицій та внутрішніх інвестицій;
збільшено кількість робочих місць, зокрема, в пріоритетних секторах економіки;
збільшено кількість згадок про область у медіа та соціальних мережах;
розроблено бренд регіону як інноваційного, екологічно чистого та перспективного для бізнесу;
підвищено рейтинг кредитоспроможності області.

Індикатори:

- абсолютний обсяг ПІІ за рік, дол.;
- темпи зростання ПІІ у порівнянні з попереднім роком, %;
- частка ПІІ у валовому регіональному продукті, %;
- кількість створених робочих місць з іноземними інвестиціями, од.;
- кількість підприємств, створених з іноземними інвестиціями у нових галузях, од.;
- обсяги експорту продукції нових галузей, дол.;
- ринкова частка регіональної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, %;
- збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів, %/рік.
- кількість проведених інвестиційних форумів, кількість учасників у виставках і презентаціях;
- кількість розміщених промоційних матеріалів на інвестиційних платформах, од.;
- кількість внесених інвестиційних проєктів до Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури.

Створення сприятливого інвестиційного клімату є одним із найважливіших завдань для розвитку Миколаївської області. Реалізація цієї оперативної цілі дозволить перетворити регіон на потужний економічний центр півдня України.

Оперативна ціль 2.3.

Розвиток партнерств

Спрямована на сприяння ефективнішому вирішенню нагальних проблем територій та громад Миколаївської області, мобілізацію ресурсів та посилення впливу регіону на національному та міжнародному рівнях. Партнерства можуть бути різноманітними: між державними органами та органами місцевого самоврядування, бізнесом, громадськими організаціями, науковими установами та міжнародними партнерами.

Важливість реалізації оперативної цілі 2.3 обумовлена п'ятьма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) синергія зусиль (об'єднання зусиль різних суб'єктів дозволяє досягати кращих результатів, ніж кожен окремо); 2) мобілізація ресурсів (партнерства забезпечують доступ до фінансових, людських та інших ресурсів); 3) посилення впливу (спільні дії дозволяють регіону мати більший вплив на прийняття рішень на різних рівнях); 4) інновації (партнерства стимулюють обмін знаннями та досвідом, що сприяє розвитку інновацій, у т.ч. інституційних); 5) міжнародна інтеграція (партнерства з міжнародними організаціями та компаніями сприяють інтеграції регіону в глобальні процеси).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
2.3.1. Стимулювання міжрегіонального та міжмуніципального співробітництва	Створення спільних проєктів: реалізація проєктів для покращення транспортної інфраструктури в малих містах і сільських районах, щоб забезпечити рівний доступ до економічних можливостей для всіх громад. Розробка спільних програм для побудови резервних джерел живлення (генераторів, сонячних панелей, акумуляторних систем) для важливих соціальних об'єктів (лікарень, шкіл, адміністративних будівель). Спільні проєкти з будівництва або модернізації водоочисних і водовідвідних споруд для забезпечення чистого водопостачання та належного очищення стічних вод для кількох територіальних громад області. Будівництво та експлуатація спільних сміттєпереробних підприємств або сміттєсортувальних станцій для кількох громад. Створення спільних медичних закладів та центрів для надання соціальних послуг для обслуговування мешканців кількох громад.
2.3.2. Активізація міжнародної співпраці (міст, громад, асоціацій тощо)	Формування пропозицій проєктів міжнародного територіального співробітництва, у тому числі реалізованих у рамках договорів, та проєкти міжнародної технічної допомоги Укладання договорів щодо реалізації спільних проєктів.

Очікувані результати:

Реалізовано спільні міжрегіональні проєкти, спрямованих на вирішення актуальних проблем регіону, зокрема на подолання наслідків руйнування Каховської ГЕС.

Реалізовано проєкти міжмуніципального співробітництва (спільні транспортні маршрути, модернізації комунальної інфраструктури, вирішення проблеми ТПВ тощо)

Проведено спільні заходи, семінари та конференції для обміну досвідом та знаннями між представниками різних громад.

Покращено атмосферу довіри та взаєморозуміння між представниками різних громад.

Підвищено рівень впізнаваності Миколаївської області на міжнародній арені.

Укладено міжрегіональні договори з муніципалітетами та регіонами інших країн.

Реалізовано проєкти міжнародного територіального співробітництва, у тому числі реалізовані у рамках договорів, та проєкти міжнародної технічної допомоги.

Укладання договорів щодо реалізації спільних проєктів.

Підвищено ефективність використання державних коштів.

Збільшено обсяги податкових надходжень до місцевих та державного бюджету за рахунок зростання економічної активності.

Індикатори:

- кількість проєктів (МТД), зокрема на подолання наслідків руйнування Каховської ГЕС, одиниць;
- пасажиропотік на міжмуніципальних транспортних маршрутах, %;
- Кількість запущених нових приміських та міжміських внутрішньо обласних (міжмуніципальних транспортних) автобусних маршрутів, одиниць;
- кількість населених пунктів, які обслуговуються новими маршрутами, одиниць;
- загальний обсяг відходів на регіональних центрах сортування, т.;
- відсоток відходів для рециклінгу, %;
- кількість створених спільних промислових кластерів, одиниць;
- кількість створених спільних центрів для обслуговування доріг та комунальних потреб, одиниць;
- загальна кількість профілів Миколаївської області на різних міжнародних платформах (соціальні мережі, туристичні портали, бізнес-каталоги тощо), одиниць;
- кількість спільних міжнародних проєктів в області, одиниць;
- кількість проєктів в контексті подолання наслідків воєнних дій в області, одиниць.
- Кількість договорів про співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво), од.%;
- Кількість укладених міжрегіональних договорів з муніципалітетами та регіонами інших країн;
- Кількість реалізованих проєктів міжнародного територіального співробітництва, у тому числі реалізовані у рамках договорів та проєкти міжнародної технічної допомоги, од.

*Оперативна ціль 2.4.**Підтримка розвитку малого та середнього підприємництва*

Спрямована на створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу в Миколаївській області в умовах війни, перспективах повоєнного відновлення та євроінтеграційного руху.

Важливість реалізації оперативної цілі 2.4 обумовлена чотирма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) створення робочих місць (малий і середній бізнес є основним джерелом нових робочих місць, особливо для молоді); 2) інноваційний розвиток (малий і середній бізнес часто є лідерами в розробці нових продуктів і технологій); 3) соціальна стабільність (розвиток малого і середнього підприємництва сприяє зниженню рівня безробіття та підвищенню добробуту населення); 4) податкові надходження (малий і середній бізнес є важливим джерелом податкових надходжень до місцевих бюджетів).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
2.4.1. Розвиток інфраструктури підтримки підприємництва	Бізнес-центри, бізнес-інкубатори та акселератори: підтримка стартапів через менторство, навчання. Коворкінги: простори для роботи, обміну ідеями та співпраці між підприємцями. Технопарки та інноваційні центри: місця для досліджень, розробки нових продуктів і технологій. Науково-дослідні установи: підтримка підприємців у розробці інноваційних рішень
2.4.2. Розвиток системи інформаційної та консультаційної підтримки МСП щодо участі у державних і регіональних програмах	Веб-сторінки, регулярні зустрічі влади і бізнесу, освітні програми: курси та тренінги підвищення кваліфікації підприємців
2.4.3. Розвиток підприємництва у нішах, які відкриваються в умовах воєнного та післявоєнного часу	Фінансова підтримка новостворених або перепрофільованих підприємств з виробництва дронів, протезів, штучних кісток, органічних продуктів тощо

Очікувані результати:

Створено нові підприємства в секторі МСП, зокрема в нішах, які відкриваються в умовах воєнного та післявоєнного часу

Підвищено обсяги виробництва в секторі МСП.

Створено нові робочі місця у МСП.

Збільшено обсяги податкових надходжень від діяльності малого і середнього бізнесу.

Залучено інвестиції у МСП як внутрішніх, так і зовнішніх.

Забезпечено підтримку діяльності інфраструктури підтримки підприємництва

Підвищено рівень обізнаності підприємців про доступні державні та регіональні програми, їхні умови та вимоги.

Покращено доступ до фінансування МСП для розвитку свого бізнесу.

Індикатори:

- кількість підтриманих стартапів за рік, одиниць;
- кількість створених робочих місць компаніями-резидентами бізнес-центрів, інкубаторів, технопарків та науково-дослідних установ, одиниць;
- сумарний обсяг інвестицій, залучених стартапами, що отримали підтримку, грн;
- відсоток стартапів, які продовжили свою діяльність після закінчення програми інкубації/акселерації, %;
- кількість конференцій, воркшопів, нетворкінг-заходів тощо в області за рік;
- кількість спільних проєктів науково-дослідних установ з підприємствами, одиниць.
- кількість унікальних відвідувачів на веб-сторінках регіону за рік;
- кількість зустрічей влади і бізнесу за рік, од.;
- кількість спільних проєктів, які були реалізовані після зустрічей влади і бізнесу;
- обсяги залучених інвестицій у підприємства в нішах, які відкриваються в умовах воєнного та післявоєнного часу;
- Кількість діючих суб'єктів середнього підприємництва у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення;
- Кількість діючих суб'єктів малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення;
- Кількість новостворених суб'єктів господарювання (фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб), од.;
- Кількість освітніх заходів, тренінгів, вебінарів, семінарів, консультацій тощо, проведених для підприємців за рік, од.;
- Кількість суб'єктів господарювання, які отримали фінансову підтримку за місцевими та регіональними програмами, од.

Підтримка розвитку малого та середнього підприємництва є одним із ключових факторів успішного розвитку Миколаївської області. Реалізація цієї оперативної цілі дозволить створити сприятливі умови для підприємництва, сприяти диверсифікації економіки та підвищити добробут населення.

Оперативна ціль 2.5.

Розвиток туристичної та курортної індустрії

Спрямована на відтворення рекреацій Миколаївської області у популярний туристичний напрямок, що приваблює як внутрішніх, так і іноземних туристів.

Важливість реалізації оперативної цілі 2.5 обумовлена чотирма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) економічне зростання (туризм є одним з найшвидших секторів економіки, який може принести значні доходи до місцевого бюджету); 2) створення робочих місць (розвиток

туристичної інфраструктури та послуг потребує великої кількості робочих рук); 3) збереження культурної спадщини (туризм стимулює збереження історико-культурних пам'яток та етнотрадицій області, а також розвиток місцевих ремесел); 4) поліпшення іміджу регіону (розвиток туризму сприяє підвищенню престижу Миколаївської області як привабливого місця для відпочинку та інвестицій).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
2.5.1. Створення і популяризація туристичних продуктів	Створення баз даних про природні, культурні та історичні об'єкти Культурний туризм: створення тематичних екскурсій, пов'язаних із багатою історією регіону, наприклад, відвідування фортеці Ольвія, популяризація культурної спадщини через фестивалі та етнографічні заходи. Екотуризм: розвиток туристичних маршрутів регіону з акцентом на її унікальну природу, організація активного відпочинку, зокрема прогулянок на байдарках, велосипедних маршрутів. Курортно-оздоровчий туризм: використання природних ресурсів, таких як мінеральні води й грязі, для розвитку санаторіїв, створення програм лікувального та оздоровчого туризму. Інтеграція культурної спадщини, місцевих традицій і ремесел у туристичні маршрути Просування туристичних продуктів через цифрові платформи та маркетингові кампанії
2.5.2. Розвиток туристичної та курортної інфраструктури	Збереження та відновлення узбережжя: інженерні рішення для боротьби з ерозією та екологічне відновлення узбережжя. Поліпшення транспортної доступності: ремонт і модернізація доріг, які ведуть до туристичних об'єктів, створення нових маршрутів залізничного та автобусного сполучення до курортних зон, розвиток річкового транспорту для доступу до узбережжя Чорного моря. Інфраструктура для відпочинку: реконструкція та модернізація готелів, кемпінгів і баз відпочинку, забезпечення зон відпочинку інфраструктурою (душі, туалети, прокат спортивного обладнання), благоустрій пляжів, створення зон відпочинку та розваг. Посилення охорони публічного порядку та відпочинку туристів.

2.5.3. Підготовка кадрів для туристичної індустрії	Навчання персоналу: розвиток освітніх програм «Туризм і рекреація» у вищих і середніх спеціальних навчальних закладах, курси для працівників у сфері обслуговування, підготовка екскурсіводів і фахівців із готельно-ресторанної справи.
--	--

Очікувані результати:

Створено базу даних про природні, культурні та історичні об'єкти
 Створено тематичні маршрути (культурно-історичні, екологічні, гастрономічні тощо)
 Покращено туристичну та курортну інфраструктуру
 Збільшено туристичний потік до регіону.
 Підвищено обсяги туристичного збору.
 Диверсифіковано туристичні продукти регіону.
 Створено нові робочі місця (готельний бізнес, транспорт, харчування тощо).
 Покращено якість туристичних послуг.

Індикатори:

- кількість туристів, які відвідали регіон, осіб;
- темпи зростання кількості туристів за роками, %;
- середня тривалість перебування туристів, дні;
- середні витрати туриста за поїздки, грн;
- сума надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів області, тис. грн;
- кількість створених робочих місць у туристичній галузі, одиниць;
- частка зайнятості в туристичній галузі у загальній зайнятості регіону, %;
- кількість студентів, які навчаються за спеціальностями, що відповідають сучасним вимогам туристичного ринку, осіб;
- кількість нових спеціальностей або спеціалізацій, які відповідають сучасним вимогам туристичного ринку, одиниць;
- кількість учасників представників області у міжнародних проєктах, спрямованих на розвиток освіти в галузі туризму.

Реалізація цієї оперативної цілі дозволить перетворити Миколаївську область на популярний туристичний центр.

5.3. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. Висока якість життя людини та ефективне багаторівневе врядування

Пріоритетним напрямом майбутнього розвитку регіону в соціальному вимірі буде розвиток людського капіталу та підвищення якості життя мешканців області. Повномасштабна війна внесла значні корективи в життя Миколаївської області. Руйнування інфраструктури, вимушена міграція населення, економічні труднощі створюють значні виклики для забезпечення високої якості життя.

Однак, саме в таких умовах ця ціль стає ще більш актуальною, оскільки свідчить про прагнення регіону до відновлення та розвитку, незважаючи на всі труднощі.

Людський капітал Миколаївщини може стати у сучасних умовах драйвером розбудови економіки, але низька якість життя через нерозвиненість суспільних інститутів створюватиме умови з поглиблення таких проблем, як зниження індексу людського розвитку і, відповідно, подальшого послаблення конкурентоспроможності регіону, погіршення вікової структури населення внаслідок зростання кількості населення похилого віку, погіршення співвідношення між працездатним і непрацездатним населенням, зростання трудової міграції, погіршення здоров'я громадян та зниження якості освіти, що призведе до браку кваліфікованого людського капіталу в усіх сферах економіки регіону.

Саме тому система цілей і завдань у цій сфері охоплює діяльність у різних сферах соціально-економічного життя мешканців області, серед яких: відновлення і розвиток інженерної інфраструктури і комунальних послуг, а також вдосконалення системи надання адміністративних і соціальних і культурних послуг.

Визначальним чинником розвитку регіону у перспективі стане інтегрованість мешканців у процеси прийняття рішень щодо розвитку їх територіальних громад та регіону загалом. Перенесення акцентування цілей стратегічного планування на розвиток людського потенціалу має привернути увагу до якості життя як індикатора конкурентоспроможності регіону і стане поштовхом до стимулювання ділової активності та залучення інвестицій.

Забезпечення високої якості життя людини в умовах війни є складним завданням, але воно цілком досяжне за умови консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін. Реалізація цієї стратегічної цілі не тільки дозволить відновити регіон, але й зробить його більш стійким до майбутніх викликів. Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 3. Висока якість життя людини та ефективне багаторівневе врядування			
<i>Оперативна ціль 3.1.</i>	<i>Оперативна ціль 3.2.</i>	<i>Оперативна ціль 3.3.</i>	<i>Оперативна ціль 3.4.</i>
Відновлення і розвиток інженерної інфраструктури і комунальних послуг	Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади	Вдосконалення системи надання адміністративних, соціальних і культурних послуг	Відновлення та збереження навколишнього природного середовища

*Оперативна ціль 3.1.**Відновлення і розвиток інженерної інфраструктури і комунальних послуг*

Спрямована не просто на відновлення зруйнованого, а створення більш сучасної, надійної та енергоефективної інфраструктури, яка забезпечить комфортні умови життя для населення та сприятиме економічному розвитку регіону.

Важливість реалізації оперативної цілі 3.1 обумовлена чотирма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) забезпечення життєдіяльності (інфраструктура – це основа для нормального функціонування будь-якого населеного пункту. Відновлення водопостачання, електроенергії, каналізації, опалення є першочерговим завданням для забезпечення життєдіяльності людей); 2) економічне зростання (розвинена інфраструктура приваблює інвестиції, сприяє розвитку бізнесу та створює нові робочі місця); 3) підвищення якості життя людини (сучасна інфраструктура забезпечує комфортні умови життя, покращує здоров'я населення та сприяє соціальному розвитку); 4) екологічна безпека (модернізація інфраструктури дозволяє знизити негативний вплив на довкілля).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
3.1.1. Забезпечення населення якісним водопостачанням і водовідведенням	Реконструкція і модернізація водогонів, артезіанських свердловин, очисних споруд. Установки доочищення питної води
3.1.2. Підвищення енергоефективності у комунальній сфері та житловому фонді	Впровадження системи енергоменеджменту в громадах, термомодернізація будівель, модернізація котелень
3.1.3. Впровадження сучасних технологій управління ТПВ	Організація системи роздільного збору ТПВ у громадах, сміттесортувальні лінії, створення регіональної системи сміттєпереробних заводів, вторинна переробка ТПВ, у т.ч. непридатних та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин
3.1.4. Розширення міжрегіональної і внутрішньорегіональної транспортної доступності	Будівництво і реконструкція доріг

Очікувані результати:

Забезпечено питною водою проблемні території.

Забезпечено водовідведення в населених пунктах з централізованим водопостачанням

Поліпшено загальний рівень здоров'я населення, зменшено кількість захворювань, пов'язаних зі споживанням неякісної води.

Підвищено загальний рівень комфорту в житловому секторі.

Впроваджено систему енергоменеджменту в громадах.

Модернізовано котельні систем опалення та переведено на альтернативні види палива.

Термомодернізовано будівлі соціальної сфери.

Зменшено рівень витрат споживачів на опалення та гарячу воду, завдяки енергоефективним заходам.

Зменшено витрати комунальних підприємств на енергоносії.

Впроваджено систему роздільного збирання ТПВ у громадах.

Розроблено регіональну схему сміттєпереробних заводів.

Розроблено проекти будівництва сміттєпереробних заводів в рамках регіональної схеми.

Зменшено негативний вплив на довкілля.

Реконструйовано критичні ділянки доріг міжрегіонального та внутрірегіонального сполучення.

Індикатори:

- протяжність збудованих, реконструйованих та відремонтованих водопровідних та каналізаційних мереж, км;
-
- Кількість впроваджених станцій (установок) доочищення питної води (з наростаючим підсумком), од.;
- кількість артезіанських свердловин, очисних споруд, одиниць;
- рівень доступу населення до питної води, %;
- скорочення споживання природного газу та електроенергії в комунальній теплоенергетиці та житловому фонді, %;
- кількість нових підприємств з переробки відходів, одиниць;
- частка територіальних громад, які впровадили систему роздільного збирання, %;
- обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферу, м³;
- обсяг скидів стічних вод, м³;
- частка територіальних громад, які впровадили систему роздільного збору, %;
- кількість робочих місць у сфері переробки відходів, місць;
- обсяг відходів, які йдуть на рециклінг, т;
- протяжність реконструйованих доріг, км.

Відновлення і розвиток інженерної інфраструктури і комунальних послуг є стратегічно важливим завданням для Миколаївської області. Реалізація цієї оперативної цілі дозволить створити сучасний і комфортний регіон, який зможе успішно розвиватися в майбутньому.

Інституційна спроможність органів публічної влади у децентралізованій системі управління передбачає якісне надання послуг з урахуванням таких елементів, як повноваження, ресурси, взаємодія органів публічної влади та громадян.

Спрямована на створення ефективної системи надання послуг населенню, яка б задовольняла його потреби та відповідала сучасним стандартам.

Важливість реалізації оперативної цілі 3.2 обумовлена такими факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) покращення якості життя (ефективна система надання послуг сприяє підвищенню якості життя населення, задовольняючи його потреби в освіті, охороні здоров'я, соціальному захисті та інших сферах); 2) можливість залучення додаткових коштів для реалізації місцевих проєктів з розвитку та відновлення; 3) відкрита та прозора робота органів місцевого самоврядування; 4) підвищення довіри до влади (прозорість і доступність послуг підвищують довіру населення до влади).

Стратегічне планування є одним з найважливіших аспектів інституційної спроможності органів публічної влади, який формує підґрунтя для ефективного використання ресурсів та потенціалу, упровадження інноваційних підходів та смарттехнологій, навчання та вдосконалення, управління співпрацею та конкурентності; відповідності місцевої політики очікуванням жителів громади.

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
3.2.1. Розроблення / оновлення планувальних документів (стратегічних та програмних) на регіональному та місцевому рівнях	Розробка/оновлення стратегій розвитку громад області, планів заходів з їх реалізації, програм економічного і соціального розвитку, програм комплексного відновлення територій, планів відновлення та розвитку області та територіальних громад в контексті воєнного стану Розробка/оновлення статутів територіальних громад (до 01 січня 2027 року)
3.2.2. Інтеграція цифрових технологій у врядування	Розробка мобільних застосунків для спрощення взаємодії громадян із владою. Інтеграція систем "розумних міст" (Smart Cities) у роботу місцевих органів влади. Забезпечення кібербезпеки в діяльності органів врядування.

Очікувані результати:

Затверджено документи стратегічного планування та реалізації регіональної політики з урахуванням пріоритетів щодо відновлення та розвитку регіону і території, що постраждали внаслідок збройної агресії рф.

Затверджено статути територіальних громад з урахуванням приписів Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування».

Впроваджено мобільні додатки такі, як, наприклад: "Smart Problem" (ямковий ремонт, неприбране сміття, зламані вуличні ліхтарі, надсилання фото/відео з геолокацією для реєстрації проблеми), "Місцева демократія" (інформація про громадські слухання та можливість брати участь у них онлайн, календар місцевих подій і засідань) тощо.

Впроваджено елементи Smart Cities у м. Миколаєві та районних центрах.

Індикатори:

- кількість територіальних громад області, в яких затверджено стратегії розвитку, одиниць;
- кількість територіальних громад області, в яких затверджено статути територіальних громад, одиниць;
- частка територіальних громад, які мають затверджену містобудівну документацію на всю територію територіальної громади, %;
- кількість діючих додатків електронного врядування, одиниць;
- кількість активних користувачів додатками, осіб;
- кількість впроваджених проєктів системи Smart Cities.

Реалізація цієї оперативної цілі дозволить створити комфортне середовище для життя і роботи, підвищити якість життя населення Миколаївської області та зміцнити довіру до влади.

Стратегії розвитку є основою регіонального відновлення. Це ключові планувальні документи і головний орієнтир для розвитку регіону та громад на найближчі роки. Охоплення процесом стратегічного планування всіх територіальних громад області (визначення стратегічних цілей, розроблення планів заходів, підготовка переліку ключових проєктів, показників та інструментів моніторингу) з урахуванням воєнних викликів та шляхів їх подолання, реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції, регіонально орієнтованої політики з урахуванням соціальних, просторових, безпекових, екологічних та економічних особливостей територій є вкрай важливим завданням.

Затвердження статутів територіальних громад сприятиме розвитку громадянського суспільства та участі жителів в процесах прийняття рішень на місцевому рівні, ефективному витрачання ресурсів територіальних громад.

Оперативна ціль 3.3.

Вдосконалення системи надання адміністративних, соціальних і культурних послуг

Спрямована на створення ефективної системи надання послуг населенню, яка б задовольняла його потреби та відповідала сучасним стандартам.

Важливість реалізації оперативної цілі 3.2 обумовлена чотирма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) покращення якості життя

(ефективна система надання послуг сприяє підвищенню якості життя населення, задовольняючи його потреби в освіті, охороні здоров'я, соціальному захисті та інших сферах); 2) зручність для громадян (спрощення процедур отримання послуг економить час громадян, роблячи взаємодію з державними органами більш приємною); 3) розвиток бізнесу (ефективна система адміністративних послуг сприяє розвитку бізнесу, знижуючи адміністративний тиск на підприємців); 4) підвищення довіри до влади (прозорість і доступність послуг підвищують довіру населення до влади).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
3.3.1. Вдосконалення мережі ЦНАП	Розширення мережі ЦНАП у громадах Модернізація діючих ЦНАП
3.3.2. Розвиток мережі навчальних закладів дошкільної і середньої освіти з урахуванням демографічної ситуації	Оптимізація мережі закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти в контексті демографічних викликів. Забезпечення навчальних закладів сучасною мультимедійною технікою. Розвиток інклюзивного освітнього середовища. Створення Військового ліцею в Миколаївській області на базі Горохівської філії Надбужького професійного аграрного ліцею.
3.3.3. Розвиток систем первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медицини	Будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт закладів охорони здоров'я, вдосконалення матеріально-технічної бази екстреної (швидкої) медичної допомоги. Розвиток телемедицини. Розвиток напрямків надання допомог, що пов'язані із травмами війни (лікування політравм, психологічна допомога, реабілітація тощо).
3.3.4. Популяризація здорового способу життя	Будівництво/реконструкція/модернізація/капітальний ремонт палаців спорту, стадіонів, басейнів. Проведення інформаційних кампаній щодо пропаганди здорового способу життя та спортивних заходів «Спорт для всіх». Забезпечення дітей закладів освіти безпечним, повноцінним харчуванням
3.3.5. Розвиток мережі культурно-мистецьких закладів та створення умов для творчого самовираження	Будівництво/реконструкція/капітальний ремонт/модернізація культурно-мистецьких закладів. Створення мультикультурних просторів. Модернізація та інформатизація бібліотек, розширення бібліотечних послуг на основі інформаційно-комунікаційних технологій

3.3.6. Сприяння збереженню та розвитку етнічної та культурної самобутності національних меншин (спільнот)	Підтримка культурологічних та просвітницьких заходів, організованих громадськими об'єднаннями національних меншин (спільнот) в рамках обласної Цільової національно-культурної програми підтримки та сприяння розвитку національних меншин (спільнот) Миколаївської області на 2025-2027 рр.
---	--

Очікувані результати:

Підвищено рівень зручності та доступності адміністративних послуг.

Скорочено час на отримання адміністративних послуг.

Оптимізовано мережу закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти.

Поліпшено матеріально-технічну базу закладів освіти, охорони здоров'я та культури.

Популяризація занять спортом та фізичною культурою серед широких верств населення.

Залучення до занять фізичною культурою і спортом ветеранів бойових дій.

Популяризація олімпійських та неолімпійських видів спорту.

Збереження та розбудова спортивної інфраструктури та розвиток дитячо-юнацького спорту.

Створено мультикультурні простори.

Підвищено якість освітніх, медичних, соціальних, культурних послуг.

Створено Військовий лицей на базі Горохівської філії Надбужького професійного аграрного ліцею та забезпечено його діяльність.

Підвищено рівень задоволеності громадян якістю надання послуг.

Формування і утвердження української національної та громадянської ідентичності, оборонної свідомості, громадянської стійкості у населення регіону.

Збільшено кількість кваліфікованих молодіжних працівників.

Індикатори:

- кількість ЦНАП області та їх географічна доступність, од.;
- кількість адміністративних послуг, які надаються, од.;
- кількість віддалених сервісів (мобільні пункти прийому документів тощо), од.;
- частка послуг, що надаються в електронному вигляді, %;
- рівень кадрового забезпечення шкіл, лікарень, закладів культури, спортивної інфраструктури, %;
- кількість кваліфікованих фахівців у цих сферах, осіб;
- популяризація занять спортом та фізичною культурою серед широких верств населення, кількість населення;
- залучення до занять фізичною культурою і спортом ветеранів бойових дій, осіб;
- Популяризація олімпійських та неолімпійських видів спорту, кількість змагань;

- Збереження та розбудова спортивної інфраструктури та розвиток дитячо-юнацького спорту, кількість закладів;
- витрати на одного учня/пацієнта, грн.;
- рівень задоволення мешканців освітніми, медичними та культурними послугами (за результатами соціологічних опитувань);
- кількість закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти в результаті оптимізації мережі, од.;
- кількість навчальних закладів області, що забезпечені сучасною мультимедійною технікою, одиниць;
- кількість інклюзивних освітніх закладів, одиниць;
- кількість випускників Військового ліцею щорічно, осіб;
- кількість реконструйованих та реставрованих закладів охорони здоров'я, одиниць;
- кількість медичних закладів в області, що надають телемедичні послуги, одиниць;
- частка населення, яке скористалося телемедичними послугами, %;
- загальна кількість осіб, які звернулися за медичною допомогою, що пов'язана із травмами війни, та отримали її, осіб;
- кількість реконструйованих та реставрованих закладів фізкультури і спорту, од.;
- кількість проведених інформаційних заходів щодо пропаганди здорового способу життя та спортивних заходів «Спорт для всіх», одиниць;
- кількість реконструйованих та реставрованих культурно-мистецьких закладів, од.;
- кількість нових мультикультурних просторів, од.;
- загальна кількість людей, які відвідують мультикультурний простір за рік, осіб;
- кількість реконструйованих та реставрованих бібліотек, од.;
- кількість записів електронного каталогу, осіб;
- кількість масових заходів для відвідувачів бібліотек за рік, од.;
- кількість учасників заходів в бібліотеках за рік, осіб;
- кількість заходів в рамках обласної Цільової національно-культурної програми підтримки та сприяння розвитку національних меншин (спільнот) Миколаївської області на 2025-2027 роки, од.;
- формування і утвердження української національної та громадянської ідентичності, оборонної свідомості, громадянської стійкості у населення регіону, кількість осіб.

Реалізація цієї оперативної цілі дозволить створити комфортне середовище для життя і роботи, підвищити якість життя населення Миколаївської області та зміцнити довіру до влади.

*Оперативна ціль 3.4.**Відновлення та збереження навколишнього природного середовища*

Спрямована на мінімізацію негативного впливу на довкілля, зумовленого як військовими діями, так і загальною господарською діяльністю, та забезпечення сталого розвитку регіону. Збереження природи є невід'ємною частиною відновлення та розвитку Миколаївщини, адже здорове довкілля – це основа для якісного життя людей.

Важливість реалізації оперативної цілі 3.3 обумовлена чотирма факторами для відновлення та подальшого розвитку регіону: 1) екологічна безпека (здоров'я населення безпосередньо залежить від стану навколишнього середовища. Забруднення повітря, води та ґрунтів призводить до поширення захворювань.); 2) стійкість регіону (здорові екосистеми допомагають області краще протистояти наслідкам кліматичних змін та інших природних катаклізмів); 3) економічний розвиток (збереження природи сприяє розвитку екологічного туризму, сільського господарства та інших галузей економіки); 4) міжнародний імідж (дбайливе ставлення до довкілля підвищує міжнародний імідж регіону).

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
3.4.1. Відновлення та збереження особливо цінних природних територій та біорізноманіття	Створення природоохоронних об'єктів, розвиток та збереження природно-заповідних територій та об'єктів, у тому числі регіональних ландшафтних парків. Збереження, відновлення та картування видової різноманітності флори та фауни регіону. Розбудова мережі еколого-освітніх центрів. Розвиток мережі сучасних станцій з моніторингу довкілля
3.4.2. Відновлення водності водних об'єктів та охорони і захисту лісів у лісовому фонді	Створення нових штучних водойм для забезпечення потреб населення та сільського господарства. Розвиток мережі артезіанських свердловин і насосних станцій. Розчищення та врегулювання русел річок, розчищення водойм (озер, ставків). Формування і оздоровлення лісів. Відтворення, охорона і захист лісів
3.4.3. Екологічна освіта населення	Освітні еко-програми в школах, екологічні акції, втілення в громадах проєктів за принципом «зеленого відновлення». Розбудова мережі еколого-освітніх центрів.

Очікувані результати:

Зменшено рівень забруднення повітря, води та ґрунту.

Відновлено пошкоджені екосистеми.

Відновлено водність водних об'єктів.

Розширено площі зелених насаджень.

Підвищено рівень екологічної свідомості населення.

Індикатори:

- площа відновлених природно-заповідних територій, га;
- поверхня водних об'єктів з відновленою водністю, кв. км;
- загальна площа висаджених рослин, кв. км;
- кількість створених штучних водойм, одиниць;
- площа розчищених русел річок, кв. км;
- концентрація забруднюючих речовин у повітрі, воді та ґрунті (порівняно з нормативними значеннями), мг/куб. м;
- площа відновлених лісів, га;
- кількість проведених екологічних заходів (акції, конференції, семінари), од.

5.4. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. Економіка на основі інноваційного та високотехнологічного розвитку у сферах смартспеціалізації

Стратегічним пріоритетом розвитку економіки Миколаївської області на період до 2027 року є розвиток інноваційно орієнтованих секторів економіки, які нададуть поштовх для розвитку інших сфер, а також сприятимуть реалізації експортного потенціалу ключових секторів економіки, модернізації та техніко-технологічному переоснащенню промислових підприємств, розвитку наукомістких, енерго- та екологоефективних і високотехнологічних промислових виробництв зі зростаючою економічною та соціальною віддачею,

Смарт-спеціалізація передбачає не стільки стимулювання інновацій, скільки активізацію довгострокових структурних змін в економіці регіону з орієнтацією на перспективу, тобто формування такої політики, яка дозволить регіону зайняти ніші на глобальних ринках.

Обґрунтована смарт-спеціалізація регіону за рахунок цілеспрямованої підтримки інноваційного розвитку визначеного кола пріоритетних напрямів здатна достатньо швидко активізувати якісні структурні економічні трансформації та підвищити конкурентоспроможність економіки регіону у національному та глобальному просторі. Також імплементація принципів смарт-спеціалізації при виборі пріоритетних сфер економічної діяльності в регіоні відкриває можливості залучення коштів європейських фондів для стимулювання розвитку обраних сфер.

Оцінюючи науково-дослідний та інноваційний потенціал області в розрізі видів та підвидів економічної діяльності, враховуючи потенціал суміжних галузей визначено, що основу для смартспеціалізації в перспективі можуть сформувати такі **види економічної діяльності**: водний транспорт (КВЕД 50); виробництво, передача та розподілення електроенергії (КВЕД 35.1); аквакультура (КВЕД 03); сільське господарство, та надання пов'язаних із ними послуг (КВЕД 01); перероблення та консервування фруктів і овочів (КВЕД 10.3); виробництво молочних продуктів (КВЕД 10.5); виробництво машин і устаткування загального призначення (КВЕД 28.1); ремонт і технічне обслуговування готових металевих виробів, машин і устаткування (КВЕД 33.1).

Напрями реалізації смарт-спеціалізації є актуальними для досягнення цілей сталого розвитку, сприяючи переходу до ресурсозберігаючої економіки, створюючи конкурентні переваги на внутрішніх та зовнішніх ринках; підтримуючи структурні зміни, пропонуючи нові та кращі робочі місця та соціальні інновації. Смарт-спеціалізація дає можливість розблокувати регіональний потенціал для структурних і технологічних змін, а також промислової модернізації на інноваційних засадах.

Стратегічна ціль 4. Економіка на основі інноваційного та високотехнологічного розвитку у сферах SMART-спеціалізації	
<i>Оперативна ціль 4.1.</i>	<i>Оперативна ціль 4.2.</i>
Створення нових наукомістких виробництв та продуктів	Забезпечення потреби у висококваліфікованих кадрах для розвитку інноваційних виробництв

Оперативна ціль 4.1.

Створення нових наукомістких виробництв та продуктів

Спрямована на перетворення Миколаївської області в регіон, який спеціалізується на виробництві високотехнологічної продукції, що базується на наукових дослідженнях та розробках. Це передбачає створення нових підприємств, які б використовували інноваційні технології та виробляли конкурентоспроможну продукцію з високою доданою вартістю.

Наявність природних ресурсів, ринків збуту та інфраструктури зумовлює характерну спеціалізацію промислового виробництва кожного регіону України. До кола інноваційно-активних підприємств області входять підприємства машинобудування, енергетики, добувної та харчової промисловості.

Очікується, що поліпшення умов для наукової та інноваційної діяльності сприятиме виробництву нових (інноваційних) видів конкурентоспроможної продукції як для вітчизняних, так і зарубіжних ринків, що призведе до збільшення обсягів реалізації інноваційної продукції, в т. ч. на експорт, та сприятиме економічному процвітання області.

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
4.1.1. Розробка інвестиційних пропозицій на створення високотехнологічних виробництв у сферах, визначених смарт-спеціалізацією	Випуск нових видів конкурентоспроможної продукції, у тому числі з використанням наукових розробок. Впровадження новітніх технологій у розвиток виробництва та переробки продукції. Створення навколо малих міст технологічних циклів з переробки плодоовочевої продукції та технічних культур

Очікувані результати:

Розроблено та впроваджено у виробництво нові види конкурентоспроможної продукції;

Збільшено обсяги видатків на наукові дослідження та розробки;

Збільшено обсяг внутрішніх і зовнішніх інвестицій в секторах смарт-спеціалізації;

Впроваджено нові технології для модернізації економіки;

Створено нові робочі місця в результаті запровадження смарт-спеціалізації в регіоні;

Підвищено роль наукових, науково-дослідних установ та освітніх закладів в інноваційному розвитку регіону;

Активізовано науково-технологічне співробітництво з іншими регіонами та країнами.

Індикатори:

- обсяги фінансування наукових досліджень і розробок (НДДКР) з різних джерел (державного бюджету, бізнесу, міжнародних організацій), грн.;
- частка витрат на НДДКР у валовому регіональному продукті, %;
- обсяг прямих іноземних інвестицій у секторах смарт-спеціалізації, дол.;
- обсяг внутрішніх інвестицій у секторах смарт-спеціалізації, млн. грн;
- кількість інвестиційних проєктів у секторах смарт-спеціалізації, одиниць;
- частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси) у загальній кількості промислових підприємств, %;
- кількість патентів, отриманих науковими установами, одиниць;
- обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) підприємств, млрд. грн.

Створення нових наукомістких виробництв є ключовим фактором для забезпечення сталого розвитку Миколаївської області.

*Оперативна ціль 4.2.**Забезпечення потреби у висококваліфікованих кадрах для розвитку інноваційних виробництв*

Кадровий потенціал є одним із ключових елементів інноваційного розвитку, тому йому необхідно приділяти окрему увагу, особливо в контексті впровадження смарт-спеціалізації. Лише людина здатна генерувати та втілити нові ідеї у життя.

Необхідною умовою продуктивності кадрового потенціалу є високий рівень інноваційної культури. Вона характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах. Важливим у контексті побудови інноваційної культури є створення умов для самореалізації творчої людини, починаючи зі школи, закладів професійно-технічної та вищої освіти, з

подальшою трансформацією в успішного інноватора, дослідника, підприємця тощо.

Освіта є невід'ємним компонентом регіональної інноваційної політики. Через фінансову та іміджеву непрестижність інноваційної діяльності стало проблемою залучення молодих талановитих кадрів у наукову сферу.

Очікується, що поліпшення умов для роботи науковців та інноваторів в області призведе до нарощення кадрового потенціалу, активізації винахідницької діяльності в вищих навчальних закладах та міжнародного науково-технічного співробітництва, що створить умови для впровадження смарт-спеціалізації в області.

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
4.2.1. Сприяння розвитку висококваліфікованого кадрового потенціалу у сферах смарт-спеціалізації	Створення навчальних центрів для підготовки кадрів у галузях, що відповідають пріоритетам смарт-спеціалізації (ІТ, агротехнології, екологічні технології тощо) Програми дуальної освіти (партнерство між навчальними закладами та підприємствами для підготовки фахівців з практичними навичками, стажування студентів на підприємствах сфери смарт-спеціалізації) Створення курсів для школярів і студентів, які популяризують сфери науки, техніки, інженерії та математики.

Очікувані результати:

Збільшено кількість наукових досліджень і розробок.

Підвищено рівень залученості студентської молоді до наукової та інноваційної діяльності.

Активізовано міжнародне наукове та інноваційне співробітництва.

Підвищено рейтинги вищих навчальних закладів в частині наукової та інноваційної діяльності.

Індикатори:

- кількість науковців, залучених до НДДКР, осіб;
- динаміка зростання кількості науковців за роками, %;
- частка науковців з науковими ступенями та званнями, %;
- кількість студентських наукових робіт, що подаються на конкурси, одиниць;
- кількість студентських стартапів, одиниць;
- кількість укладених міжнародних договорів про співробітництво в галузі науки і технологій, одиниць;
- кількість спільних наукових проєктів з іноземними партнерами, одиниць;
- позиції вищих навчальних закладів у національних і міжнародних рейтингах, місце;

- кількість отриманих грантів, одиниць;
- кількість технопарків, інкубаторів, акселераторів, одиниць.
-

ПЕРСПЕКТИВИ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Транспортно-логістичний хаб з розвинутою портовою інфраструктурою

Реалізація ідей «блакитної економіки»

Інноваційний розвиток промисловості

Інноваційний агропромисловий комплекс

РОЗДІЛ 6. СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Упровадження Стратегії буде забезпечуватись шляхом партнерства, координації та об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін: органів влади різного рівня, міжнародних інституцій, громадськості, бізнесу та буде спрямована на досягнення стратегічних та оперативних цілей Стратегії та, у кінцевому підсумку, стратегічного бачення регіону на період до 2027 року.

Регіональна Стратегія реалізується двома етапами (три та чотири роки) шляхом розроблення та виконання планів заходів.

У рамках другого етапу передбачається розроблення та виконання плану заходів на відповідний період, що передбачатиме: середньострокові організаційні, правові та інші заходи, необхідні для реалізації Стратегії; строки здійснення заходів та визначення відповідальних за їх здійснення; індикатори оцінювання здійснення заходів та їх цільові значення; індикативні обсяги і джерела фінансування; регіональні програми розвитку, спрямовані на вирішення інвестиційних завдань Стратегії.

Також інструментами реалізації Стратегії є стратегії розвитку територіальних громад та плани заходів з їх реалізації, обласні цільові і комплексні програми, програми економічного і соціального розвитку, програми комплексного відновлення, плани відновлення та розвитку області та територіальних громад, інші програми та проекти регіонального розвитку, при розробленні яких будуть враховуватись положення регіональної Стратегії.

Плани заходів з реалізації Стратегії є обов'язковими для врахування під час підготовки (коригування) відповідних місцевих бюджетів. Проведення моніторингу реалізації регіональної Стратегії та виконання Плану заходів здійснюється Миколаївською обласною державною (військовою) адміністрацією відповідно до порядку, визначеного постановою Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 816 «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів», зокрема шляхом: відстеження, вимірювання та аналізу відхилення показників фактичних результатів від цільових (проміжних) індикаторів досягнення цілей, визначених регіональною Стратегією (додаток); порівняння фактично отриманих значень індикаторів здійснення заходів та їх значень, визначених Планом заходів.

Оцінювання реалізації регіональної Стратегії та виконання Плану заходів здійснюється за результатами виконання першого та другого етапів реалізації регіональної стратегії розвитку (внутрішнє оцінювання) та після завершення реалізації регіональної стратегії розвитку (зовнішнє оцінювання) шляхом оцінювання індикаторів досягнення цілей, результативності, ефективності та впливу виконання регіональної Стратегії на розвиток області та територіальних громад згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 305 «Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики».

Відповідальними за реалізацію Стратегії є: Миколаївська обласна державна (військова) адміністрація, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Також до реалізації Стратегії будуть залучені Агенція

регіонального розвитку Миколаївської області, громадські організації, суб'єкти підприємництва, представники заінтересованих сторін.

Перелік індикаторів досягнення цілей Стратегії, які найбільше підходять для потреб моніторингу, наведено нижче.

*Перелік індикаторів для оцінки досягнення цілей Стратегії розвитку
Миколаївської області на період до 2027 року включно*

I. Індикатори, рекомендовані Міністерством розвитку громад та територій України:

№	Назва показника	Значення індикатора		
		базове (01.01.2024)	проміжне (01.01.2026)	цільове (01.01.2028)
1.	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, млн. гривень	Ураховуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією росії проти України актуальна статистична інформація буде у наявності після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»		
2.	Чисельність наявного населення (за оцінкою), тис. осіб	На період дії воєнного стану або стану війни в Україні, а також протягом трьох місяців після його завершення, органами державної статистики призупинено розрахунки чисельності населення, зважаючи на відсутність у повному обсязі адміністративних даних щодо природного та міграційних рухів. Формування та поширення офіційної державної статистичної інформації щодо демографічних показників буде поновлено після отримання всіма регіонами України адміністративних даних у повному обсязі.		
3.	Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, гривень	Ураховуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією росії проти України актуальна статистична інформація буде у наявності після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»		
4.	Індекс промислової продукції, відсотків до попереднього року			
5.	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) підприємств, млн. гривень	Відповідно до плану державних статистичних спостережень термін оприлюднення даних за 2024р. – 13 жовтня 2025р.		
6.	Індекс сільськогосподарської продукції, відсотків до попереднього року	Відповідно до плану державних статистичних спостережень термін оприлюднення остаточних даних за 2024р. – 30 травня 2025р.		
7.	Обсяг продукції сільського господарства у постійних цінах, млн. гривень			

8.	Індекс будівельної продукції, відсотків до попереднього року	Ураховуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією росії проти України актуальна статистична інформація буде у наявності після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».
9.	Індекс споживчих цін, відсотків до грудня попереднього року	грудень 2024р. до грудня 2023р.- 113,3
10.	Кількість діючих суб'єктів середнього підприємництва у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	Показник не розраховується з 2022р. у зв'язку з відсутністю інформації щодо чисельності населення.
11.	Кількість діючих суб'єктів малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	Показник не розраховується з 2022р. у зв'язку з відсутністю інформації щодо чисельності населення.
12.	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, гривень	Показник не розраховується з 2022р. у зв'язку з відсутністю інформації щодо чисельності населення.
13.	Частка кількості інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств, відсотків	Ураховуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією росії проти України актуальна статистична інформація буде у наявності після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»
14.	Темп зростання (зменшення) доходів загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів), відсотків до попереднього року	Зазначені показники застосовуються при оцінці отриманих фактичних результатів відповідного звітного періоду. Наприклад: для визначення рівня досягнення (рейтингу) серед територіальних громад області.
15.	Доходи загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу населення, тис. гривень	
16.	Видатки місцевих бюджетів (загальний та спеціальний фонд) у розрахунку на одну	

	особу населення, тис. гривень			
17.	Частка видатків бюджету розвитку у видатках місцевого бюджету (загальний та спеціальний фонд), відсотків			
18.	Індекс цифрової трансформації регіонів, одиниць	—	—	—
19.	Рівень автоматизації центрів надання адміністративних послуг, відсотків	33	50	100
20.	Рівень покриття інтернет-зв'язком, відсотків	-	97	100
21.	Рівень покриття мобільним зв'язком, відсотків	-	97	100
22.	Частка населення, що має доступ до мобільного широкосмугового доступу до Інтернету із швидкістю не менше 2 Мбіт/с, відсотків	-	98	100
23.	Рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією Міжнародної організації праці), відсотків до робочої сили відповідного віку	Основним джерелом отримання показника є обстеження робочої сили, яке у зв'язку з військовою агресією росії проти України не проводиться органами державної статистики через неможливість відвідування домогосподарств. Зважаючи на це, інформація за 2022, 2023рр. не формувалася, за 2024р. формуватися не буде.		
24.	Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, відсотків до всього населення відповідного віку			
25.	Індекс реальної заробітної плати, відсотків до відповідного періоду попереднього року	Ураховуючи ситуацію, що склалася у зв'язку з військовою агресією росії проти України актуальна статистична інформація буде у наявності після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».		
26.	Заборгованість з виплати заробітної плати, відсотків до фонду оплати праці за останній місяць звітного року			
27.	Кількість внутрішньо переміщених осіб,	129	114	107

	узятих на облік, тис. осіб			
28.	Частка територіальних громад, які мають затверджену містобудівну документацію на всю територію територіальної громади, відсотків	0	20	100
29.	Обсяг перевезених вантажів авто-мобільним транспортом, відсотків до попереднього року	-	10	10
30.	Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію у розрахунку на 1 тис. осіб населення, кв. метрів	З урахуванням прийнятих в експлуатацію житлових будівель відповідно до встановленого Порядку (наказ Мінрегіону від 03.07.2018 № 158 (зі змінами)), дач та садових будинків. У розрахунку використано дані про чисельність середнього постійного населення за 2021р. Відповідно до плану державних статистичних спостережень термін оприлюднення даних за 2024р. – 28 лютого 2025р.		
31.	Кількість викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел забруднення, тис. тонн	Відповідно до плану державних статистичних спостережень за 2024р термін оприлюднення даних – 26 травня 2025р.		
32.	Кількість викидів забруднюючих речовин і парникових газів від пересувних джерел забруднення, тис. тонн	Інформація за 2022, 2023рр. буде оприлюднена після завершення встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» терміну для подання статистичної та фінансової звітності.		
33.	Співвідношення наявної кількості місць у закладах дошкільної освіти до фактичної чисельності вихованців, охоплених закладами дошкільної освіти, відсотків	68	70	75
34.	Частка дітей сільської місцевості, для яких організовано підвезення шкільними автобусами до місця навчання і додому, відсотків до загальної кількості учнів, які того потребують	89	95	100
35.	Частка закладів освіти, у яких створено безпечні умови для	60	80	100

	навчання та праці (облаштовані укриттями), відсотків			
36.	Загальний коефіцієнт народжуваності, на 1 тис. осіб наявного населення	Показник не розраховується з 2022р. у зв'язку з відсутністю в повному обсязі адміністративних даних Міністерства юстиції України. Формування та поширення офіційної державної статистичної інформації щодо демографічних показників буде поновлено після отримання всіма регіонами України адміністративних даних у повному обсязі.		
37.	Загальний коефіцієнт смертності, на 1 тис. осіб наявного населення			
38.	Забезпеченість лікарями на 10 тис. населення, коефіцієнт	24,9	29,0	50,0

II. Ключові індикатори, які найкраще забезпечують моніторинг очікуваних результатів відповідно до визначених цілей та завдань Стратегії:

Назва оперативної цілі Стратегії	Назва завдання	Найменування індикатора	Одиниця виміру індикатора	Значення індикатора		
				базове (01.01.2024)	проміжне (01.01.2026)	цільове (01.01.2028)
1.1. Підвищення рівня безпеки критичної і соціальної інфраструктури	1.1.1. Відбудова/реконструкція зруйнованих/пошкоджених критично важливих об'єктів соціальної інфраструктури та житла	Відсоток відбудови/реконструкції зруйнованих/ пошкоджених закладів охорони здоров'я	%	55	70	100
		Відсоток відновлених об'єктів до зруйнованих	%	37,31 базове (01.01.2025)	60	100
	1.1.2. Створення безпечних умов в закладах соціальної сфери (закладах професійної освіти, школах та дошкільних установах, закладах охорони здоров'я тощо)	Кількість шкіл та дошкільних установ, забезпечених укритами	одиниць	468	516	564
		Відсоток закладів охорони здоров'я, які забезпечені захисними спорудами цивільного захисту	%	80	90	100
	1.1.3.Забезпечення енергетичної незалежності об'єктів соціальної інфраструктури та громадських будівель	Відсоток енергетичної автономності закладів охорони здоров'я	%	30	56	100
		Кількість шкіл та дошкільних установ, забезпечених автономним електропостачанням	одиниць	602	652	702
		Кількість введених об'єктів:				
		- сонячної генерації	одиниць	13	55	70
		- альтернативної теплової генерації	одиниць	189	215	223

		(з наростаючим підсумком)				
	1.1.4.Розвиток децентралізованої електрогенерації, в т.ч. вітро- та геліогенерації, будівництво малих гідро-електростанцій тощо	Обсяги введеної потужності електрогенерації від об'єктів малої енергетики, приєднаних до систем розподілу електроенергії (з наростаючим підсумком)	МВт	801,81	820,0	840,0
1.2. Підсилення соціальної згуртованості	1.2.1. Розширення фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб	Кількість створених місць для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб	одиниць	5	7	10
		Кількість ліжко-місць в місцях тимчасового проживання для внутрішньо переміщених осіб	ліжко-місць	315	400	600
		Кількість житлових об'єктів соціального/тимчасового призначення	об'єктів	100	120	140
	1.2.2. Сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах	Чисельність зареєстрованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб	осіб	1400	2700	3000
		Чисельність працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб	осіб	307	700	1000
	1.2.3. Розвиток системи надання соціальних послуг та психологічна допомога соціально незахищеним категоріям населення	Створення реабілітаційних відділень та центрів ментального здоров'я у над кластерних та кластерних багатопрофільних лікарнях	кількість закладів охорони здоров'я	2	5	9
		Кількість створених просторів для соціально незахищених категорій населення	об'єктів	7	10	15
		Кількість спеціалізованих сервісів для осіб, що постраждали від домашнього	одиниць	30	40	45

		наси́льства, наси́льства за ознакою статі				
		Чисельність соціально незахищених осіб, охоплених державними соціальними допомогами	тис.осіб	48	46	46
		Кількість надавачів соціальних послуг в області	одиниць	37	63	70
		Кількість наданих соціальних послуг населенню за рік	тис.послуг	118	130	150
	1.2.4. Реінтеграція ветеранів війни до цивільного життя	Кількість ветеранських просторів	одиниць	6	12	20
		Чисельність фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб	осіб	12	44	52
		Чисельність ветеранів війни, охоплених профорієнтаційними послугами	осіб	120	500	1000
		Чисельність ветеранів війни та членів їхніх сімей, що отримали грант на відкриття/розвиток власного бізнесу	осіб	4	15	15
2.1. Диверсифікація економіки регіону	2.1.1. Розвиток пріоритетних галузей	Кількість створених індустріальних парків	одиниць	1	3	6
		Кількість компаній-резидентів парку	одиниць	0	10	30
		Кількість робочих місць, створених резидентами парку	місць	0	150	400
	2.1.2.Індустріальна диверсифікація	Частка кількості інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств	відсотки	-	-	-

		Індекс промислової продукції	відсотків до попереднього року	119,5	120,5	121,5
		Індекс споживчих цін	відсотків до грудня попереднього року	5,4	5,0	4,0
		Кількість проведених заходів комунікації з представниками промислових підприємств щодо розвитку, відбудови та модернізації підприємств на рік	шт.	6	10	12
		Обсяг реалізованої промислової продукції з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	млн грн	13032,3	13292,9	13558,8
	2.1.3. Розвиток кліматично орієнтованого сільського господарства	Індекс сільськогосподарської продукції	відсоток до попереднього року	84,5 (01.01.2025)	102,5	105,0
2.2. Створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій	2.2.1. Підвищення рівня впізнаваності та інвестиційної привабливості області	Кількість розміщених промоційних матеріалів на інвестиційних платформах	одиниць	125	200	300
	2.2.2. Формування портфелю інвестиційних пропозицій	Кількість внесених інвестиційних проєктів до Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури	одиниць	52	500	550

	2.2.3. Промоція регіону	Кількість проведених інвестиційних форумів, участь у виставках і презентаціях	кількість заходів	5	8	10
2.3. Розвиток партнерств	2.3.1. Стимулювання міжрегіонального та міжмуніципального співробітництва	Кількість запущених нових приміських та міжміських внутрішньо обласних (міжмуніципальних транспортних) автобусних маршрутів, одиниць	одиниць	-	10	15
		Пасажиропотік на приміських та міжміських внутрішньо обласних (міжмуніципальних транспортних) автобусних маршрутах	відсоток до попереднього року	-	15	15
		Кількість населених пунктів, які обслуговуються новими маршрутами, одиниць	одиниць	-	15	20
		Кількість договорів про співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво)	од.	11	18	24
		Кількість укладених міжрегіональних договорів з муніципалітетами та регіонами інших країн.	кількість договорів	16	10	18
	2.3.2. Активізація міжнародної співпраці (міст, громад асоціацій тощо)	Кількість реалізованих проєктів міжнародного територіального співробітництва, у тому числі реалізовані у рамках договорів та проєкти міжнародної технічної допомоги	од.	72	83	91
2.4. Підтримка розвитку малого	2.4.1. Розвиток інфраструктури підтримки підприємництва	Кількість новостворених суб'єктів господарювання	одиниць	8887	9100	9300

та середнього підприємництва		(фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб)				
		Кількість зустрічей влади і бізнесу за рік	одиниць	15	20	25
	2.4.2. Розвиток системи інформаційної та консультативної підтримки МСП щодо участі у державних і регіональних програмах	Кількість освітніх заходів, тренінгів, вебінарів, семінарів, консультацій тощо, проведених для підприємців за рік	одиниць	250	300	350
	2.4.3. Розвиток підприємництва у нішах, які відкриваються в умовах воєнного та післявоєнного часу	Кількість суб'єктів господарювання, які отримали фінансову підтримку за місцевими та регіональними програмами	одиниць	28	30	35
2.5. Розвиток туристичної та курортної індустрії	2.5.1. Створення і популяризація туристичних продуктів	Кількість туристів, які відвідали регіон	осіб	80000	120000	150000
	2.5.2. Розвиток туристичної та курортної інфраструктури	Сума надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів області	тис. грн	897,3	1650	1850
	2.5.3. Підготовка кадрів для туристичної індустрії	Кількість студентів, які навчаються за спеціальностями, що відповідають сучасним вимогам туристичного ринку, осіб	осіб	100	150	200
3.1. Відновлення і розвиток інженерної інфраструктури і комунальних послуг	3.1.1. Забезпечення населення якісним водопостачанням і водовідведенням	Протяжність збудованих, реконструйованих та відремонтованих водопровідних та каналізаційних мереж (з наростаючим підсумком)	км	27	100	150
		Кількість впроваджених станцій (установок) доочищення питної води (з наростаючим підсумком)	одиниць	553	560	570

	3.1.2. Підвищення енерго-ефективності у комунальній сфері та житловому фонді	Скорочення споживання природного газу та електроенергії в комунальній теплоенергетиці та житловому фонді	%	5	5	5
	3.1.3. Впровадження сучасних технологій управління ТПВ	Частка територіальних громад, які впровадили систему роздільного збирання	%	26	28	32
	3.1.4. Розширення між-регіональної та внутрішньо-регіональної транспортної доступності	Протяжність реконструйованих доріг	км	-	30	40
3.2. Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади	3.2.1. Розроблення/оновлення планувальних документів (стратегічних та програмних) на регіональному та місцевому рівнях	Кількість стратегій розвитку територіальних громад	одиниць	38	48	52
		Частка територіальних громад, які мають затверджену містобудівну документацію на всю територію територіальної громади	%	0	20	100
3.3. Вдосконалення системи надання адміністративних, соціальних і культурних послуг	3.3.1. Вдосконалення мережі ЦНАП	Кількість ЦНАП області та їх географічна доступність, одиниць	одиниць	36	6	10
		Кількість адміністративних послуг, які надаються, одиниць	одиниць	189	250	400
		Кількість віддалених сервісів (мобільні пункти прийому документів тощо), од.	одиниць	65	85	100
	3.3.2. Розвиток мережі навчальних закладів дошкільної і середньої освіти з урахуванням демографічної ситуації	Кількість закладів дошкільної, загальної середньої освіти в результаті оптимізації мережі	одиниць	880	855	835
	3.3.3. Розвиток систем первинної, вторинної (спеціалізованої) та	Укомплектованість лікарями закладів охорони здоров'я	%	67	71	75

	третинної (високоспеціалізованої) медицини					
	3.3.4. Популяризація здорового способу життя	Збільшення кількості кваліфікованих молодіжних працівників	кількість осіб, що успішно пройшли навчання	19	59	100
		Популяризація занять спортом та фізичною культурою серед широких верств населення	кількість залученого населення	9500	11500	14500
		Залучення до занять фізичною культурою і спортом ветеранів бойових дій	кількість осіб	20	100	250
		Популяризація олімпійських та неолімпійських видів спорту, визнаних в Україні, які є пріоритетними для Миколаївської області	кількість проведених змагань	60	70	75
		Збереження та розбудова спортивної інфраструктури та розвиток дитячо-юнацького спорту	кількість закладів	8	9	10
	3.3.5. Розвиток мережі культурно-мистецьких закладів та створення умов для творчого самовираження	Кількість реконструйованих та реставрованих культурно-мистецьких закладів	одиниць	0	3	5
		Кількість нових мультикультурних просторів	одиниць	0	0	1
		Загальна кількість людей, які відвідують мультикультурний простір за рік	тис. осіб	0	0	2,5
		Кількість реконструйованих та реставрованих бібліотек	одиниць	0	1	1

		Кількість записів електронного каталогу, одиниць	тис.одиниць	1 296,6	1 500,0	1 700,0
		Кількість масових заходів для відвідувачів бібліотек за рік	тис.одиниць	13,1	14,0	14,2
		Кількість учасників заходів в бібліотеках за рік	тис. осіб	212,5	230,0	240,0
	3.3.6. Сприяння збереженню та розвитку етнічної та культурної самобутності національних меншин (спільнот)	Кількість заходів в рамках обласної Цільової національно-культурної програми підтримки та сприяння розвитку національних меншин (спільнот) Миколаївської області на 2025-2027роки	одиниць	5	8	10
		Формування і утвердження української національної та громадянської ідентичності, оборонної свідомості, громадянської стійкості у населення регіону	кількість охопленої молоді, осіб	3000	2500	5500
3.4. Відновлення та збереження навколишнього природного середовища	3.4.1. Відновлення та збереження особливо цінних природних територій та біорізноманіття	Площа відновлених природно-заповідних територій	га	287,45	300	300
	3.4.2. Відновлення водності водних об'єктів та охорони і захисту лісів у лісовому фонді	Площа відновлених лісів	га	–	–	–
		Площа розчищених русел річок	кв. км	–	–	–
	3.4.3. Екологічна освіта населення	Кількість проведених екологічних заходів (акції, конференції, семінарів)	одиниць	150	150	150
4.1. Створення нових наукомістких	4.1.1. Розробка інвестиційних пропозицій на створення високотехнологічних виробництв у	Обсяг внутрішніх капітальних інвестицій у секторах смарт-спеціалізації	млн грн	-	-	-

виробництв та продуктів	сферах, визначених спеціалізацією	смайт-	Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), у загальній кількості промислових підприємств	відсотки	-	-	-
			Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) підприємств	млн гривень	107400	109000	110700

РОЗДІЛ 7. УЗГОДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ З ПРОГРАМНИМИ ДОКУМЕНТАМИ ТА ОСНОВНИМИ АСПЕКТАМИ РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ

Стратегія узгоджується з Державною стратегією регіонального розвитку України на період до 2027 року (далі - ДСРР – 2027), затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року № 940.

Реалізація Стратегії передбачає розроблення плану реалізації Стратегії відповідно до визначених етапів.

Стратегія розроблена відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 816 «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів» (зі змінами, від 15 березня 2024 року № 305), з урахуванням положень ДСРР – 2027, процесів державного стратегічного планування розвитку окремих секторів економіки країни та її регіонів, враховує потреби їх розвитку та необхідність підвищення конкурентоспроможності.

Стратегічні цілі «Розвиток конкурентної економіки», «Збалансований розвиток територій області» та «Розвиток людського капіталу» Стратегії в значній мірі узгоджені з усіма стратегічними цілями ДСРР – 2027 та підтримують підвищення конкурентоспроможності регіонів, територіальну соціально-економічну інтеграцію і просторовий розвиток області.

Узгодженість стратегічних цілей Стратегії зі стратегічними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки

Державні стратегічні цілі	Стратегічні цілі Миколаївської області			
	1. Стійкість, соціальна згуртованість і безпека	2. Стійке економічне зростання багатогалузевої економіки	3. Висока якість життя людини та ефективне багаторівневе врядування	4. Економіка на основі інноваційного та високотехнологічного розвитку у сферах SMART-спеціалізації
1. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	X	x	X	x
2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	x	X	x	X
3. Розбудова ефективного багаторівневого врядування	x	x	X	x

Примітка: велика буква «X» означає більшу узгодженість/зв'язок, аніж маленька «x».

*Узгодженість оперативних цілей Стратегії розвитку Миколаївської області з оперативними цілями
Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки*

Оперативні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Оперативні цілі Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно													
	1.1. Підвищення рівня безпеки критичної і соціальної інфраструктури	1.2. Підсилення соціальної згуртованості	1.3. Розвиток людського капіталу в умовах фронтиру	2.1. Диверсифікація економіки регіону	2.2. Створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій	2.3. Розвиток партнерств	2.4. Підтримка розвитку малого та середнього підприємництва	2.5. Розвиток туристичної та курортної індустрії	3.1. Відновлення і розвиток інженерної інфраструктури і комунальних послуг	3.2. Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади	3.3. Вдосконалення системи надання адміністративних, соціальних і культурних послуг	3.4. Відновлення та збереження навколишнього природного середовища	4.1. Створення нових наукомістких виробництв та продуктів	4.2. Забезпечення потреби у висококваліфікованих кадрах для розвитку інноваційних виробництв
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах	+	+	+			+	+			+	+			
Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення		+	+		+	+	+			+	+			+

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11	13	14	15
Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			+	+
Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка	+		+	+	+	+	+	+	+	+			+	+
Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС						+				+				
Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями		+	+	+	+	+		+	+	+	+		+	+

Узгодженість стратегічних цілей
Миколаївської області з ключовими секторами розвитку

Сектори	Стратегічні цілі			
	1. Стійкість, соціальна згуртованість та безпека	2. Стійке економічне зростання багатогалузевої економіки	3. Висока якість життя людини та ефективне багаторівневе врядування	4. Економіка на основі інноваційного та високотехнологічного розвитку у сферах SMART-спеціалізації
Економіка і торгівля	X	X	X	X
Промисловість та інфраструктура	X	X	x	X
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість	X	X	x	X
Транспорт і дороги	X	X	x	X
Екологія й природні ресурси	X	x	X	x
Освіта й молодь	X	x	X	X
Здоров'я, соціальний захист, сім'я і дитина	X	x	X	x
Культура і туризм	x	X	X	x
Обмін інформацією	X	x	X	X
Комунальне господарство	X	x	X	x
Територіальний розвиток регіону	X	X	x	x
Безпеки критичної і соціальної інфраструктури	X	X	X	X

Примітка: велика буква «X» означає більшу узгодженість/зв'язок, аніж маленька «x».

Узгодженість стратегічних цілей
Миколаївської області з Цілями
сталого розвитку України.

Цілі сталого розвитку України	Стратегічні цілі Миколаївської області			
	1. Стійкість, соціальна згуртованість та безпека	2. Стійке економічне зростання багатогалузевої економіки	3. Висока якість життя людини та ефективне багаторівневе врядування	4. Економіка на основі інноваційного та високотехнологічного розвитку у сферах SMART- спеціалізації
1. Подолання бідності	x	x	x	x
2. Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства	x	x	x	x
3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці			x	x
4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх	x	x	x	x
5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат			x	
6. Забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією	x		x	x
7. Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх	x	x	x	x
8. Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх	x	x	x	x
9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям	x	x	x	x
10. Скорочення нерівності	x	x	x	x

11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів	x	x	x	x
12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва	x	x	x	x
13. Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками	x	x	x	x
14. Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку	x	x		x
15. Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття	x	x	x	x
16. Сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях			x	
17.Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.	x	x	x	x

Примітка: «х» - присутня узгодженість/зв'язок.